

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ,
ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΘΕΜΑ: ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παντελίδου Σαββατώ του Θεοδώρου
(Α.Μ. 094/2017)

Επιβλέπων:

Μπακάλμπαση Ανθία

Λέκτορας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, με τίτλο «Προσβάσιμος Τουρισμός», εκπονήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2021-2022 για το τμήμα Διοίκησης Οικονομίας Μάρκετινγκ και Τουρισμού του Διεθνές Πανεπιστημίου της Ελλάδος.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ την Επιβλέπων καθηγήτρια μου, κυρία Μπακάλμπαση Ανθία, για τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσε κατά την εκπόνηση της εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1 ^ο : Τουρισμός	12
1.1 Η έννοια του τουρισμού.....	12
1.2 Η έννοια του τουρίστα	13
1.3 Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού.....	14
1.3.1 Η πρώτη τουριστική περίοδος.....	14
1.3.2 Η δεύτερη τουριστική περίοδος	15
1.3.3 Η τρίτη τουριστική περίοδος.....	16
1.3.4 Η τέταρτη τουριστική περίοδος	16
1.3.5 Η σύγχρονη τουριστική περίοδος	17
1.4. Μορφές και διακρίσεις του τουρισμού.....	17
1.4.1 Μορφές του τουρισμού	17
1.4.2 Διακρίσεις του τουρισμού.....	18
1.4.3 Ειδικές - Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	20
1.5 Επιπτώσεις του τουρισμού	23
1.5.1 Οικονομικές επιπτώσεις.....	23
1.5.2 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	25
1.5.3 Κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις	26
1.6 Ο τουρισμός στην Ελλάδα	29
1.6.1 Τουριστικές υποδομές και αξιοθέατα στην Ελλάδα.....	30
1.6.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά του τουρισμού στην Ελλάδα	31
1.6.3 Στατιστικά στοιχεία του τουρισμού στην Ελλάδα	33
Κεφάλαιο 2 ^ο : Αναπηρία.....	36
2.1 Ορισμός της αναπηρίας	36
2.2 Ιστορική αναδρομή της αναπηρίας	38
2.3 Μοντέλα της αναπηρίας	40
2.4 Κυριότερες μορφές αναπηρίας	41
2.5 Τα εμπόδια των ατόμων με ειδικές ανάγκες	43
2.6 Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.....	46
2.7 Σύμβαση Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.).....	46
Κεφάλαιο 3 ^ο : Προσβασιμότητα – Καθολικός σχεδιασμός.....	50
3.1 Ορισμός της πρόσβασης και της προσβασιμότητας	50

3.2 Η έννοια του καθολικού σχεδιασμού.....	51
3.2.1 Οι 7 αρχές του καθολικού σχεδιασμού.....	51
Κεφάλαιο 4 ^ο : Προσβάσιμος τουρισμός.....	55
4.1 Ορισμός προσβάσιμου τουρισμού.....	56
4.2 Πρόσβαση σε τουριστικές δραστηριότητες για άτομα με αναπηρία.....	61
4.3 Ολοκληρωμένη τουριστική αναγνυχή.....	62
4.4 Ανάγκες και δικαιώματα των τουριστών με αναπηρία.....	63
4.4 Εμπόδια ατόμων με αναπηρία στον τουρισμό.....	66
4.4.1 Κοινωνικά και πολιτισμικά εμπόδια.....	67
4.4.2. Εμπόδια στη πληροφόρηση και οργάνωση του ταξιδιού.....	67
4.4.3 Εμπόδια στις μεταφορές.....	67
4.4.4 Εμπόδια στη διαμονή.....	67
4.4.5 Εμπόδια στην τουριστική εμπειρία.....	68
4.5 Από τα άτομα με αναπηρία μέχρι τα άτομα με ειδικές ανάγκες.....	68
4.6 Προς τον προσαρμοσμένο τουρισμό: προέλευση, ανάπτυξη και προκλήσεις.....	71
4.7 Από την τουριστική προσβασιμότητα μέχρι την ταξιδιωτική εμπειρία.....	72
Κεφάλαιο 5 ^ο : Ο τουρισμός των ΑμεΑ στην Ελλάδα.....	78
5.1 Τα ΑμεΑ στην Ελλάδα.....	78
5.2 Η προσβασιμότητα στην Ελλάδα.....	79
5.3 Προσβάσιμοι τουριστικοί προορισμοί.....	81
5.4 Παραδείγματα Ευρωπαϊκών προσβάσιμων πόλεων.....	83
5.5 Συζήτηση.....	86
5.6 Συμπεράσματα.....	88
Βιβλιογραφία.....	92

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1 Ελληνικά μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς.....	31
Πίνακας 2 Swot ανάλυση ελληνικού τουρισμού.....	32
Πίνακας 3 Στατιστικά στοιχεία τουρισμού 2010 - 2019 στην Ελλάδα.....	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 4 Στατιστικά αφίξεων την COVID εποχή (σε χιλιάδες) 2019, 2020, 2021.....	35

Περίληψη

Η πρόσβαση στην αναψυχή και τον τουρισμό για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί μείζον ζήτημα, το οποίο κατοχυρώθηκε από τη νομοθεσία σε διεθνές επίπεδο το 2006 από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Αναπηρία. Στην εν λόγω σύμβαση προβλέπεται ο εντοπισμός και η εξάλειψη των εμποδίων στην προσβασιμότητα διασφαλίζοντας ότι τα άτομα με αναπηρίες θα συμμετέχουν στην πολιτιστική και ψυχαγωγική ζωή αλλά και στις τουριστικές υπηρεσίες .

Ο όρος Προσβασιμότητα για άτομα ΑμεΑ στον τουριστικό κλάδο, σημαίνει να επιτρέπεται σε όλους τους πολίτες να συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή με πλήρη αυτονομία και ασφάλεια. Να μπορούν να αλληλεπιδρούν με άλλους ανθρώπους στους χώρους που επισκέπτονται, να επιλέγουν όπως επιθυμούν και να ταξιδεύουν όπως όλος ο υπόλοιπος κόσμος, χωρίς να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη μετακίνηση.

Η σημαντικότητα της προσβασιμότητας γίνεται αντιληπτή όταν κανείς αναλογιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 15% του πληθυσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ το 35 με 40% του πληθυσμού αντιμετωπίζει δυσκολίες στην κινητικότητα.

Παρά το γεγονός ότι έχει γίνει πρόοδος σε σχέση με την προσβασιμότητα και έχουν συντελεστεί σημαντικά βήματα στον κλάδο του τουρισμού σε κάποιες ευρωπαϊκές πόλεις, τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις οι οποίες τους στερούν το δικαίωμα να συμμετέχουν ελεύθερα στην κοινωνική ζωή.

Η Ελλάδα κάνει τη δική της προσπάθεια να εναρμονιστεί με τις διεθνείς οδηγίες και να μεταμορφωθεί σε προσβάσιμη πόλη. Προς το παρόν, πολλές εγκαταστάσεις στην πρωτεύουσα και σε ορισμένα μεγάλα νησιά της χώρας έχουν γίνει προσβάσιμες σε αναπηρικά αμαξίδια. Ωστόσο η υπόλοιπη χώρα έχει μεγάλο κενό να καλύψει ώστε να αποτελέσει τουριστική εμπειρία για τους ταξιδιώτες με αναπηρία. Η χώρα μας διαθέτει ένα πολύ σημαντικό τουριστικό προφίλ γι' αυτό και θα μπορούσε να επενδύσει στον προσβάσιμο τουρισμό και στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών σε ΑμεΑ, δημιουργώντας ωφέλειες για την ελληνική οικονομία.

Τέλος, υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος για να επιτευχθεί η καθολική προσβασιμότητα στον τουρισμό, ωστόσο με τη συνεργασία των φορέων του τουρισμού (κυβερνήσεις, τουριστικοί οργανισμοί, επιχειρήσεις και τουρίστες), μπορούν να σχεδιαστούν

τουριστικά προϊόντα για ΑμεΑ τα οποία θα υποστηρίζονται από προσβάσιμες εγκαταστάσεις για να γίνει ένας τομέας πιο ισότιμος και χωρίς αποκλεισμούς.

ACCESSIBLE TOURISM

Abstract

Access to leisure and tourism for people with disabilities is a major issue, which was enshrined in international legislation in 2006 by the United Nations Convention on Disability. This convention provides for the identification and removal of barriers to accessibility by ensuring that persons with disabilities participate in cultural and recreational life as well as in tourism services.

The term Accessibility for people with disabilities in the tourism industry means to allow all citizens to participate in social life with full autonomy and safety. To be able to interact with other people in the places they visit, to choose as they wish and to travel like the rest of the world, without facing obstacles to movement.

The importance of accessibility is understood when one considers that people with disabilities represent more than 15% of the population in the European Union while 35 to 40% of the population faces mobility difficulties.

Despite the fact that progress has been made on accessibility and significant steps have been made in the tourism industry in some European cities, people with disabilities still face challenges that deprive them of the right to participate freely in social life.

Greece is making its own effort to harmonize with international guidelines and transform itself into an accessible city. At the moment, many facilities in the capital and on some major islands of the country have become wheelchair accessible. However, the rest of the country has a big gap to fill in order to be a tourist experience for travelers with disabilities. Our country has a very important tourism profile, which is why it could invest in accessible tourism and the provision of tourism services to people with disabilities, creating benefits for the Greek economy.

Finally, there is still a long way to go to achieve universal accessibility to tourism, but with the cooperation of tourism operators (governments, tourist organizations, businesses and tourists), tourism products for people with disabilities can be designed that will be supported by accessible facilities to make a sector more equal and inclusive.

Εισαγωγή

Η παροχή δυνατότητας στα άτομα με αναπηρία να έχουν πρόσβαση σε όλες τις τουριστικές εμπειρίες των ικανών ατόμων πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τους επαγγελματίες του τουρισμού. Και όχι μόνο για θέματα οικονομικής ανάπτυξης ή επιχειρήσεων. Αλλά και για ζητήματα ηθικής, καλοσύνης και για να κάνουμε τα πράγματα «καλά».

Για να επιτευχθεί αυτό, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αναπτύσσουν ενεργές πολιτικές για την προώθηση του προσβάσιμου τουρισμού. Στόχος τους είναι να υποστηρίξουν μια διαδικασία για να γίνουν προσβάσιμες πολλές τουριστικές, πολιτιστικές και αθλητικές εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, όπως μουσεία, πάρκα, εκκλησίες, ξενοδοχεία, εστιατόρια, ναυτικά κέντρα και βάσεις, για παράδειγμα. Ετικέτες όπως η ATH (Association Tourismeet Handicaps) στη Γαλλία προσδιορίζουν προσβάσιμες τοποθεσίες.

Όπως λέει και μία λαϊκή ρήση, το πώς μια κοινωνία φροντίζει τους μεγαλύτερους και τα άτομα με αναπηρία σημαίνει πολλά για τον εαυτό της. Η εργασία, η εκπαίδευση, οι μεταφορές και η αναψυχή, δηλαδή η καθημερινότητα αυτών των ανθρώπων είναι εμπόδιο. Και όταν πρόκειται για διακοπές και τουρισμό, τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο δύσκολα. Ευτυχώς, πολλές πρωτοβουλίες ανθούν για να γίνει ο τουρισμός πιο περιεκτικός, ανοιχτός, ανθρώπινος, καλοπροαίρετος και κυρίως προσαρμοσμένος στην πραγματικότητα των ατόμων με αναπηρία.

Ο προσβάσιμος τουρισμός δεν θα πρέπει να είναι μια εξειδικευμένη αγορά ή ένας τουριστικός τομέας προς εξερεύνηση, όπως ο πράσινος τουρισμός ή ο επιχειρηματικός τουρισμός. Πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος όλων των τουριστικών έργων, ανεξάρτητα από τους στόχους, τους στόχους και τους στόχους τους, ώστε να φιλοξενεί όλους τους τουρίστες ταυτόχρονα, χωρίς διακρίσεις.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένα άτομο με νοητική αναπηρία δεν είναι παρόμοιες με εκείνες που αντιμετωπίζει ένα άτομο με κινητική αναπηρία. Ορισμένες ελλείψεις απαιτούν προσαρμογές του χώρου και της δραστηριότητας όπως η τοποθέτηση σήμανσης, την παροχή κατάλληλου εξοπλισμού, την αρχιτεκτονική προσβασιμότητα του χώρου. Άλλες ελλείψεις απαιτούν πρόσθετη ανθρώπινη παρέμβαση. Για παράδειγμα, για τα άτομα με κινητικές αναπηρίες, οι συνθήκες εμφανίζονται πολλαπλές: απαιτούν ελάχιστη προσβασιμότητα στο φυσικό περιβάλλον, αλλά και

επίβλεψη, ιδιαίτερα για άτομα με πολλαπλές αναπηρίες. Για το τελευταίο, πρέπει να σημειώσουμε την υπεροχή του εξοπλισμού τύπου ηλεκτρικού αμαξιδίου που επιτρέπει στο άτομο να είναι όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητο. Η τεχνολογική καινοτομία όσον αφορά τον εξοπλισμό ανοίγει νέους χώρους πρακτικής, ιδίως σε υπαίθριες δραστηριότητες όπως η πεζοπορία (με την εφεύρεση του αναπηρικού αμαξιδίου παντός εδάφους) και το σκι (με την εφεύρεση της καρέκλας σκι). Αυτές οι συνθήκες ποικίλλουν όχι μόνο ανάλογα με το είδος της ανεπάρκειας, αλλά και ανάλογα με το βαθμό της ανεπάρκειας.

Δυστυχώς ο τουρισμός για τα άτομα με αναπηρία δεν εμφανίζεται ως ένα αυτόνομο πεδίο, αλλά μάλλον αποτελεί ένα πολυμορφικό χώρο που διασχίζεται από αποκλίνουσες λογικές: αυτές οι λογικές μπορεί να είναι οικονομικές, προσεγγίζοντας μια λογική της αγοράς, αλλά μπορούν επίσης να είναι πολιτικές και κοινωνικές, υποστηριζόμενες από θέματα όπως η ένταξη, η προσβασιμότητα, αλλά και η εποπτεία και η εκπαίδευση του προσωπικού. Η ποικιλομορφία πρακτικών και ζητημάτων υπογραμμίζει την ετερογενή μορφή αυτού του τουρισμού. Άρα φαίνεται πιο ακριβές να μιλάμε για τουριστικές δραστηριότητες ατόμων με αναπηρία παρά για προσβάσιμο τουρισμό.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι τα χόμπι των ατόμων με αναπηρία αντικατοπτρίζουν τα όρια της κοινής συμβίωσης καθώς και την εξιδανίκευση της κοινωνικής συνοχής μιας κοινωνίας ισότητας. Αλλά πάνω από όλα, αποκαλύπτουν τον φόβο της διαφορετικότητας που καθορίζει την ατομική και θεσμική απόρριψη. Υπό αυτή την έννοια, μαρτυρούν τη δυσκολία της σκέψης και της οικοδόμησης ενός κόσμου για όλους, της απομάκρυνσης από τον κανόνα, τον μέσο όρο και τη συμπερίληψη τυπικών αποκλίσεων στις πρακτικές και τις αναπαραστάσεις μας.

Ήδη από τη δεκαετία του 1960, ο κοινωνιολόγος Robert Castel μιλούσε ήδη για την ένταξη. Εάν λοιπόν ο όρος δεν είναι νέος, είναι σήμερα πολύ παρών στην κοινωνική συζήτηση. Ο στόχος είναι απλός στην εμφάνιση: να διασφαλίσουμε ότι διαφορετικοί άνθρωποι δεν έρχονται πιο κοντά στον κανόνα, αλλά ότι ο κανόνας έρχεται πιο κοντά σε αυτούς. Αν η ένταξη αφορά όλους, εδώ και αρκετά χρόνια, είναι ορατή η αλλαγή του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα άτομα με αναπηρία.

Έτσι, στο πλαίσιο της κοινωνικής συμμετοχής, η πρόσβαση στην αναψυχή και τον τουρισμό για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί μείζον ζήτημα. Η Σύμβαση των

Ηνωμένων Εθνών του 2006 για την Αναπηρία προέβλεπε «τον εντοπισμό και την άρση των εμποδίων και των εμποδίων στην προσβασιμότητα» και υπογράμμισε την ανάγκη «να εξασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση σε χώρους πολιτιστικών δραστηριοτήτων όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες, και τουριστικές υπηρεσίες. »

Σύμφωνα με στοιχεία από τις δημόσιες αρχές, εγκαταστάσεις ικανοποιητικού αριθμού φέρουν το εμπορικό σήμα των ΑμεΑ στην Ευρώπη. Ωστόσο, ενώ η πρόσβαση στον τουρισμό είναι ένα από τα πιο πιεστικά ζητήματα στον τομέα για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η προσαρμογή του τουριστικού τομέα δεν περιορίζεται στα ξενοδοχεία. Μεταφορές, καταστήματα, μουσεία, φυσικά πάρκα, αθλητικές δραστηριότητες, υπηρεσίες υγείας, οδηγοί, το έργο πρέπει να είναι παγκόσμιο.

Για να επωφεληθεί ένας παραπληγικός από το κολύμπι στη θάλασσα, πρέπει να έχει πρόσβαση στην παραλία, να πάει στην άμμο με ένα μονοπάτι εξοπλισμένο με κατάλληλη επιφάνεια και να επωφεληθεί από μια καρέκλα μπάνιου. Από την άλλη πλευρά ένα άτομο με προβλήματα όρασης πρέπει να καλέσει έναν βοηθό ή να πάει στην παραλία εξοπλισμένο με το σύστημα ήχου-παραλίας. Εάν υπάρχουν προσβάσιμες παραλίες στον κόσμο, αποτελούν μόνο μια μειοψηφία.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τον προσβάσιμο Τουρισμό και δομείται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός του τουρισμού, παρουσιάζεται η εξέλιξή του ιστορικά, αναλύονται οι διαφορετικές μορφές καθώς και οι επιπτώσεις που δημιουργεί σε κάθε περιοχή ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός της αναπηρίας με τις κυριότερες μορφές της. Παρουσιάζονται επίσης τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση των ατόμων με αναπηρία. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αρχές του καθολικού σχεδιασμού ο οποίος δύναται να επιτύχει την πολυπόθητη προσβασιμότητα για όλους. Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός του προσβάσιμου τουρισμού και εξερευνάται ο τρόπος με τον οποίο η ανάπτυξη της προσβασιμότητας μετατρέπει τον τουρισμό σε αναψυχή και εμπειρία. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται το επίπεδο του προσβάσιμου τουρισμού στην Ελλάδα, η πρόοδος που έχει επιτευχθεί ώστε να μετατραπούν διάφορες τουριστικές περιοχές της χώρας επισκέψιμες για τα άτομα με αναπηρίες καθώς και δίνονται κάποιες καλές πρακτικές πρότυπων προσβάσιμων τουριστικών πόλεων. Τέλος γίνεται η συζήτηση και βγαίνουν τα συμπεράσματα για το πώς θα μπορούσαν

να αναπτύξουν οι ελληνικές πόλεις μια ολοκληρωμένη τουριστική εμπειρία για τα άτομα με αναπηρία και να αποτελέσουν πρότυπους προορισμούς.

Κεφάλαιο 1^ο : Τουρισμός.

1.1 Η έννοια του τουρισμού.

Ο τουρισμός ως ένας πολύπλευρος τομέας, κι αυτό διότι είναι απαραίτητη η συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών δεδομένων, είναι δύσκολο να οριστεί. Παρά την πολυπλοκότητα του, έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να δοθεί κάποιος αντιπροσωπευτικός ορισμός.

Η πρώτη προσπάθεια έγινε το 1941 από τους Hunziker & Krapf και ο οποίος ορίζει τον τουρισμό ως ένα σύνολο φαινομένων τα οποία προκύπτουν από το ταξίδι και την διαμονή ατόμων μη μόνιμων κατοίκων σε έναν προορισμό.

Το 1975 ο Kaspar όρισε τον τουρισμό ως ένα σύστημα το οποίο αποτελείται από τα φαινόμενα και τις σχέσεις ενός ταξιδιού και μια παραμονής, σε ένα τόπο μη μόνιμης κατοικίας και εργασίας.

Το 1979, ο Leiper ορίζει κι αυτός τον τουρισμό ως ένα σύστημα το οποίο περιλαμβάνεται η εκούσια μετάβαση και η προσωρινή διαμονή ενός ατόμου σε έναν τόπο διαφορετικό από τον τόπο μόνιμης κατοικίας του.

Ίσως ο πιο επακριβής να είναι αυτός των Mathieson & Wall (1982) στον οποίο, ο τουρισμός περιγράφεται ως την προσωρινή μετακίνηση των ανθρώπων σε προορισμούς, εκτός των κανονικών τους χώρων εργασίας και κατοικίας, τις δραστηριότητες και τις υποδομές εκείνες που δημιουργούνται για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Το 1998 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έδωσε έναν επίσημο ορισμό, με βάση τον οποίο «Ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη εκτός του συνήθους περιβάλλοντος τους για όχι περισσότερο από ένα συνεχές έτος για ψυχαγωγικούς, επιχειρηματικούς και άλλους σκοπούς» (United Nations World Tourism Organization, 2008).

Τέλος, το 2002 η European Commission ορίζει τον τουρισμό ως το πακέτο των ανθρώπων που ταξιδεύουν (και μένουν σε τόπους διαφορετικούς από τη μόνιμη κατοικία) για λόγους επαγγελματικούς, αναψυχής ή κι άλλους και των δραστηριοτήτων που εκτελούν, εφόσον το διάστημα δεν ξεπερνάει το ένα έτος.

Ο τουρισμός είναι από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες, η οποία *απαρτίζεται από:*

1. Επιχειρήσεις μεταφοράς, όπως οι αεροπορικές, ναυτιλιακές εταιρίες, τα τρένα, τα λεωφορεία και ότι άλλο μπορεί να καλύψει την μετακίνηση των ταξιδιωτών.
2. Καταλύματα, όπως ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια-διαμερίσματα, μοτέλ κλπ.
3. Τουριστικά – ταξιδιωτικά γραφεία, τα οποία προγραμματίζουν το ταξίδι του πελάτη τους και όλες τις λεπτομέρειες.
4. Επισιτιστικές επιχειρήσεις, όπως εστιατόρια, ταβέρνες, μπάρ κι ότι άλλο καλύπτει τις διατροφικές ανάγκες των ταξιδιωτών.
5. Επιχειρήσεις – εγκαταστάσεις αναψυχής, όπως χιονοδρομικά κέντρα, γήπεδα, πάρκα, μουσεία κλπ.
6. Διάφορες επιχειρήσεις, όπως καταστήματα που πωλούν είδη τοπικού ή εθνικού χαρακτήρα για αναμνηστικά κι άλλες επιχειρήσεις που ικανοποιούν δευτερεύουσες ανάγκες.

1.2 Η έννοια του τουρίστα.

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε και να κατανοήσουμε και την έννοια του τουρίστα καθώς σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού έχουμε δύο κατηγορίες:

1. Ταξιδιώτης (traveller). Ως ταξιδιώτη ορίζουμε κάποιον που μετακινείται μεταξύ δύο ή περισσότερων προορισμών για οποιονδήποτε λόγο και χωρίς κάποια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Οι προορισμοί αυτοί μπορεί να είναι είτε στο εσωτερικό της χώρας διαμονής του (εγχώριος ταξιδιώτης) είτε έξω από την χώρα διαμονής (εξερχόμενος ταξιδιώτης).
2. Επισκέπτης (visitor). Επισκέπτη ονομάζουμε οποιονδήποτε ταξιδεύει σε προορισμό διαφορετικό από τον τόπο μόνιμης κατοικίας του για οποιονδήποτε λόγο (επαγγελματικό, εκπαιδευτικό, ξεκούραση, αναψυχής) εκτός από το να εργαστεί, με διαρκεί λιγότερη από 12 μήνες.
 - 2.1 Τουρίστας (tourist). Ως τουρίστας νοείται αυτός που ταξιδεύει σε ένα προορισμό (διαφορετικό από τον τόπο μόνιμης κατοικίας του) και παραμένει εκεί για περισσότερο από 24 ώρες και πραγματοποιεί τουλάχιστον μια διανυκτέρευση.

2.2 Εκδρομέας (excursionist). Εκδρομέας θεωρείται ο επισκέπτης που ταξιδεύει σε ένα προορισμό (εκτός του τόπου μόνιμης κατοικίας του), παραμένει σε αυτόν λιγότερο από 24 ώρες και δεν πραγματοποιεί κάποια διαμονή.

1.3 Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού.

Ο όρος τουρισμός προέρχεται από την αγγλική λέξη «touring», η οποία με την σειρά της προέρχεται από την γαλλική λέξη «tour» και σημαίνει ταξίδι. Μπορούμε να δούμε από πολύ παλιά να γίνονται προσπάθειες για ταξίδια για διάφορους λόγους. Μάλιστα, πολλές εναλλακτικές μορφές του τουρισμού αναπτύχθηκαν από τα πρώτα κιόλας χρόνια των τουριστικών δραστηριοτήτων. Η εξέλιξη του τουρισμού χωρίζεται σε τέσσερις περιόδους. Η πρώτη ξεκινάει από τη μέση της τέταρτης χιλιετίας π.Χ. και φτάνει μέχρι την γέννηση του Χριστού. Η δεύτερη συνεχίζει από την γέννηση του Χριστού και τελειώνει το 1850 μ.Χ., όπου και ξεκινάει η τρίτη τουριστική περίοδος. Η τρίτη τουριστική περίοδος εκτείνεται μέχρι το 1940 μ.Χ. όπου και ξεκινάει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Από το τέλος του πολέμου έχουμε την τέταρτη τουριστική περίοδο, η οποία τελειώνει την δεκαετία του 70 για να ξεκινήσει η σύγχρονη τουριστική περίοδος, όπου φτάνει μέχρι σήμερα.

1.3.1 Η πρώτη τουριστική περίοδος

Τα πρώτα ταξίδια ξεκίνησαν κάπου στη μέση της τέταρτης χιλιετίας π.Χ., με σχεδίες φτιαγμένες από καλάμια πάπυρου, ή με άμαξες που τις έσερνε κάποιο βόδι ή γαϊδούρι, ενώ παρατηρούμε πρώιμες μορφές τουρισμού (κυρίως επαγγελματικού) από τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ., από τους Αιγύπτιους δημόσιους υπαλλήλους. Για τα επαγγελματικά αυτά ταξίδια, δημιουργήθηκαν κρατικοί ξενώνες σε διάφορα σημεία των διαδρομών, προσφέροντας φιλοξενία στους δημοσίους υπαλλήλους. Για τον υπόλοιπο πληθυσμό, υπήρχαν πανδοχεία επί πληρωμή. Ταξίδια για περιήγηση και αναψυχή βλέπουμε μετά το 1500 π.Χ. με άρματα που πλέον σέρνονται από άλογα.

Υπάρχουν και στις ελληνικές πόλεις πανδοχεία αλλά και διάφορα καταλύματα, κυρίως κοντά στα ιερά, τα οποία στέγαζαν τους επισκέπτες στις διάφορες εκδηλώσεις, όπως το θεσμό των Αμφικτιονιών (συγκεντρώσεις ανθρώπων των ελληνικών φύλων για την επίλυση πολιτικών, πολεμικών και λοιπών τοπικών προβλημάτων), τους Ολυμπιακούς αγώνες, τα Πύθια και τα Ολύμπια. Βλέπουμε έτσι τις πρώτες μορφές του συνεδριακού και του αθλητικού τουρισμού. Ακόμη, την εποχή

εκείνη παρατηρείται και ο θρησκευτικός τουρισμός, καθώς δεν είναι λίγοι αυτοί που ταξιδεύουν για να επισκεφθούν μέρη όπου λάμβαναν χώρα θρησκευτικές γιορτές.

1.3.2 Η δεύτερη τουριστική περίοδος.

Στη ρωμαϊκή εποχή τα ταξίδια γίνονται συνήθεια για όλο και περισσότερο κόσμο καθώς βλέπουμε για πρώτη φορά την εξοχική κατοικία και καλύτερο οδικό και θαλάσσιο δίκτυο. Βλέπουμε δύσβατα σημεία να καθαρίζονται, να δημιουργούνται σήραγγες και να στρώνονται δρόμοι. Κύριος σκοπός των ταξιδιωτών πέρα της ξεκούρασης, είναι οι ιαματικές πηγές, οι οποίες έγιναν γνωστές τα χρόνια εκείνα (ιαματικός τουρισμός). Στα καπηλειά, οι Ρωμαίοι δίνουν την δική τους λατινική ονομασία taberna, κάτι που κρατάει έως σήμερα, με την διαφορά ότι τα χρόνια εκείνα είχαν πολύ κακή φήμη.

Στη βυζαντινή εποχή σκοπός των ταξιδιωτών αρχίζει να γίνεται η θρησκεία, καθώς υπάρχει μια γρήγορη εξάπλωση του χριστιανισμού. Οι ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν από τον Μέγα Κωνσταντίνο και την μητέρα του Ελένη στο λόφο της Σταύρωσης του Χριστού κάνουν το σημείο εκείνο γνωστό, με αποτέλεσμα να γίνει πόλος έλξης τουριστών. Κάπως έτσι βλέπουμε κι άλλες τουριστικές δραστηριότητες, κυρίως την ανάπτυξη της τουριστικής αγοράς. Οι ντόπιοι προσπαθούν να βγάλουν χρήματα πουλώντας διάφορα αναμνηστικά, φυλαχτά, λάδι, χώμα. Από τον 4^ο αιώνα μ.Χ. βλέπουμε και για πρώτη φορά τον όρο «ξενοδοχείο», διότι πλέον τα πανδοχεία προσφέρουν περισσότερες υπηρεσίες στους πελάτες τους.

Από το 1300 μ.Χ. και μετά αρχίζουν να λειτουργούν οι πρώτες οργανωμένες ξενοδοχειακές μονάδες στην Ευρώπη, με τους Άγγλους να κατέχουν τα καλύτερα ξενοδοχεία. Ακόμη, τα πρώτα τουριστικά πακέτα δημιουργούνται από Άγγλους και προσφέρουν περιηγήσεις σε ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως Γερμανία και Ιταλία. Από το 16^ο αιώνα και μετά κάθε ευρωπαϊκή πόλη είχε πλέον ξενοδοχεία, οπότε το εύρος των χωρών στα τουριστικά πακέτα, επεκτάθηκε. Στην Ελλάδα βλέπουμε το πρώτο ξενοδοχείο το 1828 (κι αυτό διότι βρισκόταν κάτω από τον τούρκικο ζυγό) στο Ναύπλιο με το όνομα «Λονδίνο», ενώ λίγα χρόνια αργότερα χτίζονται κι άλλα ξενοδοχεία, κυρίως στην Αθήνα.

Μέχρι και το 1850 μ.Χ. όπου τελειώνει η δεύτερη τουριστική περίοδος, πέρα από τα ξενοδοχεία, δημιουργούνται όλο και καλύτερα αλλά και περισσότερα οδικά δίκτυα,

έχουμε περισσότερη χρήση του σιδηρόδρομου και τους πρώτους τουριστικούς οδηγούς και τις απλές και πρώτες μορφές οργανωμένου τουρισμού.

1.3.3 Η τρίτη τουριστική περίοδος.

Από το 1850 μ.Χ. και μετά, παρατηρείται μεγάλη τεχνολογική ανάπτυξη, ειδικά στην Ευρώπη, με πολύ σημαντικές την χρήση πλέον της ατμομηχανής, την ανακάλυψη του τηλεφώνου (1876 μ.Χ.) και του ασύρματου (1896 μ.Χ) και φυσικά την μαζική παραγωγή αυτοκινήτων και εναέριων μεταφορών. Την τεχνολογική αυτή ανάπτυξη μπορούμε να την δούμε πια και στα ξενοδοχεία (συστήματα επικοινωνίας, μαγειρικές μηχανές, θέρμανση, αποχέτευση). Γίνονται γνωστά τουριστικά θέρετρα για πλούσιους, όπως το Σαίντ Μόριτς, η Κυανή Ακτή κ.α. Τα χρόνια αυτά συναντάμε και τον Thomas Cook, τον πρώτο tour operator, ο οποίος δείχνει ενδιαφέρον στις ανάγκες των τουριστών και δημιουργεί τουριστικά πακέτα (διαμονή, διατροφή, μεταφορά, ξεναγήσεις) όχι μόνο για πρώτης τάξης πελάτες αλλά και για πελάτες που ζητούνε κάτι πιο οικονομικό, αφού μπορεί και κάνει μαζικές κρατήσεις σε πολύ χαμηλές τιμές. Καθιερώνεται η πληρωμένη άδεια και δημιουργούνται τα campings, οι ξενώνες και διάφορες εκδρομές με λεωφορεία. Λόγω της πλέον χαμηλότερης τιμής των πακέτων, βλέπουμε σιγά σιγά την εμφάνιση του μαζικού τουρισμού. Αναπτύσσεται ο εκθεσιακός τουρισμός, καθώς πραγματοποιούνται πλέον διεθνείς εκθέσεις. Βέβαια, δεν είναι λίγοι αυτοί που προτιμούν ένα βουνό ή μια θάλασσα κι έτσι ο γενικός περιηγητικός τουρισμός μπορούμε να πούμε ότι πλέον διαφοροποιείται σε παράκτιο και ορεινό, δύο νέες μορφές. Όλα αυτά μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

1.3.4 Η τέταρτη τουριστική περίοδος.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, παρατηρούνται μετακινήσεις με κίνητρο την επίσκεψη φίλων και συγγενών, καθώς πολλοί άνθρωποι έχασαν επαφές με δικούς τους ανθρώπους λόγω του πολέμου. Πολλοί είναι αυτοί που έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση και ένα καλύτερο εισόδημα.

Καθώς βλέπουμε το βιοτικό επίπεδο ακόμη και των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων να ανεβαίνει, αλλάζει και ο τρόπος ζωής των ανθρώπων. Μετακομίζουν πια στις πόλεις αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και η πενθήμερη βδομάδα εργασίας τους επιτρέπει έστω και τις μικρές εξορμήσεις. Πολλοί ηλικιωμένοι απολαμβάνουν διακοπές, καθώς οι καλύτερες συνθήκες διαβίωση αυξάνουν και τον μέσο όρο ζωής. Επιπροσθέτως, μετά το 1945, ακολούθησε μια ραγδαία οικονομική

και τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία φυσικά και έπαιξε ρόλο στη τουριστική ανάπτυξη. Τα μεγαλύτερα εισοδήματα, ταχύτερα και καλύτερα μέσα μεταφοράς αλλά και οι χαμηλότερες τιμές και η καλύτερη οργάνωση πλέον του τουριστικού κλάδου αύξησαν σημαντικά την τουριστική ζήτηση. Η εξέλιξη αυτή θα μπορούσαμε να πούμε πως τελειώνει κάπου στη δεκαετία του 70, όπου γίνεται μια αναθεώρηση της τουριστικής ιδέας.

1.3.5 Η σύγχρονη τουριστική περίοδος.

Από το 1970 μέχρι σήμερα, τα ταξίδια γίνονται ακόμη πιο εύκολα και οικονομικά, ακόμη και τα πιο μακρινά. Δημιουργούνται πακέτα, ικανά να ικανοποιήσουν τις ανάγκες κάθε τουρίστα και πλέον βλέπουμε πάρα πολλά είδη τουρισμού. Οι ανέσεις και οι καινοτομίες που προσφέρονται πια στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στα τουριστικά καταλύματα, ωθούν ακόμη περισσότερο κόσμο να ταξιδέψει. Η τεχνολογική ανάπτυξη προσφέρει την δυνατότητα στον άνθρωπο να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες μόνος του και να επιλέξει ότι τον ενδιαφέρει με ένα μόνο κλικ. Ο τουριστικός κλάδος είναι πλέον πολύ σημαντικός, καθώς συνεισφέρει σε άλλους τομείς, όπως τον κατασκευαστικό, γεωργικό, κτηνοτροφικό, εξοπλισμών, αλλά και καλύπτει πάρα πολλές θέσεις εργασίας, αφού πλέον οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό δεν είναι λίγες.

Αξιοσημείωτο είναι πως με τα χρόνια δημιουργήθηκαν πολλές και διάφορες μορφές τουρισμού, κυρίως εναλλακτικού, κι αυτό διότι κοινωνιολόγοι, οικολόγοι, γιατροί και διάφορες οργανώσεις ανησύχησαν πολύ για το αποτύπωμα που αφήνει ο μαζικός τουρισμός στο περιβάλλον αλλά και στη κοινωνία. Έτσι η σύγχρονη τουριστική περίοδος χαρακτηρίζεται από τον περιορισμό του μαζικού τουρισμού και την παρότρυνση των ταξιδιωτών να επιλέξουν τις διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

1.4. Μορφές και διακρίσεις του τουρισμού.

1.4.1 Μορφές του τουρισμού.

Οι πιο γνωστές μορφές τουρισμού έως σήμερα είναι:

1. Ο μαζικός τουρισμός. Όπως είδαμε και παραπάνω, ο μαζικός τουρισμός προήλθε από την δημιουργία οικονομικότερων πακέτων, χωρίς όμως συνείδησης για τις επιπτώσεις που έχει στη κοινωνία και στο περιβάλλον. Χαρακτηρίζεται από ομαδικές μετακινήσεις τουριστών, οι οποίοι έχουν τις

ίδιες ανάγκες. Παραμένει ακόμη ο παραδοσιακότερος τρόπος ταξιδιού που στόχο έχει την ψυχαγωγία και την χαλάρωση του τουρίστα. Η οργάνωση γίνεται από τα τουριστικά γραφεία.

2. Ατομικός τουρισμός. Τα τελευταία χρόνια είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο οι ταξιδιώτες να μη θέλουν να πάνε με το πλήθος και να προγραμματίσουν ένα δικό τους ταξίδι. Στις μέρες μας αυτό είναι πολύ εύκολο αφού πλέον τα ταξίδια μπορούν να οργανωθούν από τον κάθε τουρίστα ατομικά και να πραγματοποιούνται και με δικά του μέσα όπως αυτοκίνητα, τροχόσπιτα, σκάφη κλπ. Βέβαια, υπάρχουν και τουριστικά γραφεία τα οποία ετοιμάζουν τέτοια πακέτα, όμως σε πιο υψηλές τιμές από αυτές των ομαδικών πακέτων.
3. Εναλλακτικός τουρισμός. Στον εναλλακτικό τουρισμό, παρέχονται συγκεκριμένες υπηρεσίες στους τουρίστες, οι οποίες στόχο έχουν να ικανοποιήσουν και συγκεκριμένες ανάγκες γι' αυτό και απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό. Οι άνθρωποι που επιλέγουν τον εναλλακτικό τουρισμό, είναι αυτοί που θέλουν να ξεφύγουν από τις υπηρεσίες του μαζικού τουρισμού. Ζητάνε κάτι διαφορετικό, που δεν θα βλάψει την τοπική κουλτούρα και το περιβάλλον.

1.4.2 Διακρίσεις του τουρισμού.

Λόγω της πολυπλοκότητας του, ο τουρισμός, είναι δύσκολο να διακριθεί με έναν και μόνο τρόπο. Θα μπορούσαμε, όμως, να τον διακρίνουμε και σε άλλες κατηγορίες όπως, ανάλογα με το είδος μετακίνησης, τον χρόνο διάρκειας και τον σκοπό μετακίνησης.

Σύμφωνα με την Wikipedia (2021), η διάκριση του τουρισμού ανάλογα με το είδος μετακίνησης είναι σε:

- *Εγχώριο τουρισμό (domestictourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (π.χ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη).*
- *Εξερχόμενο τουρισμός (outboundtourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (π.χ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία).*

- *Εισερχόμενο τουρισμό (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (π.χ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα)*
- *Διεθνή τουρισμό (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.*
- *Εσωτερικό τουρισμό (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού*
- *Εθνικό τουρισμό (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού*

Ανάλογα με τον χρόνο διάρκειας, ο τουρισμός μπορεί να είναι:

1. Εποχιακός. Διαρκεί συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και επηρεάζεται από τις διάφορες κλιματικές συνθήκες που επικρατούν. Για παράδειγμα, κάποιος που ταξιδεύει για να κάνει κάποιο χειμερινό σπορ, δεν μπορεί να το πραγματοποιήσει στην Ελλάδα το καλοκαίρι.
2. Συνεχής. Είναι ο τουρισμός που διαρκεί όλο τον χρόνο χωρίς να επηρεάζεται από τις κλιματικές συνθήκες. Για παράδειγμα, το ταξίδι κάποιου που ταξιδεύει λόγω επαγγέλματος ή για κάποιο συνέδριο σε έναν προορισμό, δεν εξαρτάται από το αν οι καιρικές συνθήκες είναι ευνοϊκές.

Οι άνθρωποι παρακινούνται για να πραγματοποιήσουν ένα ταξίδι ανάλογα με τις ανάγκες που πρέπει να ικανοποιήσουν. Οι ανάγκες είναι αυτές που δημιουργούν τα κίνητρα για την επιλογή του τρόπου και του προορισμού του ταξιδιού. Σύμφωνα με τον Maslow, οι ανάγκες μας ιεραρχούνται με την παρακάτω σειρά:

1. Βιολογικές (Φαγητό, ύπνος, νερό, στέγη, ζεστασιά, ξεκούραση).
2. Ασφάλειας (Υγεία, εργασία, ιδιοκτησία, προστασία).
3. Κοινωνικές (Φίλοι, οικογένεια, σχέσεις, ομάδες).
4. Εκτίμησης (Αποδοχή, αναγνώριση, επιτυχία, ανεξαρτησία).
5. Αυτοπραγμάτωσης (Αυτοβελτίωση, επίτευξη στόχων, δημιουργικότητα).

Η ιεράρχηση αυτή λοιπόν ισχύει και για τους λόγους που επιλέγουμε ένα ταξίδι με την διαφορά πως ένα τουριστικό προϊόν ή μια τουριστική υπηρεσία μπορεί να

ικανοποιήσει τις ανάγκες και των 5 επιπέδων. Έτσι έχουμε ανθρώπους που ταξιδεύουν για διακοπές και χαλάρωση (βιολογικές ανάγκες), για λόγους υγείας ή και για επαγγελματικούς (ανάγκες ασφάλειας), για την συνάντησή τους με φιλικά ή συγγενικά πρόσωπα (κοινωνικές ανάγκες), για θρησκευτικούς ή μορφωτικούς λόγους (ανάγκες εκτίμησης), όμως και για οικονομικά οφέλη, φήμη ή και hobbies (ανάγκες αυτοπραγμάτωσης).

Παρόλα αυτά, στις μέρες μας, οι λόγοι για τον σκοπό ενός ταξιδιού και δε για την επιλογή κάποιου τουριστικού προορισμού, έχουν διευρυνθεί. Πλέον, οι τουρίστες είναι πιο “εναλλακτικοί” και δεν προσπαθούν μόνο να ξεφύγουν από την καθημερινή τους ρουτίνα, αλλά και να δώσουν άλλο νόημα στο ταξίδι τους. Συνήθως, τα κίνητρα τους έχουν να κάνουν με είδη τουρισμού τα οποία είναι πιο ενεργητικού ή εξερευνητικού τύπου αλλά και βοηθητικού. Έτσι, σήμερα, μπορούμε να βρούμε πάρα πολλά καινούργια είδη (κυρίως εναλλακτικού) τουρισμού, αλλά και διάφορες νέες υποκατηγορίες στις βασικές μορφές του.

1.4.3 Ειδικές - Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Μπορούμε συνοπτικά να αναφέρουμε μερικές ειδικές μορφές τουρισμού όπως:

- Τουρισμός υπαίθρου. Στην περίπτωση αυτή, οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με τη φύση και πραγματοποιούν δραστηριότητες φιλικές προς το περιβάλλον και τα πολιτισμικά στοιχεία κάθε τόπου. Εδώ βλέπουμε τον:
 1. Αγροτουρισμό - Οι επισκέπτες μένουν σε κάποιο αγρόκτημα στην ύπαιθρο για να συμμετέχουν σε αγροτικές εργασίες, να μάθουν παραδοσιακές τέχνες και να παρατηρήσουν το οικοσύστημα.
 2. Οινοτουρισμό - Σκοπός είναι η επίσκεψη οινοποιείων για δοκιμή και αγορά κρασιών αλλά και τη συμμετοχή του επισκέπτη στις δραστηριότητες παραγωγής του κρασιού.
 3. Οικοτουρισμό - Είναι ο τουρισμός εκείνος που οι δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον γίνονται έτσι ώστε να μην βλάψουμε καθόλου την πανίδα και την χλωρίδα της περιοχής.
 4. Γεωτουρισμό - Γνώση και εμπειρία της γεωποικιλότητας και της γεωκληρονομιάς.

5. Ορειβατικό τουρισμό – Ταξίδια σε ορεινούς τόπους με συνδυασμό του περίπατο κι άλλα ορεινά σπορ.
- Θαλάσσιος τουρισμός. Εδώ αναφερόμαστε στις δραστηριότητες που συμβαίνουν στο θαλάσσιο χώρο. Έτσι έχουμε:
 1. Καταδυτικό τουρισμό – Τουρίστες με ενδιαφέρον για την εξερεύνηση του βυθού.
 2. Τουρισμός κρουαζιέρας – Θαλασσινό ταξίδι συγκεκριμένης διαδρομής, με διαμονή των τουριστών στο πλοίο και στάσεις για επισκέψεις σε διάφορους προορισμούς.
 3. Αλιευτικός τουρισμός – Τουριστική χρήση κάποιου σκάφους με σκοπό την διασκέδαση του τουρίστα, την εκπαίδευση του πάνω στο ψάρεμα αλλά και της πραγματοποίησης του ψαρέματος.
 4. Τουρισμός των yachts – Ταξίδι αναψυχής σε ιστιοφόρο σκάφος ή κότερο.
 5. Τουρισμός Γιώτινγκ – Ταξίδι αναψυχής σε θαλαμηγό σκάφος.
 - Αθλητικός τουρισμός. Οι διακοπές των τουριστών συνδέονται με την βελτίωση της υγείας και της σωματικής τους κατάστασης, συμμετέχοντας σε αθλητικές δραστηριότητες. Εδώ βλέπουμε και 3 κατηγορίες:
 1. Τουρισμός αθλητικών διοργανώσεων, όπου περιλαμβάνονται οι επισκέπτες που θέλουν να παρακολουθήσουν αθλητικούς αγώνες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους αλλά και οι αθλητές κι όσοι ταξιδεύουν με σκοπό την συμμετοχή τους σε αγώνες και πολλές φορές λόγω αυτού συνδυάζουν και την αναψυχή τους στο τόπο διεξαγωγής των αγώνων.
 2. Τουρισμός δραστηριοτήτων αθλητικής αναψυχής – περιπέτειας, ο οποίος αναφέρεται στους τουρίστες που θέλουν να πάρουν μέρος σε κάποια ακραία ή ήπια μορφή αθλητικής δραστηριότητας (μη αγωνιστικού χαρακτήρα) όπως πεζοπορία, τρέξιμο, κολύμβηση, ποδηλασία, κωπηλασία κ.λπ.

3. Προπονητικός τουρισμός, που σκοπό έχει την επίσκεψη αθλητών ή ομάδων αθλητών σε έναν προορισμό με στόχο την συμμετοχή αυτών σε κάποιο πρόγραμμα προετοιμασίας σε κέντρα προπονητικού τουρισμού.
- Ιατρικός τουρισμός, είναι τα ταξίδια που πραγματοποιούνται για λόγους υγείας σε μέρη εκτός της μόνιμης κατοικίας. Εδώ βλέπουμε:
 1. Ιαματικό τουρισμό – Επίσκεψη σε ιαματικές πηγές με σκοπό την αποκατάσταση της σωματικής και ψυχικής υγείας.
 2. Ιατρικό τουρισμό – Επιλογή ενός συγκεκριμένου προορισμού για ταξίδι με σκοπό ο ασθενής/ταξιδιώτης να λάβει κάποια ιατρική υπηρεσία.
 3. Τουρισμό τρίτης ηλικίας – Αναφέρεται στους τουριστές εκείνους που έχουν μια μεγάλη ηλικία, ελεύθερο χρόνο και κάποιο σταθερό εισόδημα και θέλουν να ταξιδέψουν.
 4. Τουρισμό ευεξίας – Σκοπός του ταξιδιού των τουριστών αυτών είναι η αποκατάσταση αλλά και η προαγωγή της σωματικής και πνευματικής τους υγείας.
 5. Τουρισμό αναπήρων – Ταξίδια ανθρώπων που έχουν κάποιου είδους αναπηρία, για διάφορους λόγους.
 - Επαγγελματικός τουρισμός, καθώς στις μέρες μας δεν είναι λίγοι αυτοί που ταξιδεύουν για λόγους εργασίας, όπως για να κλείσουν μια συμφωνία. Σε αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνεται και:
 1. Ο συνεδριακός τουρισμός – Συναντήσεις ατόμων απο διάφορες περιοχές/χώρες, επαγγελματικές και μη, για ενημέρωση και ανταλλαγή πληροφοριών.
 2. Ο εκθεσιακός τουρισμός – Στελέχη και επαγγελματίες ταξιδεύουν σε μέρη που πραγματοποιούνται εκθέσεις, κυρίως του οικονομικού τομέα, με σκοπό την αγορά προϊόντων απο τους εκθέτες και τη δημιουργία συνεργασιών.

3. Ο τουρισμός κινήτρων – Προσφορά κάποιου ταξιδιού σε εργαζομένους σε περίπτωση επίτευξης των στόχων τους.

- Θρησκευτικός τουρισμός, αναφέρεται σε ταξίδια που στόχο έχουν τις προσκυνηματικές περιηγήσεις και τις επισκέψεις σε μνημεία, μονές και ναούς σημαντικής θρησκευτικής σημασίας.
- Πολιτιστικός τουρισμός. Είναι ο τουρισμός ο οποίος στόχο έχει οι επισκέπτες να γνωρίσουν την παράδοση, τον πολιτισμό και την κουλτούρα ενός λαού, μέσα από περιηγήσεις, επισκέψεις και δραστηριότητες.
- Γαστρονομικός τουρισμός. Οι τουρίστες αυτής της κατηγορίας ταξιδεύουν με σκοπό να γνωρίσουν και να γευτούν την κουζίνα και τα προϊόντα μιας περιοχής.
- Εθελοντικός τουρισμός, επιλέγεται κυρίως από νέους ανθρώπους και έχει να κάνει με την συμμετοχή τους σε διάφορες δραστηριότητες οι οποίες βελτιώνουν της υποδομές και τις συνθήκες ζωής του τόπου προορισμού.

Άλλα είδη που θα άξιζε να αναφέρουμε ονομαστικά είναι ο ιππικός τουρισμός, ο μορφωτικός, ο επιλεκτικός, ο λαϊκός και ο τουρισμός καζίνων.

1.5 Επιπτώσεις του τουρισμού.

Η τουριστική βιομηχανία είναι πλέον από τις σημαντικότερες διεθνώς αλλά και σε τοπικά επίπεδα. Έχει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη πολλών χωρών, επηρεάζοντας την οικονομία, το περιβάλλον αλλά και την κοινωνία - πολιτισμό κάθε χώρας ή ακόμη και περιοχής, είτε θετικά είτε αρνητικά, σαν ένα νόμισμα που έχει δύο όψεις.

Ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ανάπτυξη μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της αναδιανομής του εισοδήματος και της μείωσης της φτώχειας. Πολλά άλλα οφέλη προκύπτουν από τον τουρισμό, τόσο περιβαλλοντικά όσο και κοινωνικά.

1.5.1 Οικονομικές επιπτώσεις.

Άνθιση του τουρισμού σημειώνεται στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς. Αναπτύσσεται συνεχώς και έχει ευνοϊκές οικονομικές επιπτώσεις σε όλο τον κόσμο. Το 2018, τουλάχιστον 1,4 δισεκατομμύρια τουρίστες ταξίδεψαν στον πλανήτη (βαρόμετρο UNWTO 2018), σημειώνοντας αύξηση 6%.

Περισσότεροι από τους μισούς τουρίστες επέλεξαν την Ευρώπη, ενώ το 15% επισκέφτηκε την αμερικανική ήπειρο. Σχεδόν το ένα τέταρτο των τουριστών προτίμησε την ασιατική ήπειρο και τον Ειρηνικό και λιγότερο από το 10% επισκέφτηκε την Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Η χρηματική μάζα που δαπανάται από τους τουρίστες αντιπροσωπεύει 1.600 δισεκατομμύρια δολάρια, ή 4,3 δισεκατομμύρια δολάρια την ημέρα. Ο τουρισμός είναι ένας σημαντικός οικονομικός τομέας, μπροστά από την αυτοκινητοβιομηχανία. Απασχολεί πάνω από 300 εκατομμύρια ανθρώπους και αντιπροσωπεύει πάνω από το 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Επομένως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο τουρισμός έχει θετικό αντίκτυπο στην απασχόληση στις χώρες υποδοχής, και ειδικότερα στις αναδυόμενες χώρες.

Κατά συνέπεια, ο τουρισμός είναι μεγάλη βιομηχανία και βασική οικονομική δραστηριότητα για πολλές χώρες, η συμβολή του στην οικονομία είναι εμφανής και αφορά:

- Συμβολή στο ΑΕΠ.
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και αύξηση εισοδήματος.
- Μείωση ελλείματος του ισοζυγίου πληρωμών.
- Συμβολή στα κρατικά έσοδα.
- Περιφερειακή ανάπτυξη.
- Δημιουργία έργων υποδομής.

Φυσικά όμως δεν λείπουν και οι αρνητικές οικονομικές συνέπειες που αποφέρει ο τουρισμός και είναι:

- Μεγάλη οικονομική εξάρτηση και αποκλειστική προσήλωση.
- Εποχικότητα (συγκεκριμένη χρονική απασχόληση).
- Πληθωρισμός.
- Χωρική υπερ-συγκέντρωση.

Ωστόσο είτε μετρηθεί με το μερίδιό του στο παγκόσμιο ΑΕΠ είτε από τον αριθμό των θέσεων εργασίας που δημιουργεί, ο τουρισμός φαίνεται να είναι ένας ισχυρός

οικονομικός μοχλός. Ο Jérémy Boer κάνει έναν απολογισμό εδώ για τη δυναμική που επικρατεί στις διάφορες περιοχές του κόσμου. Ενώ η Ευρώπη εξακολουθεί να είναι ο κορυφαίος προορισμός, σταδιακά ξεπερνιέται από τις αναδύμενες χώρες, ιδιαίτερα την Ασία. Ο φόβος της τρομοκρατίας ή, γενικότερα, η ανασφάλεια είναι παράγοντες που ενδέχεται να μειώσουν τη ροή των ταξιδιωτών, αλλά οι οικονομικές κρίσεις είναι αυτές που προκαλούν την πιο έντονη πτώση της τουριστικής δραστηριότητας.

1.5.2 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Όσο αυξάνεται ο αριθμός των τουριστών, τόσο περισσότερο είναι απαραίτητο να προσφερθούν από τους επαγγελματίες του τουρισμού νέες εμπειρίες, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει εισβολή σε χώρους που διατηρήθηκαν μέχρι τώρα. Τα είδη διαταράσσονται και οι βιότοποι τους καταστρέφονται από το πέρασμα τουριστών, αλλά και από την κατασκευή νέων καταλυμάτων και εγκαταστάσεων.

Έχει βρεθεί ότι πολλοί ευαίσθητοι βιότοποι υποφέρουν πολύ από την αύξηση του τουρισμού όπως οι κοραλλιογενείς ύφαλοι. Έτσι, μια παραλία της Ταϊλάνδης, η Maya Bay, έπρεπε να κλείσει για τους τουρίστες για να επιτρέψει στο οικοσύστημα να αναγεννηθεί. Άλλοι χώροι καταστρέφονται από την απόρριψη λυμάτων στη θάλασσα, τη σκυροδέτηση και την αποψίλωση των δασών.

Από την άλλη πλευρά, μόνο ο τουρισμός εκπέμπει το 5% των αερίων του θερμοκηπίου. Μέχρι το 2050, εάν συνεχιστεί ο ρυθμός ανάπτυξης, οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου θα έχουν αυξηθεί κατά 131% και η κατανάλωση ενέργειας θα αυξηθεί περισσότερο από 150%, ιδίως λόγω των αεροπορικών μεταφορών.

Οι επιπτώσεις του τουρισμού (κυρίως του μαζικού) στο περιβάλλον είναι κυρίως αρνητικές, καθώς ο ίδιος ο τουρισμός εξαρτάται κατά πολύ από τους φυσικούς πόρους και πολλές φορές η τουριστική ανάπτυξη δεν ελέγχεται σωστά. Οι συνέπειες αυτές είναι:

- Μόλυνση και ρύπανση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Καταστροφές – φθορές σε κτίρια.
- Διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας.

Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια, λόγω της πλέον οικολογικής αντίληψης πολλών ανθρώπων αλλά και της αύξησης του εναλλακτικού τουρισμού, βλέπουμε και κάποιες θετικές επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον, όπως:

- Προστασία των βιότοπων και των αρχαιολογικών χώρων (λόγω ευαισθητοποιημένων πολιτών).
- «Πράσινες» υποδομές (εξαιτίας του τουρισμού).

1.5.3 Κοινωνικο-πολιτιστικές επιπτώσεις.

Ο τουρισμός επηρεάζει θετικά την κοινωνική ανάπτυξη μέσα από τον πλούτο που δημιουργεί. Πολλά επίσης οφέλη προκύπτουν από τον τουρισμό, τόσο περιβαλλοντικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Ανάλογα με το είδος του τουρισμού κάθε περιοχής μπορεί να υπάρχουν τόσο θετικά όσο και αρνητικά αποτελέσματα στο κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο της περιοχής. Ξεκινώντας από τα θετικά σε αυτά θα μπορούσαν να προσμετρηθούν:

- Συναναστροφή με άλλους πολιτισμούς – λαούς.
- Ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων.
- Βελτίωση βιοτικού επιπέδου.

Συγκεκριμένα, οι τοπικοί πληθυσμοί που ασχολούνται με τον τουρισμό, δεσμεύονται και αισθάνονται περήφανοι για τον τόπο τους. Ο τουρισμός συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού σχετικά με την οικονομική αξία των φυσικών και πολιτιστικών χώρων. Αυτό μπορεί να τονώσει την αίσθηση υπερηφάνειας της τοπικής κοινότητας για την κληρονομιά και το ενδιαφέρον για τη διατήρησή της. Οι τοπικές κοινωνίες θέλουν οι τουρίστες να νιώθουν ευπρόσδεκτοι, ώστε να συμμετέχουν περισσότερο.

Επιπλέον ενισχύονται οι τοπικές κοινότητες. Οι εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ όπου οι ντόπιοι είναι οι κύριοι συμμετέχοντες συχνά αναπτύσσονται ως απάντηση στο τουριστικό ενδιαφέρον. Οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από τον τουρισμό μπορούν να αποτελέσουν κίνητρο για τη μείωση της μετανάστευσης από τις αγροτικές περιοχές. Οι τοπικές κοινότητες μπορούν επίσης να αυξήσουν την επιρροή τους στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς και να βελτιώσουν τις προοπτικές

απασχόλησης και εισοδήματός τους μέσω επαγγελματικής τουριστικής κατάρτισης και επιχειρηματικής ανάπτυξης και οργανωτικών δεξιοτήτων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο τουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση και βελτίωση του τοπικού περιβάλλοντος. Βοηθά στη διατήρηση των εθνικών πάρκων και των κτιρίων. Πράγματι, οι τουριστικές υποδομές ανακαινίζονται και συντηρούνται, βελτιώνονται τα συστήματα επικοινωνίας και εισάγονται νόμοι απαγόρευσης της ανοικοδόμησης για την προστασία των φυσικών περιοχών.

Ωστόσο σημειώνονται και αρκετά μελανά σημεία σε σχέση με την ανάπτυξη του τουρισμού. Μια χώρα που βλέπει την τουριστική της ελκυστικότητα να εκτοξεύεται στα ύψη, μπορεί συχνά να αλλάξει τις αξίες ή τις παραδόσεις της. Συνειδητά ή όχι, αλλάζουν οι συνήθειές της για να ανταποκριθεί καλύτερα στη μαζική τουριστική ζήτηση. Έτσι κάποιες φορές ο τουρισμός συμβάλλει στην εμπορευματοποίηση του πολιτισμού της χώρας. Μπορεί δηλαδή να μετατρέψει τους τοπικούς πολιτισμούς σε εμπορεύματα όταν οι θρησκευτικές τελετουργίες, οι παραδοσιακές εθνοτικές τελετουργίες και τα φεστιβάλ μειώνονται και τροποποιούνται ώστε να συμμορφώνονται με τις τουριστικές προσδοκίες, κάτι που ονομάζεται «ανακατασκευασμένη εθνότητα». Από τη στιγμή που ένας προορισμός διατίθεται στην αγορά ως τουριστικό προϊόν και η ζήτηση για αναμνηστικά, τέχνες, ψυχαγωγία και άλλα προϊόντα αρχίζει να ασκεί επιρροή, μπορεί να συμβούν θεμελιώδεις αλλαγές στις ανθρώπινες αξίες. Οι ιερές τοποθεσίες και τα αντικείμενα ενδέχεται να μην γίνονται σεβαστά όταν θεωρούνται ως εμπορεύματα προς διαπραγμάτευση. Το πρόβλημα είναι ότι μετατρέπουμε τις μη εμπορικές ανταλλαγές όπως ο πολιτισμός ή η υγεία σε κλασικά εμπορεύματα.

Ένα άλλο αρνητικό σημείο του τουρισμού, είναι ότι τυποποιεί έναν προορισμό σύμφωνα με την επιθυμία των τουριστών. Οι προορισμοί διακινδυνεύουν την τυποποίηση σε μια προσπάθεια να ικανοποιήσουν την επιθυμία των τουριστών για γνωστές εγκαταστάσεις. Ενώ το τοπίο, η διαμονή, το φαγητό, το ποτό, πρέπει να ανταποκρίνονται στην επιθυμία των τουριστών για το νέο και το άγνωστο, δεν πρέπει ταυτόχρονα να είναι πολύ καινοτόμα ή παράξενα γιατί λίγοι τουρίστες αναζητούν πραγματικά εντελώς νέα πράγματα. Συχνά αναζητούν αναγνωρίσιμες εγκαταστάσεις αλλά σε άγνωστο περιβάλλον, όπως γνωστές αλυσίδες fast food και ξενοδοχείων αλλά σε ξένη χώρα.

Από την άλλη, πολλές φορές οι τοπικές κοινωνίες είτε χάνουν την αυθεντικότητα είτε τη σκηνοθετούν για να προσελκύσουν. Ο τουρίστας αναζητά την αυθεντικότητα ενός άλλου πολιτισμού γεγονός το οποίο οδηγεί τους οικοδεσπότες να προτείνουν πολιτιστικές εμπειρίες ή να τις σκηνοθετήσουν. Η πιο βασική μορφή είναι η φτηνή απομίμηση τεχνών και χειροτεχνιών, δηλαδή η «τέχνη αεροδρομίου», όπου βρίσκουμε για παράδειγμα πλαστικά μικρά αντικείμενα που δεν φτιάχνονται καν από τους ντόπιους.

Επιπλέον, παράγονται ψεύτικα τελετουργικά για τους τουρίστες, για παράδειγμα οι χοροί των φυλών των Ζουλού στη Νότια Αφρική. Η προσαρμογή πολιτιστικών εκφράσεων στα γούστα των τουριστών ή ακόμα και η πραγματοποίηση παραστάσεων σαν να ήταν «πραγματική ζωή» συνιστά «σκηνοθετημένη αυθεντικότητα».

Πολλές φορές οι τοπικές κοινωνίες προσαρμόζονται στην τουριστική ζήτηση. Οι τουρίστες θέλουν αναμνηστικά, τέχνες, χειροτεχνίες και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς, οι τεχνίτες ανταποκρίθηκαν στην αυξανόμενη ζήτηση και επανασχεδίασαν τα προϊόντα τους για να τα ευθυγραμμίσουν περισσότερο με τα γούστα των νέων πελατών. Αν και το ενδιαφέρον που δείχνουν οι τουρίστες συμβάλλει επίσης στην αίσθηση αυτοεκτίμησης των καλλιτεχνών και βοηθά στη διατήρηση της τοπικής παράδοσης, μπορεί να προκληθεί πολιτιστική διάβρωση λόγω της αλλοίωσης των ιδιοκτησιών.

Όσο λίγο και να μένουν οι τουρίστες σε ένα προορισμό, είναι ικανοί να αλλάξουν πολλά πράγματα, διότι πολλές φορές δεν σέβονται τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που μένουν μόνιμα εκεί.

Συνοψίζοντας, στα αρνητικά του πολιτισμού σε σχέση με το κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο μιας περιοχής είναι:

- Αλλαγές στα ήθη και έθιμα.
- Εμπορευματοποίηση του πολιτισμού.
- Ξενοφοβία και εγκληματικές ενέργειες.
- Συγκρούσεις των διαφορετικών πολιτισμών.

1.6 Ο τουρισμός στην Ελλάδα.

Όπως είδαμε και παραπάνω, ο τουρισμός εμφανίστηκε στην Ελλάδα από τα πρώτα κιόλας αρχαία χρόνια. Αρχισε να αναπτύσσεται από το 1960 και μετά, καθώς εστίασε στο γνωστό μοντέλο μαζικού τουρισμού 3S (sea, sun, sand) και καταφέρνει κάθε χρόνο να ελκύει πολλούς τουρίστες λόγω του μεσογειακού της κλίμα, των πολλών νησιών της (6000) και της εκτεταμένης ακτογραμμής (16.000 χλμ.). Βέβαια, μπορεί κανείς να βρει κι άλλα είδη εναλλακτικού τουρισμού και τον υπόλοιπο χρόνο πέρα του καλοκαιριού, όπως τον θρησκευτικό τουρισμό, τον συνεδριακό και τον ιαματικό τουρισμό. Συγκεκριμένα ο τουρισμός στην Ελλάδα λαμβάνει πολλές μορφές, δεδομένης της πολιτιστικής και γεωγραφικής της ποικιλομορφίας: πολιτιστικός τουρισμός (επίσκεψη αρχαίων τοποθεσιών όπως ο Παρθενώνας ή το ιερό του Απόλλωνα στους Δελφούς), παραθαλάσσιος τουρισμός (ιδιαίτερα στις Κυκλάδες, την Ιωνία και τα Δωδεκάνησα), ορεινός τουρισμός (Παρνασσός, Πήλιο), αγροτικός τουρισμός (σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα: Έδεσσα, Καλαμπάκα και Θεσσαλία), και εδώ και λίγα χρόνια θρησκευτικός τουρισμός (Άγιος Όρος, Μετέωρα). Επιπλέον, η Ελλάδα υπήρξε ιστορικά δημοφιλής προορισμός για ομοφυλόφιλους και LGBT τουρίστες, μαζί με τη Μύκονο, τη Λέσβο και τη Σκιάθο. Γενικά, η ελληνική τουριστική πολιτική είναι πολύ ανοιχτή και υποστηρίζει τις ΛΟΑΤ κοινότητες.

Ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι πυλώνας της εθνικής οικονομίας. Η Ελλάδα υπήρξε, μαζί με τη Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία, ένας από τους πιο τουριστικούς προορισμούς στην Ευρώπη από τις δεκαετίες 1960 και 1970. Ο πλούτος του πολιτισμού και της ιστορικής κληρονομιάς της χώρας καθώς και η γεωγραφία και το μεσογειακό της κλίμα εξηγούν γιατί η Ελλάδα έχει περίπου 18 τοποθεσίες που έχουν καταχωρηθεί ως μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς από την UNESCO.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που αποτελεί γεωγραφικό πόλο έλξης, καθώς βρίσκεται στη νότια Ευρώπη έχει μεσογειακό κλίμα με ήπιο χειμώνα και ζεστό καλοκαίρι. Η χώρα διαιρείται σε ηπειρωτικό και νησιωτικό τμήμα. Το κλίμα συμβάλλει στην ελκυστικότητα της χώρας και διαμορφώνει βιώσιμα τον «ελληνικό τρόπο ζωής». Επίσης ελκύει με το αρχαίο, βυζαντινό και σύγχρονο παρελθόν της με βυζαντινά κατάλοιπα, νεοκλασικά και σύγχρονα μνημεία. Η ελληνική κληρονομιά κατέστησε δυνατή την οικοδόμηση μιας νέας Ελλάδας τον 19ο αιώνα. Η ανακάλυψη από τη Δύση αυτής της ένδοξης κληρονομιάς συνάρπασε και προκάλεσε θαυμασμό και αναπτύχθηκε ο φιλελληνισμός και η «αγάπη προς το ελληνικό στοιχείο».

Ο παραθαλάσσιος τουρισμός είναι η πιο διαδεδομένη μορφή τουρισμού: η χώρα επωφελείται από το ήπιο κλίμα και τα ελκυστικά τοπία. Ωστόσο καταβάλλεται στρατηγική προσπάθεια για επέκταση της τουριστικής περιόδου και την ανάπτυξη και άλλων βιώσιμων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η χώρα έχει επίσης στο δυναμικό της πανέμορφα φυσικά ευνοϊκά τοπία για πεζοπορία, αναρρίχηση περπάτημα και διάφορα χειμερινά σπορ.

Μέχρι και σήμερα, ο τουρισμός αποτελεί τη βαριά βιομηχανία της χώρας μας, δηλαδή είναι το βασικότερο στοιχείο της οικονομικής δραστηριότητας της. Συγκεκριμένα, αποτελεί περίπου το 25% του Α.Ε.Π (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν). Κάθε χρόνο, τα τουριστικά μέρη της Ελλάδας προσελκύουν εκατομμύρια επισκέπτες, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, προσφέροντας θέσεις εργασίας (~ 900.000) και μεγάλα έσοδα στους επαγγελματίες του τουρισμού και στα κρατικά ταμεία.

Το 2018, η Ελλάδα υποδέχθηκε 33 εκατομμύρια επισκέπτες, έναντι 24,2 εκατομμυρίων το 2014, καθιστώντας τη χώρα μια από τις πιο επισκέψιμες στην Ευρώπη και τον κόσμο. Τα πιο δημοφιλή μέρη είναι η πόλη της Αθήνας, τα νησιά των Κυκλάδων (Σαντορίνη, Μύκονος) καθώς και η Ύδρα, τα Δωδεκάνησα (Ρόδος), η Κρήτη (Ηράκλειο, Χανιά) και η Κέρκυρα.

1.6.1 Τουριστικές υποδομές και αξιοθέατα στην Ελλάδα.

Οι τουριστικές υποδομές στην Ελλάδα άρχισαν να βελτιώνονται μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες που έλαβαν χώρα το 2004. Μέχρι σήμερα, μπορούμε να βρούμε γύρω στις 10.000 ξενοδοχειακές μονάδες (~450.000 δωμάτια, δηλαδή ~870.000 κλίνες), με αυτά των 2 αστέρων να είναι τα περισσότερα σε αριθμό. Η οικονομική αξία του τουριστικού κλάδου, αυξάνεται κάθε χρόνο όλο ενα και περισσότερο, με αποτέλεσμα ο αριθμός των τουριστικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών να αυξάνεται συνεχώς.

Πέρα από τα παραλιακά θέρετρα και τα ξενοδοχεία, η Ελλάδα διαθέτει 752 ιαματικά λουτρά, 21 χιονοδρομικά κέντρα και 51 μαρίνες, ενώ οι καταγεγραμμένες εκκλησίες υπολογίζονται πάνω από 10.000. Επίσης, λόγω της ιστορίας της, μπορούμε να επισκεφθούμε πάρα πολλούς αρχαιολογικούς χώρους αλλά και τα 150 μουσεία που διαθέτει. Γνωστά είναι, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το νέο Μουσείο της Ακρόπολης στην Αθήνα, το Αρχαιολογικό και το Βυζαντινό Μουσείο στη

Θεσσαλονίκη. Αξιοσημείωτο επίσης, είναι, πως στην Ελλάδα βρίσκονται 18 Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, τα οποία βλέπουμε στον Πίνακα 1 μαζί με την ημερομηνία που εντάχθηκαν.

Ελληνικά Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς	Χρονολογία
Ναός του Επικούριου Απόλλωνα	1986
Αρχαιολογικός Χώρος των Δελφών	1987
Ακρόπολις Αθηνών	1987
Άγιο Όρος	1988
Αρχαιολογικός Χώρος Επιδαύρου	1988
Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης	1988
Μετέωρα	1988
Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	1988
Αρχαία Ολυμπία	1989
Μυστράς	1989
Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου	1990
Δήλος	1990
Πυθαγόρειο και Ηραϊόν Σάμου	1992
Αρχαιολογικός χώρος Αιγών (Βεργίνα)	1996
Ιστορικό Κέντρο (Χώρα) της Πάτμου με τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης	1999
Αρχαιολογικοί Χώροι των Μυκηνών και της Τίρυνθας	1999
Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας	2007
Αρχαιολογικός Χώρος Φιλίππων	2016

Πίνακας 1 Ελληνικά μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς

1.6.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά του τουρισμού στην Ελλάδα.

Ο τουρισμός διαφέρει από χώρα σε χώρα κι αυτό λόγω των διάφορων συνθηκών που επικρατούν. Στην Ελλάδα ο τουρισμός είναι κυρίως παραθεριστικός ακολουθώντας το μοντέλο «Ήλιος & Θάλασσα», κάτι που κάνει τον μαζικό τουρισμό να κυριαρχεί και φυσικά να έχουμε μια μικρή διάρκεια της τουριστικής περιόδου, η οποία είναι κυρίως η καλοκαιρινή περίοδος, όπου η θερμοκρασία είναι πάνω από 35°C. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι πως μεγάλο τμήμα της ελληνικής τουριστικής

δραστηριότητας επικεντρώθηκε σε αυτού του είδους την εξυπηρέτηση χωρίς να υπολογίσει τον κίνδυνο που υπάρχει όταν κι άλλες χώρες προσφέρουν το ίδιο προϊόν.

Για να κατανοηθούν τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού, επιχειρήθηκε μια μικρή SWOT ανάλυση. Η συγκεκριμένη ανάλυση χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος, κυρίως επιχειρήσεων, ώστε να τους βοηθήσει να λάβουν τις σωστές αποφάσεις για την επίτευξη των στόχων τους. Μελετώνται τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weaknesses) σημεία μιας επιχείρησης, τα οποία αποτελούν και το εσωτερικό της περιβάλλον, αλλά και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats). Για τον ελληνικό τουρισμό θα χρησιμοποιηθεί η SWOT ανάλυση για να αναφερθούν κάποια βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία εμφανίζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2 Swot ανάλυση ελληνικού τουρισμού.

Είναι γνωστό πως οι επαγγελματίες του τουρισμού και όχι μόνο προσπαθούν να κάνουν το καλύτερο ώστε η ζήτηση του ελληνικού τουρισμού να αυξάνεται κάθε χρόνο αλλά και να επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο. Προσπαθούν να προβάλουν την χώρας μας με σωστό και ελκυστικό τρόπο, να αξιοποιήσουν το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον που κατέχουμε ώστε να ενισχύσουν το τουριστικό προϊόν που παρέχει η Ελλάδα και τέλος, φυσικά να αναβαθμίσουν τις τουριστικές υποδομές, όπως ξενοδοχεία, μουσεία, αεροδρόμια να εκπαιδεύσουν το προσωπικό σωστά ώστε να γίνεται το καλύτερο δυνατόν με την εξυπηρέτηση των τουριστών στη χώρα της φιλοξενίας.

Είναι σημαντικό επίσης να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα διαθέτει ένα αναξιοποίητο φυσικό δυναμικό το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο έλξης για άτομα με αναπηρία. Ωστόσο θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλοι μετασχηματισμοί και επενδύσεις στον συγκεκριμένο τομέα.

1.6.3 Στατιστικά στοιχεία του τουρισμού στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός στη χώρα μας φαίνεται να έχει μια αρκετά καλή πορεία, κάνοντας την Ελλάδα πόλο έλξης εκατομμύρια τουριστών, ανοίγοντας αρκετές θέσεις εργασίας αλλά και φέρνοντας πολλά έσοδα στη χώρα. Όπως μπορούμε να δούμε και στον Πίνακα 3, χρόνο με τον χρόνο παρατηρείται αύξηση των παρακάτω μεγεθών με το 2019 να έχει την πρωτιά στα έσοδα και τις αφίξεις των μη κατοίκων, αλλά και το 2018 βλέπουμε πως ο τουρισμός καταλαμβάνει πάνω από το ¼ του ΑΕΠ της χώρας μας. Είναι γεγονός πως το 2019 έχει χαρακτηριστεί η καλύτερη χρονιά για την τουριστική βιομηχανία.

Σημαντικό να αναφέρουμε πως όλα αυτά τα χρόνια το μεγαλύτερο ποσοστό των αφίξεων παρατηρείται τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο (γι' αυτό και ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι εποχιακού χαρακτήρα), ενώ οι περισσότεροι επισκέπτες κατά μέσο όρο προέρχονται από την Γερμανία, την Βόρεια Μακεδονία, την Ιταλία, την Γαλλία, την Βουλγαρία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

	Γερμανία	Ηνωμ. Βασίλ.	Γαλλία	Ιταλία	Βόρεια Μακεδονία	Βουλγαρία
2010	2,038,870	1,802,201	868,613	843,613	1,802,201	664,389
2011	2,240,480	1,758,093	1,149,388	938,231	1,356,229	686,208
2012	2,108,787	1,902,794	977,376	848,073	1,300,097	599,110
2013	2,267,546	1,846,333	1,152,217	964,314	1,691,800	691,874
2014	2,459,228	2,089,529	1,463,157	1,117,712	2,346,580	1,534,565
2015	2,810,350	2,397,169	1,522,100	1,355,327	3,023,059	1,900,642
2016	3,138,733	2,894,655	1,313,537	1,386,900	1,721,114	2,522,805
2017	3,705,650	3,002,042	1,419,799	1,441,298	1,571,490	2,546,305
2018	4,381,448	2,942,762	1,524,000	1,667,114	1,187,239	3,153,326
2019	4,026,286	3,499,325	1,541,793	1,553,173	947,649	3,882,891

Πίνακας 3 Αφίξεις από συγκεκριμένες χώρες από το 2010 μέχρι το 2019 (πηγή SETE: <https://insete.gr/%ce%b5%ce%b9%cf%83%ce%b5%cf%81%cf%87%cf%8c%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%bf%cf%82-%cf%84%ce%bf%cf%85%cf%81%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%83%cf%8d%ce%bd%ce%bf%ce%bb%ce%bf-%cf%87%cf%8e%cf%81%ce%b1>).

Τα έτη 2020 και 2021 δεν αναφέρονται παραπάνω μαζί με τα υπόλοιπα διότι οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα αλλά και στις περισσότερες χώρες του κόσμου ήταν διαφορετικές λόγω της πανδημίας του COVID-19, η οποία συνεχίζει ακόμη και σήμερα, το 2022, σκοτώνοντας πολλούς ανθρώπους ημερησίως. Την περίοδο αυτή, οι χώρες έλαβαν μέτρα για το ποιος και πως θα εισέρχεται στη χώρα κι αυτό θα γινόταν μόνο για σοβαρούς λόγους (όπως εργασία, επιστροφή στο τόπο μόνιμης κατοικίας, ιατρικούς λόγους), και υπό προϋποθέσεις (αρνητικό PCR–RapidTest). Στην Ελλάδα τα μέτρα ξεκίνησαν να ισχύουν από αρχές Μαρτίου 2020 όπου κι εμφανίστηκαν τα πρώτα κρούσματα του SARS-CoV-2 στη χώρα.

Η τουριστική περίοδος και τις δύο χρονιές ξεκίνησε με μέτρα και περιορισμούς, με αποτέλεσμα πολλοί επισκέπτες να αναβάλλουν τα ταξίδια τους είτε λόγω αυτού είτε λόγω φόβου του ιού. Στον Πίνακα 4 μπορούμε να δούμε πως πήγε ο τουρισμός τα 2 αυτά έτη συγκριτικά με το 2019. Τα κόκκινα κουτάκια είναι οι μήνες που η Ελλάδα βρισκόταν υπό «καραντίνα» με περιορισμούς κυρίως σε μετακινήσεις, καθώς ο ιός βρισκόταν σε έξαρση και είχαμε πολλά κρούσματα και μέτρα προστασίας, όπως την απαγόρευση κυκλοφορίας μετά από κάποια ώρα, γι' αυτό και παρατηρούνται πιο χαμηλοί αριθμοί στις αφίξεις.

	2019	2020	2021
Ιανουάριος	660	790	96
Φεβρουάριος	504	627	76
Μάρτιος	773	411	99
Απρίλιος	982	38	107
Μάιος	2.387	56	285
Ιούνιος	4.102	256	1.069
Ιούλιος	5.673	828	2.817
Αύγουστος	6.762	1.807	4.074
Σεπτέμβριος	5.111	1.335	2.995
Οκτώβριος	2.773	955	2.144
Νοέμβριος	930	176	561
Δεκέμβριος	692	97	380

Πίνακας 4 Στατιστικά αφίξεων την COVID εποχή (σε χιλιάδες) 2019, 2020, 2021, (πηγή SETE: <https://insete.gr/bi/recovery-tracker/>).

Είναι ξεκάθαρο πως ο εισερχόμενος τουρισμός ειδικά το 2020, ακόμη και τους μήνες που η τουριστική περίοδος συνήθως άκμαζε, ήταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα από ότι τα προηγούμενα χρόνια κι ειδικά τους μήνες του lockdown βλέπουμε αρκετά μεγάλη πτώση στις αφίξεις. Το 2021, παρατηρείται αύξηση των αφίξεων τους καλοκαιρινούς μήνες, που φυσικά είναι σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το 2019, αφού ο περισσότερος πληθυσμός, παρά την ύπαρξη πλέον του εμβολίου κατά του ιού, παραμένει φοβισμένος.

Συμπερασματικά, η τουριστική βιομηχανία είναι μια δραστηριότητα που πέρα από την φυσική (κλίμα, περιβάλλον) και τεχνητή (υποδομές, πολιτισμός, τρόπος ζωής μόνιμων κατοίκων) προσφορά που έχει να διαθέσει, η επιτυχία της εξαρτάται κι από άλλους παράγοντες εθνικού αλλά και διεθνές επιπέδου. Για παράδειγμα η πανδημία που ξεκίνησε το 2020 είχε μεγάλη επίπτωση στον τουρισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια μεγάλη οικονομική κρίση ή ένας πόλεμος θα έχουν πάλι κακό επακόλουθο για τον τουρισμό, σε αντίθεση με τις ειρηνικές κι ευνοϊκές συνθήκες που κάνουν την βιομηχανία την πιο επικερδή παγκοσμίως.

Κεφάλαιο 2^ο: Αναπηρία.

Το θέμα της αναπηρίας είναι πάντα ένα επίκαιρο και πολυσυζητημένο θέμα σε όλο τον κόσμο κι ας διαφέρει εννοιολογικά από χώρα σε χώρα. Η συζήτηση στο θέμα αυτό έχει να κάνει κυρίως με το τί περιβάλλει τα άτομα με ειδικές ανάγκες, κι αυτό διότι θα πρέπει το περιβάλλον αυτών των ατόμων να είναι ένα περιβάλλον δίχως φραγμούς κι εμπόδια, δίχως διαχωρισμούς κι αποκλεισμούς. Ωστόσο αυτό δεν συμβαίνει και τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν μέχρι και σήμερα αρκετά προβλήματα λειτουργικότητας. Πολλές χώρες έχουν παραμελήσει αρκετά το θέμα αυτό, με αποτέλεσμα η πλειονότητα να μην είναι σωστά ενημερωμένη γύρω από την αναπηρία. Έτσι, η καθημερινότητα ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες δεν επηρεάζεται μόνο από το πρόβλημα του αλλά κι από το περιβάλλον γύρω του. Ο δε ορισμός της αναπηρίας αποτελεί μέχρι και σήμερα μια δύσκολη διαδικασία καθώς ο καθένας μας την αντιλαμβάνεται διαφορετικά, λόγω των διάφορων διαστάσεων της. Για παράδειγμα, ένας γιατρός έχει διαφορετικό ορισμό από έναν κοινωνιολόγο ή από έναν παιδαγωγό. Γι' αυτό συχνά ακούμε πως τα άτομα αυτά αποτελούν έναν ανομοιογενή πληθυσμό, αφού τα είδη της αναπηρίας είναι αρκετά κι ο καθένας τα αντιλαμβάνεται με ξεχωριστό τρόπο.

2.1 Ορισμός της αναπηρίας.

Η κατάσταση της αναπηρίας προκύπτει από μια αναντιστοιχία μεταξύ του σώματος και του περιβάλλοντος αφού, όπως αναπτύχθηκε από τους Patrick Fougeyrollasetal. (1998), η διαδικασία παραγωγής μειονεξίας είναι το αποτέλεσμα αλληλεπιδράσεων μεταξύ προσωπικών παραγόντων (εξασθένηση, σωματικές διαφορές) και περιβαλλοντικών αιτιών (κοινωνικών και σωματικών).

Επομένως, ένα σύνολο κοινωνικο-χωρικών, φυσικών, πληροφοριακών εμποδίων και νοοτροπίας που δημιουργεί καταστάσεις μειονεκτικής θέσης που καταλήγουν σε άνιση πρόσβαση στους εδαφικούς πόρους και, επομένως, σε περιορισμό των ικανοτήτων των ατόμων με αναπηρία. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να διευκρινιστεί εξ αρχής ότι, οι όροι «άτομο με αναπηρία» ή «άτομο με μειωμένη κινητικότητα» είναι συνώνυμες εκφράσεις που δηλώνουν όλα τα άτομα που δυσκολεύονται να μετακινηθούν λόγω της μείωσης, προσωρινής ή μόνιμης, των σωματικών ικανοτήτων και ενός φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος που δημιουργεί χωρικούς φραγμούς. Επομένως, αυτή η ομάδα περιλαμβάνει «άτομα με αναπηρία», δηλαδή άτομα με

ιατρικά αναγνωρισμένη κινητική, οπτική, ακοή ή διανοητική ανεπάρκεια, καθώς και «άτομα με αναπηρία των άκρων, άτομα με χαμηλό ανάστημα, άτομα με βαριές αποσκευές, ηλικιωμένους, έγκυες γυναίκες, άτομα με καροτσάκια και άτομα με παιδιά (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών σε καροτσάκια)» (νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της Τετάρτης 14 Φεβρουαρίου 2001).

Επίσης γίνεται κατανοητό ότι η αναπηρία ορίζεται και γεωγραφικά, ως «έλλειμμα κοινωνικο-χωρικής ένταξης που συνδέεται με τις σωματικές ικανότητες και τη δυσκολία της ελεύθερης άσκησης πρακτικών κινητικότητας - κοινωνικής και χωρικής - σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από προσβασιμότητα με περιορισμούς» (Amiaud, 2012).

Οι περισσότεροι άνθρωποι συνδέουν την λέξη αναπηρία με κάποιον που βρίσκεται σε αναπηρικό αμαξίδιο όμως δεν είναι μόνο αυτό. Θεωρείται ένας πολύπλοκος ορισμός διότι στη διατύπωση του μπορούμε να βρούμε και θετικά κι αρνητικά στοιχεία. Δηλαδή, μπορεί να αναφερόμαστε θετικά στα προβλήματα τους, όταν όμως θέλουμε να εκφραστούμε για την συμμετοχή τους στα κοινά, όπως την εργασία, την κοινωνία, την διασκέδαση, ο περισσότερος κόσμος κρατάει αρνητική στάση. Ακόμη και στα νομοθετικά κείμενα είναι εμφανές πως η διατύπωση του ορισμού της αναπηρίας αποτελεί ένα πρόβλημα.

Με λίγα λόγια όμως, ως αναπηρία ορίζουμε την είτε επίκτητη (από κάποιο ατύχημα) είτε εκ γενετής, σωματική ή πνευματική βλάβη ενός ανθρώπου, η οποία έχει σαν αποτέλεσμα ένα σύνολο περιορισμών και εμποδίων στη καθημερινότητα του. Η αναπηρία μπορεί να είναι ολική (όπως η τύφλωση, η παραπληγία, η απώλεια άκρων) ή μερική (ελαφρύτερου χαρακτήρα, μετριέται σε ποσοστά, όπως η καρδιοπάθεια και η επιληψία), προσωρινή ή μόνιμη αλλά και ήπιου, μέτριου ή σοβαρού βαθμού. Επιπροσθέτως, χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις σωματικές και τις ψυχικές αναπηρίες, οι οποίες με την σειρά τους έχουν τις εξής υποκατηγορίες:

A. Σωματικές αναπηρίες

- Κινητικές (παράλυση, παραπληγία).
- Αισθητηρίων οργάνων (τύφλωση, κώφωση).
- Δυσλειτουργία εσωτερικών συστημάτων (καρδιοπάθεια, νεφρική ανεπάρκεια).

- Δερματικές παθήσεις (λέπρα, λύκος κ.λπ.)
- Ιδιόμορφες χρόνιες παθήσεις (επιληψία, ρευματολογικές παθήσεις).

B. Ψυχικές αναπηρίες

- Διανοητικές καθυστερήσεις (αυτισμός, σύνδρομο Down, κ.λπ.).
- Διαταραχές στην ομιλία (τραυλισμός, ταχυλαλία).
- Νευρώσεις και ψυχώσεις (μανιοκατάθλιψη, σχιζοφρένεια).

Φυσικά, ένας άνθρωπος μπορεί να έχει παραπάνω από μια αναπηρία και τότε αναφερόμαστε πλέον σε πολλαπλές αναπηρίες. Δηλαδή, κάποιος που έχει κινητική αναπηρία μπορεί να έχει ταυτόχρονα και νοητική στέρηση. Στις μέρες μας παρόλα αυτά, πολλά είδη αναπηρίας μπορούν να αντιμετωπιστούν με την έγκαιρη παρέμβαση ειδικών και τη βοήθεια θεραπειών και φαρμάκων, ενώ άλλα είδη μένουν απλά στάσιμα, σε αντίθεση με παλαιότερα χρόνια όπου αρκετός πληθυσμός πέθαινε από κάποιας μορφής αναπηρία.

Βέβαια, μη ξεχνάμε πως η αναπηρία έχει και κοινωνική διάσταση την οποία προσπαθούν να ορίσουν αρκετοί επιστήμονες. Ο ορισμός του Janten (1974), ο οποίος αναφέρεται στο κοινωνικό μέρος της αναπηρίας και το ορίζει ως εξής: *«Η αναπηρία δεν μπορεί να θεωρείται ένα φυσικό φαινόμενο. Γίνεται φανερό και αρχίζει να υπάρχει ως αναπηρία μόνο από τη στιγμή που κάποια γνωρίσματα και χαρακτηριστικές εκδηλώσεις των γνωρισμάτων ενός ατόμου συγκριθούν προς τις εκάστοτε αντιλήψεις για το ελάχιστο των υποκειμενικών και κοινωνικών ικανοτήτων. Με το να διαπιστωθεί πως ένα άτομο, με βάση τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, δεν ανταποκρίνεται στις παραπάνω αντιλήψεις, γίνεται η αναπηρία φανερό, υπάρχει ως κοινωνικό φαινόμενο ακριβώς από αυτή τη στιγμή και μόνο»*

2.2 Ιστορική αναδρομή της αναπηρίας.

Γυρνώντας αρκετά χρόνια πίσω, μπορούμε να δούμε ότι υπήρχαν άτομα με αναπηρίες από τα πρώτα κιόλας χρόνια που εμφανίστηκε το ανθρώπινο είδος στη γη. Τα άτομα όμως αυτά μέχρι πρόσφατα βρίσκονταν σε πολύ δυσχερή θέση καθώς δεν τους αποδεχόταν η ίδια η κοινωνία και πάντα στιγματίζονταν.

Ξεκινώντας από την Παλαιολιθική εποχή, όπου η αναπηρία θεωρούταν πως κάποιο κακό πνεύμα είχε μπει στο κεφάλι τους κι έτσι ελευθέρωναν το άτομο τρυπώντας το

κεφάλι του με κάποια εργαλεία. Στην Ομηρική εποχή, όπου χαρακτηριστικό του τέλειου ατόμου είναι η σωματική δύναμη, η αναπηρία θεωρείται ένα ασυγχώρητο ελάττωμα. Για παράδειγμα, στη Σπάρτη, που τα πρότυπα είναι γενναίοι, δυνατοί και υγιείς στρατιώτες, τα παιδιά που γεννιόντουσαν με αναπηρία τα έκαιγαν στο Καιάδα. Αντιθέτως, στην Αρχαία Αθήνα η κοινωνία ήταν πιο ανοιχτή και λάμβανε και μέτρα ώστε να βοηθήσει τους ανάπηρους πολίτες της. Κάπου εδώ στο 400 π.Χ. ο Ιπποκράτης ασχολήθηκε αρκετά με αυτά τα άτομα και υποστήριξε πως η αναπηρία είναι ασθένεια κι όχι κάποια ανώτερη δύναμη. Στη ρωμαϊκή εποχή, η στάση της αρχαίας Ελλάδας παραμένει με τη διαφορά πως τα άτομα με νοητική καθυστέρηση χρησιμοποιούνταν πια ως γελωτοποιοί. Στα βυζαντινά χρόνια με την εμφάνιση του Χριστιανισμού η κοινωνία δέχεται τα ανάπηρα άτομα μέσω της διδασκαλίας του Ιησού και πλέον υπάρχουν φιλανθρωπικά ιδρύματα στα οποία καλύπτουν τις βασικές ανάγκες τους αλλά παραμένουν κι έγκλειστα μέχρι τον θάνατο τους. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας κυριαρχούν πάλι οι προλήψεις και οι δεισιδαιμονίες απέναντι στους ανάπηρους χωρίς όμως να σκέφτονται το θάνατο σαν λύση. Απεναντίας, τους χρησιμοποιούσαν σε δημόσια θεάματα, εμπορία και για θελήματα. Οι δε τυφλοί γινόντουσαν περιοδεύοντες τραγουδιστές.

Μετά τη μακρόχρονη σκλαβιά και θεωρώντας πως τα σωματεία και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα δεν είναι αρκετά, ο Ιωάννης Καποδίστριας θεσπίζει μέτρα για τους φρενοβλαβείς και ιδρύει το ορφανοτροφείο στην Αίγινα για να περιθάλψει τα παιδιά. Από το 1850 και μετά εμφανίζεται ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα άτομα με αναπηρίες, τα οποία αναλαμβάνουν εκκλησίες και ιδρύματα να φροντίσουν, θεσπίζονται νόμοι για την προστασία τους αλλά κανείς δεν ενδιαφέρεται για την εκπαίδευσή τους. Το 1862 βλέπουμε τα πρώτα φρενοκομεία (Αίγινα και Κέρκυρα) και το Δρομοκαΐτειο ίδρυμα για τα άτομα με νοητική στέρηση. Το 1904 αποφασίζεται στο 1^ο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συνέδριο ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη σχολείων για τυφλά, κωφά αλλά και ιδιαίτερα παιδιά. Έτσι, το 1906 έχουμε τον «Οίκο των τυφλών» στη Καλλιθέα, το 1907 το «Άσυλο των κωφάλαλων» (και τα δυο με ιδιωτικές πρωτοβουλίες), τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών το 1932 και τέλος το 1937 το πρώτο νόμιμο ειδικό σχολείο στην Αθήνα. Στη χώρα μας οι ανάπηροι ξεκινούν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους μετά το 1960, χωρίς όμως κάποια ολική αποδοχή της κοινωνίας. Θίγοντας όμως προβλήματα και ανεπάρκειες των ατόμων αυτών, τα επόμενα χρόνια είδαμε:

- Την Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (Ο.Μ.Κ.Ε.), το 1968, που εκπροσωπεί τους κωφούς και βαρήκοους όλης της χώρας.
- Τον νόμο της Αποκατάστασης (άρθρο 504), το 1973, που όχι μόνο ορίζει την αναπηρία, προστατεύει τα άτομα από διακρίσεις και διασφαλίζει την ίση μεταχείριση τους σε δημόσιες υπηρεσίες και στην επαγγελματική τους αποκατάσταση.
- Τον νόμο για την εκπαίδευση όλων των ΑμεΑ και κυρίως των παιδιών, το 1975, δίνοντας το δικαίωμα σε κάθε παιδί να εκπαιδευτεί.
- Έναν πιο συγκεκριμένο νόμο για την επαγγελματική αποκατάσταση των αναπήρων, το 1979 (Νόμος 963).
- Την ίδρυση της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.ΑμεΑ), το 1989 που μέχρι σήμερα εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους.
- Την ίδρυση του Πανελλαδικού Συνδέσμου Παραπληγικών και Κινητικά Αναπήρων το 1992.
- Την καθιέρωση της 3^{ης} Δεκεμβρίου ως Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, το 1996, με την ψήφιση του νόμου 2430/1996.

Φτάνοντας στο σήμερα, η κοινωνία αγκαλιάζει τους ανθρώπους αυτούς και προσπαθεί το καλύτερο. Υπάρχουν βέβαια, ακόμη περιπτώσεις διακρίσεων κι εμπόδια στη ζωή τους, τα οποία θα δούμε και παρακάτω, όμως με σιγουριά μπορούμε να πούμε πως τα πράγματα όσο πάνε καλυτερεύουν.

2.3 Μοντέλα της αναπηρίας.

Όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω η αναπηρία έχει διάφορες οπτικές πλευρές για τον καθένα μας. Η στάση και η συμπεριφορά του καθενός απέναντι στο θέμα φέρνει στο φως διαφορετικές προσεγγίσεις, αξίες και έννοιες γύρω από την αναπηρία. Έτσι δημιουργήθηκαν διάφορα μοντέλα ερμηνείας της αναπηρίας, τα οποία σύμφωνα με την Deborah Kaplan στο άρθρο της «The Definition of Disability: Perspective of the Disability Community», στο περιοδικό *Journal of Health Care Law and Policy*, χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες.

- 1) Το ηθικό μοντέλο (moral model), το οποίο είναι το πιο παλιό και έχει συνδεθεί με το ότι η αναπηρία θεωρούταν ντροπή κι αμαρτία για τα ίδια τα άτομα αλλά και για τις οικογένειές τους, οι οποίες έκρυβαν το ανάπηρο μέλος της οικογένειας και φυσικά δεν υπήρχε περίπτωση αυτό το άτομο να κοινωνικοποιηθεί. Πολλοί πολιτισμοί παρόλα αυτά, συνδέουν ακόμη και σήμερα την αναπηρία με την ντροπή και περιθωριοποιούν αυτά τα άτομα.
- 2) Το ιατρικό μοντέλο (medical model), το οποίο αναπτύχθηκε τον 19^ο αιώνα και ερμηνεύει την αναπηρία ως ασθένεια που επιδέχεται θεραπεία. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, τα προβλήματα που σχετίζονται με την αναπηρία θεωρείται ότι υπάρχουν μέσα στο άτομο κι όταν αυτό θεραπευτεί τότε θα σταματήσουν να υπάρχουν και προβλήματα. Αποτέλεσμα αυτού είναι πως η κοινωνία δεν θεωρείται να έχει ευθύνη για τα άτομα με αναπηρία καθώς μένουν εκτός της απλής καθημερινότητας μέχρι να θεραπευτούν.
- 3) Το μοντέλο της αποκατάστασης (rehabilitation model). Εμφανίστηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καθώς υπήρχαν πολλοί ανάπηροι στρατιώτες οι οποίοι έπρεπε να ξαναμπούν στην κοινωνία. Είναι παρόμοιο του ιατρικού μοντέλου, αφού υποστηρίζει πως ένα άτομο με αναπηρία χρειάζεται εκπαίδευση, θεραπεία, συμβουλές κι άλλες υπηρεσίες από έναν επαγγελματία αποκατάστασης.
- 4) Το αναπηρικό μοντέλο (disability model), θεωρεί την αναπηρία ως μια φυσιολογική πτυχή της ζωής, καθώς οι περισσότεροι άνθρωποι θα βρεθούν μια φορά στη ζωή τους με κάποια μορφή αναπηρίας, είτε μόνιμη είτε προσωρινή. Έτσι την ερμηνεύει κι ως τα δικαιώματα, την υποστήριξη και τα κινήματα ανεξάρτητης διαβίωσης που επικρατούν.

2.4 Κυριότερες μορφές αναπηρίας.

1. Τύφλωση. *Η έννοια της τύφλωσης συνεπάγεται πλήρη απώλεια όρασης, αλλά χρησιμοποιείται συχνά για να αναφέρεται σε μερική απώλεια όρασης σε ένα ή και στα δύο μάτια.* (Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών, 2021)

Πρόκειται για άτομα με προβλήματα όρασης ή τυφλά γι αυτό θα πρέπει να δημιουργηθεί μια καθησυχαστική ατμόσφαιρα για τα άτομα αυτά αφαιρώντας

εμπόδια, κινδύνους πτώσης και σύγκρουσης και αύξηση του ήχου και της απτικής αντίληψης

2. Κώφωση. Κώφωση ονομάζεται η πλήρης ή μερική ανικανότητα του ακουστικού μας συστήματος με αποτέλεσμα την ελάττωση ή απώλεια της ακοής.

Για τους ανθρώπους αυτής της κατηγορίας, δηλαδή τόσο για τα κωφά ή τα βαρήκοα άτομα είναι απαραίτητο να γίνουν προσαρμογές που στοχεύουν στην οπτική αντιστάθμιση και στην «ακουστική» ατμόσφαιρα που βελτιώνει την ακουστική αντίληψη.

3. Αυτισμός. *Είναι αναπτυξιακή διαταραχή, που χαρακτηρίζεται από μειωμένη κοινωνική αλληλεπίδραση και επικοινωνία, καθώς και από περιορισμένη, επαναλαμβανόμενη και στερεότυπη συμπεριφορά.* (Wikipedia, 2021).
4. Παραπληγία. Είναι πάθηση στην οποία έχουν παραλύσει τα κάτω άκρα και το κατώτερο τμήμα του σώματος, συνήθως από κάποια βλάβη στο νωτιαίο μυελό.
5. Τετραπληγία. Στην περίπτωση της τετραπληγίας, η παράλυση γίνεται και στα τέσσερα άκρα και μπορεί να οφείλεται είτε σε κάποια βλάβη του νωτιαίου μυελού, είτε σε βλάβη στην αυχενική μοίρα.
6. Ημιπληγία. Η ημιπληγία είναι η παράλυση της μιας πλευράς του σώματος, δηλαδή είτε της δεξιάς είτε της αριστερής. Προκαλείται συνήθως από βλάβη στους φλοιονωτιαίους οδούς, οι οποίοι βρίσκονται στο νευρικό μας σύστημα.
7. Ακρωτηριασμός. Ονομάζουμε την αφαίρεση ενός μέλους (οργάνου) ή ενός τμήματος του σώματος μας. Αυτό μπορεί να γίνει με κάποιο χειρουργείο ή με κάποιο τραυματισμό.

Στις κατηγορίες 4-7 κατηγορίες πρόκειται για άτομα των οποίων η κινητικότητα είναι μειωμένη και γενικά είναι εξοπλισμένα με διαφορετικά τεχνικά βοηθήματα: χειροκίνητη αναπηρική καρέκλα, ηλεκτρική αναπηρική καρέκλα, μπαστούνι, ή περιπατητικό μηχάνημα.

8. Νοητική Αναπηρία – (Καθ)Υστέρηση. Είναι μια αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία επηρεάζει σημαντικά τη νοητική λειτουργία και την συμπεριφορά

(κυρίως προσαρμοστική) ενός ατόμου. Αυτό περιορίζει πολύ την λειτουργικότητα του σε πολλά επίπεδα. *Η νοητική αναπηρία ταξινομείται σε ήπια (IQ 50-70), μέτρια (IQ 35-50), σοβαρή (IQ 20-35) και βαριά (IQ κάτω από 20).* (Wikipedia, 2021). Σε αυτή τη κατηγορία μπορούμε να κατατάξουμε:

9. Διαταραχές λόγου. Η γλωσσική διαταραχή είναι μια μόνιμη ή και προσωρινή ανικανότητα ενός ατόμου κι έχει να κάνει με την κατανόηση και την επεξεργασία της γλώσσας.
10. Άτομα με δυσκολία στην αντίληψη και την επικοινωνία ή με ψυχική αναπηρία. Πάλι εδώ έχουμε την μόνιμα μειωμένη αντίληψη και την προσωρινή. Η μειωμένη αντίληψη περιορίζει τα άτομα στην επαφή τους με το περιβάλλον και τα γύρω τους αντικείμενα, κάτι που μπορεί και να τους βάλει σε κίνδυνο. Αυτοί είναι άνθρωποι δυσκολεύονται να τοποθετηθούν στον χώρο και το χρόνο για τους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην τοποθεσία, τον προσανατολισμό και την ασφάλεια. Η προσαρμογή και η προσβασιμότητα στέγασης για τα άτομα με τέτοια αναπηρία είναι απαραίτητες. Ωστόσο, για να είναι ολοκληρωμένα ασφαλής η στέγαση τους, είναι απαραίτητο να συνδυαστεί με κοινωνική και εκπαιδευτική παρακολούθηση, ιδίως σεόρους της ανθρώπινης υποστήριξης για τη διατήρησή της πρόσβασης τους σε στέγαση κοινού δικαίου.

2.5 Τα εμπόδια των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμεΑ) συναντούν πολλά εμπόδια στην καθημερινότητα τους, τα οποία δεν τους αφήνουν να εξελιχθούν είτε κοινωνικά είτε επαγγελματικά είτε ακόμη και σε προσωπικά τους ενδιαφέροντα. Αυτό συμβαίνει γιατί παρόλο που υπάρχουν νομοθετικά σχέδια για τα δικαιώματα αλλά και την προσβασιμότητα αυτών (αναλύονται στα παρακάτω κεφάλαια), δεν δίνεται τόση βαρύτητα στο θέμα.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, υπάρχουν διάφορα είδη αναπηρίας που συνεπάγονται και διαφορετικές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν. Όμως οι πρώτες ανάγκες ξεκινούν από το πιο κοντινό περιβάλλον του ατόμου, το οποίο ορίζει και την ένταξη του στην υπόλοιπη κοινωνία. Για παράδειγμα, ένα άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο επιβάλλεται να έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες και μέρη μέσω βοηθητικών ραμπών, ή ένας άνθρωπος με προβλήματα όρασης θα πρέπει να έχει στη διάθεση του

ένα λογισμικό ανάγνωσης οθόνης όταν χρησιμοποιεί κάποιον υπολογιστή ή ακόμη κι ένας κωφός θα πρέπει να συνοδεύεται πάντα από κάποιον διερμηνέα νοηματικής γλώσσας ώστε να μπορεί να επικοινωνήσει με τους υπόλοιπους.

Τα εμπόδια που συναντάει ένα άτομο με ειδικές ανάγκες ξεκινούν από την άγνοια για τα προβλήματα του και στη συνέχεια από την προκατάληψη και την αρνητική συμπεριφορά που δέχεται από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Τα εμπόδια αυτά είναι:

- Εμπόδια στον τομέα της απασχόλησης.
 1. Έλλειψη προσβασιμότητας στους χώρους εργασίας.
 2. Λανθασμένη αντίληψη ικανοτήτων.
 3. Έλλειψη ενημέρωσης εργοδοτών για τις δυνατότητες των ΑμεΑ στην εργασία.
 4. Έλλειψη χρηματοδότησης των εργοδοτών για απασχόληση ατόμων με αναπηρία και πολιτικών διαδικασιών για την διευκόλυνση των εργαζομένων.
- Εμπόδια στον τομέα της υγείας.
 1. Απουσία προσβάσιμων υποδομών.
 2. Απουσία εξοπλισμού για άτομα με αναπηρία (π.χ μαγνητικοί – τομογράφοι προσβάσιμοι με αμαξίδιο).
 3. Έλλειψη εκπαίδευσης προσωπικού.
- Εμπόδια στον τομέα της εκπαίδευσης.
 1. Έλλειψη προγραμμάτων για εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
 2. Έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης (συνοδοί, διερμηνείς κ.λπ).
 3. Απουσία εξοπλισμών, εξειδικευμένων υποδομών και διαδικασιών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
 4. Έλλειψη εκπαιδευτικών με ειδικευση σε θέματα αναπηρίας.
- Εμπόδια στον τομέα των υποδομών – εξυπηρετήσεων/υπηρεσιών.

1. Έλλειψη κατάλληλων υποδομών για την είσοδο, κυκλοφορία και έξοδο στα κτίρια και στους δρόμους (ράμπες, οδηγός τυφλών κ.λπ.).
 2. Απουσία θέσεων στάθμευσης αναπηρικών οχημάτων.
 3. Απουσία προσβάσιμων χώρων υγιεινής και διαδικασιών διαφυγής σε έκτακτες περιπτώσεις, για ΑμεΑ.
 4. Λανθασμένη θέση (π.χ. ύψος) εξοπλισμού.
 5. Απουσία ανάγλυφης ή νοηματικής πληροφόρησης σε προϊόντα και εγχειρίδια.
 6. Άγνοια των πολιτών για τις ανάγκες των αναπήρων (π.χ. παρκάρισμα μπροστά σε ράμπες ή θέσεις αναπηρικών οχημάτων).
- Εμπόδια στον τομέα των μεταφορών.
 1. Απουσία εξοπλισμών για την ανάβαση και κατάβαση των ΑμεΑ στα μέσα μεταφοράς.
 2. Έλλειψη εκπαίδευση προσωπικού αλλά και άγνοια αυτού.
 3. Καθόλου βοηθητικά μηχανήματα για την έκδοση και επικύρωση των εισιτηρίων.
 4. Απουσία δρομολογίων μόνο προσβάσιμων οχημάτων.
 5. Έλλειψη ειδικών στάσεων.
 - Εμπόδια στον τομέα αναψυχής και πολιτισμού.
 1. Έλλειψη προσβάσιμων υποδομών.
 2. Έλλειψη θεαμάτων και ξεναγήσεων με συνοδούς – διερμηνείς.
 3. Απουσία ενημερώσεων σε προσβάσιμες μορφές (π.χ φυλλάδια γραμμένα σε Braille).
 - Εμπόδια στον τομέα της επικοινωνίας και της πληροφόρησης.
 1. Έλλειψη προσβάσιμων τεχνολογιών, συσκευών και ιστοσελίδων.
 2. Έλλειψη αναπηρικών βοηθημάτων.

3. Απουσία πληροφόρησης.

2.6 Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Τα ΑμεΑ έχουν τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα όπως όλοι οι άνθρωποι. Μπορούν να είναι εργαζόμενοι, φορολογούμενοι, φοιτητές, καταναλωτές, πολιτικοί και πολλά άλλα. Πολλοί άνθρωποι θα κοιτάξουν κάποιον ανάπηρο με λύπη και θα τον αντιμετωπίσουν ως αντικείμενο φιλανθρωπίας. Για χρόνια όμως, υπήρχαν παγκοσμίως σημαντικές ελλείψεις και διακρίσεις γι' αυτούς, τους οποίους ο περισσότερος πληθυσμός αντιμετώπιζε με προκατάληψη («Στίγμα του διαφορετικού»). Πολλοί ανάπηροι πολίτες οδηγούνταν στη φτώχεια επειδή ήταν αποκλεισμένοι από την κοινωνία. Η ανάγκη για μια σύμβαση στην οποία οι άνθρωποι που έχουν κάποιου είδους αναπηρία δεν θα στερούνταν την συμμετοχή στην κανονική (οικονομική, κοινωνική, παραγωγική) ζωή αλλά και δεν θα έπεφταν θύματα εκφοβισμού, ήταν απαραίτητη. Είναι μέριμνα του κράτους και όλων μας να περιορίζουμε την αναπηρία αυτών των ανθρώπων μέσω της απόλαυσης των δικαιωμάτων τους.

2.7 Σύμβαση Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της έχουν συμφωνήσει σε μια σύμβαση η οποία θέλει να διασφαλίσει την πλήρη απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών από όλα τα άτομα με αναπηρίες. Οι διαπραγματεύσεις γι αυτή τη σύμβαση ξεκίνησαν από το 2002, ώσπου τελικά η *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, καθώς και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο που τη συνοδεύει, ψηφίστηκαν από την Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 13 Δεκεμβρίου του 2006 και τέθηκαν σε ισχύ στις 3 Μαΐου του 2008.* (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, 2021)

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων προβλέπει ότι «καθένας έχει δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας, να απολαμβάνει τις τέχνες και να συμμετέχει στην πρόοδο της επιστήμης και στα οφέλη που προκύπτουν»(άρθρο 27, παράγραφος 1). Τα άτομα με ειδικές ανάγκες εξακολουθούν ωστόσο να συναντούν εμπόδια όταν προσπαθούν να επιβάλουν το δικαίωμά τους να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας και ορισμένα προγράμματα, αντικείμενα ή πολιτιστικοί χώροι είναι στην πραγματικότητα απρόσιτοι για αυτούς. Μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα είναι: εάν ένα άτομο σε

αναπηρικό καροτσάκι θέλει να έχει πρόσβαση σε μια αίθουσα συναυλιών, βρεθεί στους πρόποδες μιας σκάλας και δεν υπάρχει καμία άλλη είσοδος, τότε παραβιάζονται τα δικαιώματά του. Ομοίως αν κάποιος τυφλός επισκέπτεται ένα μουσείο ή μια συλλογή δεν έχει πρόσβαση σε περιγραφή με γραφή Braille ή σε ηλεκτρονική μορφή ή ήχου, τότε παραβιάζονται τα δικαιώματά του. Ένα άτομο κωφό βλέπει τον εαυτό του να αποκλείεται όταν βρίσκεται στον κινηματογράφο και δεν προσφέρονται υπότιτλοι, ούτε διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα. Τα δικαιώματα ενός ατόμου με αναπηρία πνευματική επίσης δεν γίνονται σεβαστά αν δεν υπάρχει καμία εύκολα κατανοητή έκδοση ενός κειμένου το οποίο επιθυμεί να συμβουλευτεί.

Τα κράτη μέρη του Διεθνούς Συμφώνου στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα αναγνωρίζουν το δικαίωμα του καθενός να συμμετέχει στην πολιτισμική ζωή(άρθρο 15).

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές δομές που είναι συγκεκριμένες και εμπίπτουν στις αντίστοιχες δικαιοδοσίες τους:

- Υιοθέτησαν μια διττή προσέγγιση, τη διασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν σε πολιτιστικές, αθλητικές, τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε όλο τον πληθυσμό, χωρίς να παραμελούνται δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για αυτούς, αντικατοπτρίζοντας την ποικιλομορφία τους.

- Έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει ότι η εκπαίδευση των παιδιών και των εφήβων με αναπηρίες αναπτύσσονται σε περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς. Σε περιβάλλοντα που συμβάλλουν και υπηρετούν την ανάπτυξη και την ενίσχυση της δημιουργικής, καλλιτεχνικής, διανοητικής και αθλητικής ενθάρρυνσης, έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την αναψυχή, ως ηθοποιοί αλλά και θεατές, και αυτό από τη μικρότερη ηλικία.

- Έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα για να ενθαρρύνουν όλους τους φορείς στους τομείς του πολιτισμού, αθλητισμού, τουρισμού και δραστηριοτήτων αναψυχής με τις δημόσιες εθνικές αρχές, περιφερειακές και τοπικές, ιδιωτικές εταιρείες, ιδρύματα πολιτισμού και αθλητισμού, ενώσεις ειδικών και πολιτών, ενώσεις ανθρώπων με αναπηρίες, μέσα ενημέρωσης, ακαδημαϊκή κοινότητα κι άλλοι να επικεντρωθούν στο

σχεδιασμό στρατηγικών και σχεδίων δράσης για τη δημιουργία δραστηριοτήτων πολιτιστικών, αθλητικών, τουριστικών και ψυχαγωγικών προσβάσιμων σε άτομα με αναπηρία και να επιτρέπουν στα άτομα αυτά να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα σε όλες τις δραστηριότητες

- Διασφάλισαν ότι τα άτομα με αναπηρία καθώς και τα σωματεία που τους εκπροσωπούν θα συμμετάσχουν, σε συνεχή βάση, καθ' όλη τη διαδικασία καθορισμού του νομικού πλαισίου και στις πολιτικές λήψης αποφάσεων με στόχο την εξασφάλιση της προσβασιμότητας σε παντός είδους δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής.

Στη Σύμβαση (Παράρτημα Α') μπορούμε να δούμε τον ολοκληρωμένο ορισμό της αναπηρίας, τις γενικές υποχρεώσεις κι αρχές που πρέπει να τηρεί κάθε κράτος, άρθρα που αφορούν την ισότητα, την πρόσβαση, τα δικαιώματα και την ελευθερία ενός ανάπηρου ατόμου στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην εργασία κ.λπ..Οι κατευθυντήριες γραμμές της σύμβασης που χρησιμοποιήθηκαν για το περιεχόμενο της είναι:

1. *Ο σεβασμός της έμφυτης αξιοπρέπειας, της αυτονομίας, που περιλαμβάνει την ελευθερία να κάνει τις δικές του επιλογές, και την ανεξαρτησία των προσώπων.*
2. *Απαγόρευση των διακρίσεων.*
3. *Η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξη στην κοινωνία.*
4. *Ο σεβασμός της διαφορετικότητας και η αποδοχή των ατόμων με αναπηρία ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και της ανθρωπότητας.*
5. *Ισότητα των ευκαιριών.*
6. *Προσβασιμότητα.*
7. *Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.*
8. *Ο σεβασμός των αναπτυσσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρία και ο σεβασμός για το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία να διατηρούν την ταυτότητά τους.* (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, 2021)

Επιπροσθέτως, στη σύμβαση κατοχυρώνονται οι ατομικές ελευθερίες και τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες.

Φτάνοντας στο σήμερα, οι περισσότερες χώρες προσφέρουν ένα πιο φιλικό και προσβάσιμο περιβάλλον στα ΑμεΑ, βέβαια όχι ολοκληρωτικά, αποτι λίγα χρόνια νωρίτερα. Τα ΑμεΑ είναι ενεργά μέλη της κοινωνίας μας και όχι μόνο πολιτικά και εργασιακά, καθώς οι υποδομές που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια τους διευκολύνουν στη ψυχαγωγία και στην πολιτισμική τους ζωή. Μπορούμε να πούμε πως όσο περνάνε τα χρόνια οι πολίτες γίνονται όλο και πιο ευαίσθητοι στο θέμα αυτό και μεριμνούν κι οι ίδιοι τους για την βοήθεια των αναπήρων αλλά και την τήρηση των δικαιωμάτων τους. Και φυσικά μη ξεχάσουμε να λάβουμε υπόψιν μας τους χιλιάδες οργανισμούς – σωματεία – ιδρύματα που έχουν ιδρυθεί παγκοσμίως για να βοηθήσουν τους ανθρώπους αυτούς.

Κεφάλαιο 3^ο : Προσβασιμότητα – Καθολικός σχεδιασμός.

Μία από τις αρχές που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ήταν η προσβασιμότητα, δικαίωμα κάθε ανθρώπου, καθώς δεν βοηθάει μόνο στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο περιβάλλον αλλά αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής όλων των πολιτών, εξυπηρετώντας και δικές τους ανάγκες. Το κράτος είναι υποχρεωμένο να εξασφαλίζει πως κάθε πολίτης αντιμετωπίζεται με ισόνομο τρόπο στη κοινωνία, έτσι ώστε να διασφαλίζει και την ποιότητα ζωής του. Κι ενώ η τεχνολογία εξελίσσεται συνεχώς και μας παρέχει πολλές δυνατότητες, η προσβασιμότητα παραμένει ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα των ΑμεΑ παρά την ύπαρξη νομοθεσίας για την ένταξη τους στην καθημερινότητα. Υπάρχουν όμως κι εξαιρέσεις καθώς πολλές πόλεις παγκοσμίως προσπαθούν να γίνουν όσο πιο προσβάσιμες γίνεται ώστε να είναι ευχαριστημένοι και οι πολίτες τους. Μάλιστα, από το 2010 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καθιερώσει βραβείο προσβάσιμης πόλης το οποίο κερδίζουν κάθε χρόνο οι πόλεις που κάνουν τις μεγαλύτερες προσπάθειες να είναι προσβάσιμες. Όταν αναφερόμαστε σε μια προσβάσιμη πόλη, εννοούμε μια πόλη όπου ο καθένας, ανάπηρος ή μη, θα μπορεί να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες της όπως δημόσιους εξωτερικούς χώρους (πεζοδρόμια, φανάρια), δημοσία κτίρια κι οχήματα (λεωφορεία, νοσοκομεία, Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών), μηχανήματα (μηχάνημα έκδοσης εισιτηρίων, βυθιζόμενοι κάδοι) και γενικώς να διευκολυνθεί στην καθημερινότητα του.

3.1 Ορισμός της πρόσβασης και της προσβασιμότητας.

Ο όρος πρόσβαση ορίζει το δικαίωμα του κάθε πολίτη (με ή χωρίς αναπηρία) να απολαμβάνει τα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που του παρέχονται στην καθημερινότητα του, ισότιμα με τους υπόλοιπους πολίτες. Πιο συγκεκριμένα, να έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία, στις μεταφορές, τον πολιτισμό, την ψυχαγωγία κ.λπ.

Ο όρος προσβασιμότητα αναφέρεται στο περιβαλλοντικό σχεδιασμό (δηλαδή στα προϊόντα, υποδομές, υπηρεσίες, συσκευές, πληροφορίες και το περιβάλλον), ο οποίος επιτρέπει σε όλα τα άτομα χωρίς να κάνει διακρίσεις, αλλά κυρίως στα άτομα με ειδικές ανάγκες, να προσεγγίζουν και να χρησιμοποιούν με ευκολία και ασφάλεια όλα αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Χωρίς την προσβασιμότητα το άτομο απομακρύνεται από τους γύρω του αλλά και χάνει το δικαίωμα της αυτονομίας του.

3.2 Η έννοια του καθολικού σχεδιασμού.

Ο καθολικός σχεδιασμός ή σχεδιασμός για όλους πρωτοεμφανίστηκε το 1985 από τον αρχιτέκτονα Ron Mace και αναφέρεται στο να σχεδιαστούν προϊόντα, προγράμματα και υπηρεσίες προσβάσιμα από όλους ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας και ικανότητας τους αλλά και να δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον για την ευκολία τους. Δηλαδή, ένα περιβάλλον ή κτίριο ή προϊόν ή και υπηρεσία θα πρέπει να σχεδιαστεί με τρόπο τέτοιο που θα ανταποκρίνεται και θα καλύπτει τις ανάγκες όλων όσων επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν. Άλλοι όροι που μπορεί να συναντήσουμε είναι η προσβάσιμη σχεδίαση, σχεδίαση ανταποκρινόμενη σε όλους, σχεδίαση χωρίς φραγμούς, ή και καθολική σχεδίαση (κυρίως στις ΗΠΑ).

Οι συνέπειες - οφέλη που αυτός προσφέρει σε κάθε άτομο ξεχωριστά αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία είναι εμφανή, καθώς μια προσβάσιμη κοινωνία είναι χρήσιμη σε όλους. Ο καθολικός σχεδιασμός εξυπηρετεί άτομα χωρίς καθόλου σημαντικά προβλήματα, με λιγότερο σημαντικά προβλήματα ή και με πάρα πολύ σημαντικά προβλήματα. Συνεπώς, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι όταν βρίσκονται σε ένα περιβάλλον ή όταν επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν ένα προϊόν ή υπηρεσία, επηρεάζονται από το πόσο σοβαρά προβλήματα αντιμετωπίζουν. Παρόλα αυτά, αν όλα είναι σχεδιασμένα σωστά, θα επωφεληθούν και οι τρεις κατηγορίες ανθρώπων που αναφέρονται παραπάνω. Σημαντικό αποτέλεσμα του σωστού καθολικού σχεδιασμού είναι ότι επιτρέπει στα άτομα να ζήσουν ανεξάρτητα, χωρίς να επηρεάζονται από το πόσο εύκολα έχουν πρόσβαση στον περίγυρο ή τα προϊόντα. Έτσι, μπορούν να συμμετέχουν στην κοινωνία άνθρωποι όλων των ηλικιών, μεγεθών και ικανοτήτων χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος να αποκλειστούν από τις ανέσεις που προσφέρονται. Ένα καθολικά σχεδιασμένο περιβάλλον είναι ένα περιβάλλον ισότητας.

Φυσικά δεν θα έλειπαν και τα οικονομικά οφέλη που προσφέρονται στις επιχειρήσεις που υιοθετούν τον καθολικό σχεδιασμό. Αυτά είναι: 1) η επέκταση της εμβέλειας της αγοράς (μεγαλύτερος αριθμός πελατών), 2) θετική εικόνα της επιχείρησης και 3) ικανοποίηση των προσδοκιών των πελατών.

3.2.1 Οι 7 αρχές του καθολικού σχεδιασμού.

Το 1997 ένα γκρουπ αρχιτεκτόνων, μηχανικών και σχεδιαστών, καθοδηγούμενη από τον Ron Mace, ανέπτυξαν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού ώστε να υπάρχει

κάποιου είδους καθοδήγηση στη δημιουργία προϊόντων, υπηρεσιών ή και κάποιου περιβάλλοντος. Αυτές οι 7 αρχές είναι:

1. Ισότιμη χρήση.

Ο σχεδιασμός είναι χρήσιμος και εμπορεύσιμος σε άτομα με ποικίλες ικανότητες. Κατευθυντήριες γραμμές:

1α. Παρέχονται τα ίδια μέσα χρήσης σε όλους τους χρήστες: όμοια όποτε είναι εφικτό και ισοδύναμα όταν δεν είναι εφικτό.

1β. Αποφεύγεται ο διαχωρισμός ή ο στιγματισμός των χρηστών.

1γ. Οι διατάξεις για το απόρρητο, την προστασία και την ασφάλεια, θα πρέπει να είναι εξίσου διαθέσιμες ισότιμα σε όλους τους χρήστες.

1δ. Να υπάρχει σχέδιο ελκυστικό για όλους τους χρήστες.

2. Ευελιξία στη χρήση.

Ο σχεδιασμός θα πρέπει να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ατομικών προτιμήσεων και ικανοτήτων. Κατευθυντήριες γραμμές:

2α. Παροχή διαφόρων επιλογών στις μεθόδους χρήσης.

2β. Εξασφάλιση της πρόσβασης και χρήσης για δεξιόχειρες αλλά και αριστερόχειρες.

2γ. Διευκόλυνση της ορθότητας και της ακρίβειας του χρήστη.

2δ. Δυνατότητα προσαρμογής στο ρυθμό του χρήστη.

3. Απλή και διαισθητική χρήση.

Η χρήση του σχεδίου γίνεται εύκολα αντιληπτή ανεξάρτητα από την εμπειρία, τις γνώσεις, τις γλωσσικές δεξιότητες ή το τρέχον επίπεδο συγκέντρωσης του χρήστη. Κατευθυντήριες γραμμές:

3α. Εξάλειψη της περιττής πολυπλοκότητας.

3β. Συνέπεια με τις προσδοκίες και τη διαίσθηση των χρηστών.

3γ. Προσφορά ενός ευρέος φάσματος μόρφωσης και γλωσσικών δεξιοτήτων.

3δ. Τακτοποίηση των πληροφοριών σύμφωνα με την σημαντικότητά τους.

3ε. Παροχή αποτελεσματικής παρότρυνσης και εποικοδομητικής κριτικής κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση του έργου.

4. Αντιλήψιμη πληροφορία.

Ο σχεδιασμός μεταδίδει αποτελεσματικά τις απαραίτητες πληροφορίες στον χρήστη, ανεξάρτητα από τις συνθήκες περιβάλλοντος ή τις αισθητηριακές ικανότητες του χρήστη. Κατευθυντήριες γραμμές:

4α. Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται διαφορετικοί τρόποι (εικονικός, λεκτικός, απτικός) για την παρουσίαση των σημαντικότερων πληροφοριών.

4β. Θα πρέπει να παρέχεται επαρκής αντίθεση μεταξύ των βασικών πληροφοριών και του περιβάλλοντος.

4γ. Θα πρέπει να μεγιστοποιείται η «αναγνωσιμότητα» των βασικών πληροφοριών.

4δ. Θα πρέπει να διαφοροποιούνται τα στοιχεία με τρόπους που μπορούν να περιγραφούν (δηλ. να διευκολύνεται η παροχή οδηγιών ή κατευθύνσεων).

4ε. Να παρέχεται η συμβατότητα με μια ποικιλία τεχνικών ή συσκευών που χρησιμοποιούνται από άτομα με αισθητηριακούς περιορισμούς.

5. Ανοχή στα σφάλματα.

Ο σχεδιασμός ελαχιστοποιεί τους κινδύνους και τις αρνητικές συνέπειες τυχαίων ή ακούσιων ενεργειών. Κατευθυντήριες γραμμές:

5α. Θα πρέπει να τακτοποιούνται τα στοιχεία για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων και των σφαλμάτων: πιο εύχρηστα στοιχεία, πιο προσβάσιμα; τα επικίνδυνα στοιχεία έχουν εξαλειφθεί, απομονωθεί ή θωρακισθεί.

5β. Να παρέχονται προειδοποιήσεις για κινδύνους και σφάλματα.

5γ. Να παρέχονται λειτουργίες ασφαλείας σε περίπτωση αποτυχίας.

5δ. Να αποθαρρύνεται η ασυνείδητη δράση σε εργασίες που απαιτούν επαγρύπνηση.

6. Χαμηλή σωματική προσπάθεια.

Ο σχεδιασμός θα πρέπει να μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά, άνετα και να απαιτεί ελάχιστη κούραση και προσπάθεια. Κατευθυντήριες γραμμές:

6α. Ο χρήστης να μπορεί να διατηρήσει μια ουδέτερη θέση του σώματος.

6β. Να χρησιμοποιεί λογικές λειτουργικές δυνάμεις.

6γ. Να ελαχιστοποιεί τις επαναλαμβανόμενες ενέργειες.

6δ. Να ελαχιστοποιεί τη συνεχή σωματική προσπάθεια.

7. Μέγεθος και χώρος για προσέγγιση και χρήση.

Θα πρέπει να παρέχεται το κατάλληλο μέγεθος και ο κατάλληλος χώρος για προσέγγιση, χειρισμό και χρήση ανεξάρτητα από το μέγεθος του σώματος, τη στάση ή την κινητικότητα του χρήστη. Κατευθυντήριες γραμμές:

7α. Παρέχεται μια καθαρή οπτική επαφή σε σημαντικά στοιχεία από έναν καθισμένο ή όρθιο χρήστη.

7β. Κάντε άνετη την πρόσβαση σε όλα τα εξαρτήματα από ένα καθισμένο ή όρθιο χρήστη.

7γ. Παροχή παραλλαγών στα μεγέθη των χεριών και των λαβών.

7δ. Παρέχετε επαρκή χώρο για τη χρήση βοηθητικών συσκευών ή προσωπικής βοήθειας.

Ο καθολικός σχεδιασμός εφαρμόζεται σε πάρα πολλές χώρες όχι όμως με την ίδια προσπάθεια. Παρόλα αυτά αξίζει να ξεχωρίσουμε το Τσέστερ στη Μεγάλη Βρετανία, την πόλη του Λουξεμβούργου και το Βίμποργκ στη Δανία, ως χώρες πρότυπα του σχεδιασμού για όλους.

Κεφάλαιο 4^ο: Προσβάσιμος τουρισμός.

Οι δεκαετίες του 1960 και του 1970 ήταν μια σημαντική καμπή στην κοινωνική μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία στις κοινωνίες μας, χάρη στην άνοδο των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε διεθνή κλίμακα. Νομοθετικά κείμενα που εγκρίθηκαν σε αγγλοσαξονικές και ευρωπαϊκές χώρες και διεθνώς, όπως η «Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία», που ψηφίστηκε το 1975 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στοχεύουν στην αναγνώριση και ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία μέσω της συμμόρφωσης με πρότυπα ίσης μεταχείρισης και ευκολότερη πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η στέγαση, η απασχόληση, οι μεταφορές ή η κατάρτιση. Όμως, εάν γίνει αποδεκτό ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα στην εργασία, η πρόσβαση στις διακοπές και τις δραστηριότητες αναψυχής που συνδέονται με αυτό λαμβάνονται λιγότερο υπόψη στην κοινωνία μας. Ωστόσο, το δικαίωμα στον τουρισμό φαίνεται να αποτελεί ισχυρό κοινωνικό αίτημα από άτομα με μειωμένη κινητικότητα.

Καθώς η επιθυμία για αναψυχή αποτελεί δικαίωμα όλων των ανθρώπων, ο τουρισμός και όσες δραστηριότητες έχουν να κάνουν με αυτόν, αποτελεί προνόμιο όλων ασχέτως αν έχουν κάποια αναπηρία ή όχι. Είναι μέσο – τρόπος διαφυγής από την καθημερινή ρουτίνα, με στόχο την ικανοποίηση αναγκών όπως κοινωνικοποίησης, αναψυχής, χαλάρωσης. Τα δε άτομα με αναπηρίες έχουν περισσότερη ανάγκη να ξεφύγουν από την καθημερινότητα κι αυτό διότι μετά από έρευνες έχει αποδειχθεί πως απολαμβάνουν λιγότερη ευχαρίστηση στη ζωή τους, με αποτέλεσμα, οι ανάγκες τους να μην είναι μόνο ίδιες αλλά και περισσότερες σε σύγκριση με κάποιον που δεν έχει κάποια αναπηρία. Η τουριστική αγορά έχει δείξει ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια για τους ανθρώπους αυτούς, καθώς λόγω του μεγέθους του πληθυσμού τα έσοδα πολλών τουριστικών επιχειρήσεων μπορούν να αυξηθούν από λίγο έως πολύ. Είναι μάλιστα γνωστό πως *το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού, δηλαδή πάνω από 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι, έχει δηλώσει κάποιου είδους αναπηρία και σχεδόν όλος ο κόσμος θα βιώσει για ένα διάστημα της ζωής του κάποια μορφή αναπηρίας.* (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2021). Μάλιστα, φαίνεται πως το μέγεθος της διεθνούς τουριστικής αγοράς των ΑμεΑ είναι μεγαλύτερο από το μέγεθος άλλων τουριστικών αγορών (οικολογικός, συνεδριακός κ.α.). Έτσι, ο προσβάσιμος τουρισμός πλέον υπάρχει ώστε αυτό το κομμάτι του πληθυσμού να μπορεί να αξιοποιήσει τα τουριστικά προϊόντα και τις τουριστικές υπηρεσίες που τόσο επιθυμεί.

Ωστόσο θα πρέπει να τονιστεί, ότι ο προσβάσιμος τουρισμός είναι κρίσιμος διότι είναι ανθρώπινο δικαίωμα για όλους. Ως κοινωνία, είναι κοινωνική μας ευθύνη να διασφαλίσουμε την προσβασιμότητα του τουρισμού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει κάποια μορφή αναπηρίας. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι που μειονεκτούν σε σχέση με τα ταξίδια.

Ο τουρισμός περιλαμβάνει κίνηση στο χρόνο και στο χώρο αφού είναι «ένα σύστημα δρώντων, πρακτικών και χώρων που συμμετέχουν στην «αναδημιουργία» των ατόμων μέσω της κίνησης και της κατοίκησης τους, προσωρινά μακριά από καθημερινούς χώρους» (Κναφου and Stock, 2003). Ωστόσο, ακόμα και στις μέρες μας υπάρχουν πολλοί προβληματισμοί για τον τουρισμό αλλά και για το αν τα άτομα με αναπηρία μπορούν να είναι τουρίστες (Sen, 2000). Και αυτό, γιατί τα άτομα με αναπηρία δεν είναι σε θέση να κάνουν επιλογές προορισμού, διαμονής, μεταφοράς, τουριστικών πρακτικών) σε κάθε στάδιο των διακοπών τους.

Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικές των χωρών, κάνουν τις τουριστικές τοποθεσίες προσβάσιμες με τη δημιουργία ετικετών «Τουρισμός & Αναπηρία», και στοχεύουν να καλύψουν τη ζήτηση των ατόμων με αναπηρία να ταξιδεύουν ανεξάρτητα. Η τουριστική εμπειρία λοιπόν, μπορεί να συμβάλει στην κοινωνικο-χωρική ένταξη των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα και στην ευημερία τους εν γένει.

4.1 Ορισμός προσβάσιμου τουρισμού.

Ο «Προσβάσιμος Τουρισμός» (επίσης γνωστός ως «Τουρισμός Πρόσβασης», «Καθολικός Τουρισμός», «Τουρισμός χωρίς αποκλεισμούς» και σε ορισμένες χώρες όπως στην Ιαπωνία «Τουρισμός χωρίς εμπόδια») είναι ο τουρισμός και τα ταξίδια που είναι προσβάσιμα σε όλα τα άτομα με αναπηρίες ή χωρίς, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με κινητικότητα, ακοή, όραση, γνωστικές ή διανοητικές και ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, ηλικιωμένους και άτομα με προσωρινή αναπηρία (Διακήρυξη Takayama - Παράρτημα, UNESCAP, 2009). Ο προσβάσιμος τουρισμός προσπαθεί να διασφαλίσει το δικαίωμα πρόσβασης όλων σε όλα μέσω ενός πλαισίου όπου τα άτομα με αναπηρίες έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις δημόσιες εγκαταστάσεις, τις μεταφορές και τις πληροφορίες. Έτσι, όπως όλοι, θα πρέπει και τα ΑμεΑ να μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση σε ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα, σε διάφορες

δραστηριότητες αναψυχής ή ακόμη και αθλητικές και φυσικά σε πολιτιστικούς χώρους και περιηγήσεις.

Κατά συνέπεια ο προσβάσιμος τουρισμός αναφέρεται σε όλα τα άτομα, με ή χωρίς αναπηρία έτσι ώστε να έχουν ίση πρόσβαση σε τουριστικές δραστηριότητες και σε ταξίδια γενικότερα.

Σύμφωνα με τους Simon Darcy και Tracey J. Dickson, συγγραφείς του A Whole-of-Life Approach to Tourism: The Case for Accessible Tourism Experiences, «Ο προσβάσιμος τουρισμός δίνει τη δυνατότητα σε άτομα με ανάγκες πρόσβασης, συμπεριλαμβανομένων των διαστάσεων κινητικότητας, όρασης, ακοής και γνωστικής πρόσβαση, να λειτουργήσει ανεξάρτητα και με ισότητα και αξιοπρέπεια μέσω καθολικά σχεδιασμένων τουριστικών προϊόντων, υπηρεσιών και περιβαλλόντων. Αυτό περιλαμβάνει επίσης τους ηλικιωμένους και όσους ταξιδεύουν με παιδιά σε καροτσάκια.

Οι τρεις διαστάσεις της προσβασιμότητας είναι η φυσική πρόσβαση, η αισθητηριακή πρόσβαση και η πρόσβαση στην επικοινωνία:

- Φυσική πρόσβαση για άτομα με σωματικές αναπηρίες που χρειάζονται αναπηρικά καροτσάκια, βοηθήματα πεζοπορίας ή ράμπες.
- Αισθητηριακή πρόσβαση για άτομα με προβλήματα όρασης ή ακοής
- Πρόσβαση στην επικοινωνία για άτομα με προβλήματα ομιλίας, όρασης και ακοής.

Πρώτα-πρώτα η διαμονή είναι ένα μεγάλο μέρος του τουρισμού και των ταξιδιών. Ως εκ τούτου, η προσβάσιμη διαμονή θα πρέπει να προσφέρει τις σωστές υπηρεσίες και το σωστό design ώστε να αποτελεί μια θετική εξέλιξη βιώσιμου τουρισμού προσελκύνοντας παράλληλα νέους επισκέπτες.

Στις προσβάσιμες τουριστικές κατοικίες που αναπτύχθηκαν, παρατηρήθηκαν ορισμένες αλλαγές για να μετατραπούν σε προσβάσιμες και να εξασφαλίσουν μια ίση και χωρίς αποκλεισμούς εμπειρία για όλους.

Το πρώτο βήμα για τη δημιουργία προσβάσιμου τουρισμού είναι η αλλαγή νοοτροπίας, ένας άλλος εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας είναι ο καθολικός σχεδιασμός. Ο καθολικός σχεδιασμός αφορά στον σχεδιασμό που βελτιώνει την

προσβασιμότητά και ορίζεται ως «ο σχεδιασμός προϊόντων και περιβαλλόντων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους όπου είναι δυνατόν, χωρίς την ανάγκη προσαρμογής τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές κατασκευής κάποιων χαρακτηριστικών σημείων, όπως οι είσοδοι, τα μπάνια, τα κρεβάτια και άλλες εξυπηρετήσεις των τουριστών.

1. Οι είσοδοι.

- Το Τμήμα Στέγης Ατόμων με Αναπηρία ορίζει ότι οι πόρτες εισόδου πρέπει να έχουν ελάχιστο πλάτος 0,90 μέτρα, οι σκάλες 0,80 μέτρα και να μην υπάρχει κατώφλι μεταξύ των δωματίων ή στην είσοδο, μπαλκόνια και βεράντες. Εάν η διαδρομή προς την μπροστινή πόρτα απαιτεί σκάλα, θα πρέπει να κατασκευαστεί μια σταθερή ράμπα (ή ανελκυστήρας) με κλίση όχι μεγαλύτερη από 1,12 m. Μια ράμπα μήκους άνω των 6 ποδιών πρέπει να έχει ράμπες ύψους 86-96 cm.

- Όσον αφορά την μπροστινή πόρτα, τα χερούλια πρέπει να μπορούν να λειτουργούν με κλειστή γροθιά και δεν πρέπει να υπερβαίνουν το ύψος των 48 ιντσών. Εάν υπάρχει άλλη προσβάσιμη είσοδος, οι πινακίδες θα πρέπει να το αναφέρουν ξεκάθαρα στους επισκέπτες.

- Ένας διακόπτης για το φως πρέπει να υπάρχει στην είσοδο κάθε δωματίου, σε ύψος από 0,90 έως 1,30 μέτρα. Οι λαβές των παραθύρων και οι άλλες συσκευές ελέγχου πρέπει να βρίσκονται μεταξύ αυτών των ίδιων ορίων.

- Τα έπιπλα γύρω από την είσοδο θα πρέπει να βρίσκονται σε σημεία ώστε να εξασφαλίζεται εύκολη πρόσβαση.

2. Μπάνια.

- Για ένα προσβάσιμο μπάνιο σε τουριστικό κατάλυμα, θα πρέπει να υπάρχει πόρτα με πλάτος τουλάχιστον 80 cm και ότι υπάρχει μια διαδρομή πλάτους 91 cm προς το ντους, το νιπτήρα και τις τουαλέτες μπάνιου. Συνιστάται τα καθίσματα τουαλέτας να έχουν ύψος 45-50 cm, με λαβές πίσω και γύρω από αυτό. Πρέπει επίσης να υπάρχει ελεύθερος χώρος τουλάχιστον 0,80 m × 1,30 m πλευρικά από το μπάνιο και έξω από το διάκενο της πόρτας.

- Η άκρη του νεροχύτη δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 34 ίντσες σε ύψος και η βρύση θα πρέπει να μπορεί να λειτουργεί με κλειστή γροθιά. Επίσης θα πρέπει οι

διανομείς σαπουνιού, οι πετσέτες και τα προϊόντα περιποίησης να είναι στην άκρη των χεριών και να μπορούν να χρησιμοποιηθούν με σφιγμένη γροθιά.

- Η καμπίνα ντους πρέπει να είναι εξοπλισμένη με λαβές, καθίσματα και αφαιρούμενο ντους χειρός. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει μεγάλος καθρέφτης στο δωμάτιο που επιτρέπει την πλήρη ορατότητα.

3. Κουζίνες.

- Οι πάγκοι της κουζίνας θα πρέπει να είναι πιο χαμηλοί για όσους δεν μπορούν να φτάσουν σε ψηλές επιφάνειες και να μην υπάρχουν ντουλάπια στο πάτωμα, ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση στον πάγκο. Ωστόσο, μπορεί επίσης να εξεταστεί το ενδεχόμενο εγκατάστασης ντουλαπιών ειδικών και αυτόματων για χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων.

- Η εγκατάσταση εγκεκριμένων φούρνων τοίχου που ανοίγουν από τη μία πλευρά ως την άλλη είναι χρήσιμη για οποιοδήποτε άτομο με κινητικά προβλήματα. Θα πρέπει να υπάρχει αρκετός χώρος κάτω από τον νεροχύτη της κουζίνας και τους χώρους μαγειρέματος, συνιστάται επίσης να τοποθετηθεί ένας κεκλιμένος καθρέφτης πάνω από την κουζίνα για πλήρη ορατότητα.

- Οι σημερινές τεχνολογικές εξελίξεις νέων συσκευών μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της συνολικής εμπειρίας των τουριστών.

4. Υπνοδωμάτια.

- Όπως όλα τα άλλα δωμάτια στην ενοικίαση διακοπών, η είσοδος στο προσβάσιμο υπνοδωμάτιο πρέπει να έχει πλάτος τουλάχιστον 92 cm. Ξεκινήστε κάνοντας το κρεβάτι προσβάσιμο και αφήστε αρκετό χώρο για περάσματα ανάμεσα σε όλα τα έπιπλα.

- Για να διευκολυνθεί η είσοδος και η έξοδος από τα άτομα με αναπηρία, το δωμάτιο πρέπει να προσφέρει, εκτός από το διάκενο της πόρτας και τη λαβή ενός κρεβατιού 1,40 m × 1,90 m, με ελεύθερο χώρο τουλάχιστον 1,50 m. διάμετρος; ένα πέρασμα τουλάχιστον 0,90 m στις δύο μεγάλες πλευρές του κρεβατιού. ένα πέρασμα τουλάχιστον 1,20 μ. στη μικρή ελεύθερη πλευρά του κρεβατιού. Το συνιστώμενο ύψος είναι 50 έως 58 cm από το δάπεδο μέχρι το πάνω μέρος του στρώματος.

Προσθέστε κάγκελα κρεβατιού ή λαβές για στήριξη και τοποθετήστε τους διακόπτες φώτων ή τα φωτιστικά κομοδίνου σε κοντινή απόσταση.

- Για να ελαχιστοποιήσετε τον κίνδυνο τραυματισμού, αποφύγετε δάπεδα με μοκέτα ή υλικά που είναι ολισθηρά και απομακρύνετε την περιττή ακαταστασία. Ελέγξτε ότι όλα τα καλώδια είναι συνδεδεμένα στον τοίχο, καθώς αυτό μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για άτομα σε αναπηρικά καροτσάκια.

- Τα παράθυρα πρέπει να τοποθετούνται σε απόσταση 89 cm από το δάπεδο και να διαθέτουν λαβές μοχλού. Για τα άτομα με προβλήματα όρασης, βεβαιωθείτε ότι τα ντουλάπια και τα ντουλάπια είναι καλά φωτισμένα.

5. Άλλα παραδείγματα ανέσεων για προσβάσιμα τουριστικά καταλύματα.

- Ο κατάλογος είναι ατελείωτος, αλλά εδώ είναι μερικά ακόμη παραδείγματα για το πώς να εξασφαλίσετε προσβάσιμο τουρισμό ως ιδιοκτήτης ενοικιαζόμενων διακοπών:

- Μπαστούνια για ηλικιωμένους και όσους χρειάζονται βοήθεια στο περπάτημα.

- Πρόσβαση με αναπηρικό αμαξίδιο και μονοπάτια χωρίς εμπόδια
- Ανελκυστήρες σε όλους τους ορόφους
- Ειδικό χώρο στάθμευσης
- Βελτιωμένη επικοινωνία και παρουσία μεταφραστών για άτομα με διαταραχές ακοής ή φωνής.

- Διαθεσιμότητα βοηθητικών συσκευών όπως αναπηρικά καροτσάκια, βοηθήματα μνήμης και κουτιά χαπιών.

- Πρόσβαση σε προγράμματα ανάγνωσης οθόνης
- Εκπαιδευμένο προσωπικό που μπορεί να βοηθήσει σε θέματα προσβασιμότητας.

4.2 Πρόσβαση σε τουριστικές δραστηριότητες για άτομα με αναπηρία.

Οι τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες αφορούν και τα άτομα με αναπηρία. Πολλές δραστηριότητες, τοποθεσίες και υποδομές επωφελούνται από προσαρμογές προκειμένου να είναι προσβάσιμες σε αυτά τα άτομα (Reichhart, 2006). Ωστόσο, η πρόσβαση των ατόμων με κινητικές, διανοητικές, οπτικές και ακουστικές αναπηρίες στον τουρισμό θέτει σε προοπτική μια διπλόωση των προτάσεων: ένας πρώτος τύπος προτάσεων προκύπτει από παρόχους υπηρεσιών που ειδικεύονται στην οργάνωση τουριστικών δραστηριοτήτων για αυτό το κοινό, ενώ ο δεύτερος είναι ο τύπος των προτάσεων που προέρχεται από παρόχους γενικών υπηρεσιών που καλωσορίζουν αυτό το κοινό μεταξύ των πελατών τους. Με την ονομασία «ολοκληρωμένος τουρισμός», ο τελευταίος χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη μιας προσφοράς στη γενική αγορά, που περιλαμβάνει ένα μείγμα μεταξύ παραθεριστών με αναπηρία και παραθεριστών χωρίς αναπηρία. Ο άλλος τρόπος, με τίτλο "τομεακός τουρισμός" αντιστοιχεί σε παροχή υπηρεσιών που εξυπηρετούν μόνο άτομα με ειδικές ανάγκες. Εδώ προκύπτει ένα ερώτημα γύρω από την οργάνωση αυτών των δραστηριοτήτων: δηλαδή για τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένη και δομημένη η κάθε μέθοδος. Αναλύοντας τα θεμέλια της θεσμικής αλλά και ιδεολογικής οργάνωσης τους, προκύπτει ότι.

Από τη δεκαετία του 1980, η απουσία κανονιστικού πλαισίου οδήγησε σε δυσλειτουργίες, οι οποίες προκάλεσαν σοβαρή κριτική σχετικά με την ποιότητα των διαμονών. Το 1991, μια πρωτοβουλία με τη μορφή ομοσπονδιοποίησης των παρόχων υπηρεσιών γέννησε το Συμβούλιο για τον Αναψυχή και τον Προσαρμοσμένο Τουρισμό. Στη Γαλλία μάλιστα ο ολοκληρωμένος τουρισμός δεν επωφελείται από την ίδια δομή με τον κλαδικό τουρισμό. Εμφανίζεται ήδη στη δεκαετία του 1960 και εξελίσσεται διαφορετικά ανάλογα με το αν απευθύνεται σε παιδιά ή ενήλικες. Στο πλαίσιο της παιδικής μέριμνας, η ένταξη των παιδιών με αναπηρία στα λεγόμενα «συνηθισμένα» κέντρα διακοπών υποστηρίζεται από μια δημοφιλή εκπαιδευτική ένωση, την Jeunesse au Plein Air (JPA), η οποία, το 1997, συνέταξε έναν κώδικα δεοντολογίας. Για τις διαμονές ενηλίκων, σημειώθηκε η παρέμβαση της Κρατικής Γραμματείας Τουρισμού, η οποία, το 1998, ξεκίνησε την πρώτη ετήσια εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τις διακοπές των ατόμων με αναπηρία. Αυτή η πολιτική

συνεχίστηκε το 2001 με μια εκστρατεία σήμανσης για εγκαταστάσεις προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία.

4.3 Ολοκληρωμένη τουριστική αναψυχή.

Η δόμηση της λεγόμενης ολοκληρωμένης τουριστικής αναψυχής φαίνεται περίπλοκη, και εξαρτάται από το συνδυασμό πολλών παραμέτρων. Υποστηριζόμενη από την επένδυση πολλαπλών συνεταιριστικών και κρατικών φορέων, χαρακτηρίζεται κυρίως από τη διάκριση μεταξύ ενός συστήματος που ρυθμίζει τη διαμονή ανηλίκων και ενός συστήματος που ρυθμίζει τη διαμονή ενηλίκων. Σε ό,τι αφορά τις ενσωματωμένες διαμονές ανηλίκων, που αντιστοιχεί στην ένταξη παιδιών με αναπηρία σε μη εξειδικευμένα κέντρα υποδοχής ανηλίκων, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο είναι αρμοδιότητα του Υπουργείου Νεολαίας και Αθλητισμού, χωρίς ωστόσο να επωφελούνται ειδικών κανονιστικών προσαρμογών. Με άλλα λόγια, οι διαμονές που φιλοξενούν ανηλίκους με αναπηρία υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις και απαιτήσεις με εκείνες που φιλοξενούν ανήλικους χωρίς αναπηρία. Από τη δεκαετία του 1990, προέκυψαν προσεγγίσεις και προσπάθειες να δομηθούν αυτές οι ενοποιήσεις: πρώτον, οι προϋποθέσεις που έπρεπε να εφαρμοστούν για να εξασφαλιστεί η ποιότητα των ενοποιήσεων καθορίστηκαν σε ένα χάρτη. Δεύτερον, διοργανώνονται εκπαιδευτικά μαθήματα για την επίβλεψη των διακοπών για ανηλίκους. Αυτές οι δράσεις εννοχηστρώνονται από μια δημοφιλή εκπαιδευτική ένωση, Jeunesse au Plein Air (JPA). Ήδη από το 1992, η ΚΣΙΕ οργάνωσε μια επικοινωνιακή εκστρατεία με στόχο την προώθηση της «υποδοχής ατόμων με αναπηρία σε διακοπές εκτός του θεσμικού πλαισίου των ιδρυμάτων» (JPA, 2005: 4). Υποστηρίζει μια άλλη εναλλακτική λύση στις διαμονές που οργανώνονται από εξειδικευμένα ιδρύματα που ονομάζονται «μεταθέσεις εγκατάστασης» ή «ιδρυματική διαμονή» καθώς και σε τομεακές ή τις λεγόμενες προσαρμοσμένες διαμονές, υποστηρίζοντας την ένταξη των παιδιών με αναπηρία σε κέντρα διακοπών και μη εξειδικευμένης αναψυχής (Camberleinet. al., 1982: 125). Από το 1993, μια ισχυρή κινητοποίηση δεσμεύεται προς αυτή την κατεύθυνση με την ΚΣΙΕ: 15 εταίροι, οργανώσεις νεολαίας, τουρισμού και αναψυχής, συμβούλια εργασίας και ομοσπονδίες εκπαίδευσης ή ενώσεις ατόμων με ειδικές ανάγκες, εργάζονται για τη σύνταξη ενός χάρτη δεοντολογίας που καθορίζει τις προϋποθέσεις για την ποιοτική ένταξη των ατόμων με αναπηρία στις διακοπές. Ο χάρτης, που κυκλοφόρησε τον Ιούλιο του 1997, απεικονίζει την κινητοποίηση εταίρων από τον δημόσιο τομέα (δημόσιες αρχές, περιφερειακές ή

τοπικές αρχές, κοινωνικούς φορείς), τον κοινωνικό τομέα (ενώσεις, συνεταιρισμοί, αλληλεπιδράσεις) και τον οικονομικό τομέα προς όφελος της ανάπτυξης των διακοπών για άτομα με αναπηρία με άτομα χωρίς αναπηρία. Από την έναρξη της χάρτας, 19 ενώσεις έχουν υπογράψει, αυξάνοντας σε 45 τον αριθμό των οργανώσεων που δεσμεύονται να κάνουν την ένταξη των ατόμων με αναπηρία αποτελεσματική και συγκεκριμένη στον τομέα των διακοπών και της αναψυχής (JPA, 2006: 2). Παράλληλα με αυτόν τον χάρτη, έχουν αναληφθεί δράσεις στον τομέα της κατάρτισης στελεχών. Το Πιστοποιητικό Ικανότητας για τις Λειτουργίες Αρχηγού Κέντρων Διακοπών και Αναψυχής (BAFA) επιτρέπει τη μη επαγγελματική επίβλεψη, σε περιστασιακή βάση, παιδιών και εφήβων σε κέντρα διακοπών ή αναψυχής. Μεταξύ των σε βάθος ενοτήτων αυτής της εκπαίδευσης, μία ενότητα είναι προσανατολισμένη στην υποδοχή ατόμων με αναπηρία.

4.4 Ανάγκες και δικαιώματα των τουριστών με αναπηρία.

Οι τουρίστες με αναπηρία θέλουν να ζήσουν μια αξιοπρεπής και καλή εμπειρία όπως κάθε άλλος τουρίστας. Έχουν ανάγκη από τουρισμό, να περάσουν όμορφα τον ελεύθερο χρόνο τους, να κοινωνικοποιηθούν και να διασκεδάσουν. Επιπροσθέτως, θέλουν να έχουν τον ίδιο τρόπο αναψυχής που έχει κάθε ταξιδιώτης. Δυστυχώς όμως, λίγα είναι τα μέρη αυτά που είναι προσβάσιμα για όλους. Θέλουν να μείνουν σε ένα πολυτελές δωμάτιο με όλες τις ανέσεις, να επισκεφτούν μέρη, να δουν αξιοθέατα, να πάρουν μέρος σε πολιτιστικά δρώμενα και τοπικά έθιμα, όμως δεν μπορούν.

Πολλές φορές όμως ένα τέτοιο ταξίδι είναι μη πραγματοποιήσιμο κι όχι γιατί δεν υπάρχει πρόσβαση σε κάποια μέρη, αλλά διότι ένα μεγάλο ποσοστό οικογενειών ατόμων με αναπηρίες ανήκει σε ασθενέστερες οικονομικές τάξεις κι όχι μόνο ένα ταξίδι αναψυχής δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εύκολα, αλλά ούτε ένα για ιατρικούς λόγους. Έτσι οι οικονομικοί περιορισμοί, οι περιορισμοί στη διασκέδαση, στη συμμετοχή αλλά και στη διαμονή δυσκολεύουν την πραγματοποίηση ταξιδιών των ΑμεΑ.

Για τις ανάγκες αυτές, τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως έχει γίνει μια μεγάλη προσπάθεια κι από τους ιδιοκτήτες τουριστικών καταλυμάτων, από τις επιχειρήσεις μεταφοράς αλλά κι από τους αρμόδιους της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διευκολύνουν τους ανθρώπους αυτούς. Συγκεκριμένα, υπάρχει ένας ολόκληρος οδηγός (Παράρτημα

B) στον οποίο αναφέρονται δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρία σε τέτοιες περιπτώσεις.

Σημαντικό είναι να κρατήσουμε πως σαν επιβάτες, οι άνθρωποι με αναπηρία έχουν:

- Δικαίωμα δωρεάν βοήθειας σε όλα τα μέσα μεταφοράς, ακόμη κι αν η αναπηρία τους δεν είναι ορατή. Με ή χωρίς προ-κράτηση βοήθειας, ο μεταφορέας είναι υποχρεωμένος να βοηθήσει και φυσικά δεν μπορεί να αρνηθεί την επιβίβαση τους.
- Με τον κανονισμό (ΕΕ) 1107/2006 (Παράρτημα Γ), ορίστηκαν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στα αεροπορικά τους ταξίδια. Σημαντικά σημεία του κανονισμού είναι:
 1. Θα πρέπει να υπάρχει σημείο άφιξης και αναχώρησης, ώστε τα άτομα με αναπηρίες να μπορούν να ανακοινώνουν την άφιξη τους στον αερολιμένα.
 2. Τα ΑμεΑ, έχουν το δικαίωμα δωρεάν συνδρομής βοήθειας κατά την παραμονή τους στο αεροσκάφος αλλά και στον αερολιμένα.
 3. Σε περιπτώσεις όπως άρνηση επιβίβασης ή και καθυστέρησης μπορούν να ζητήσουν αποζημίωση, αν και απαγορεύεται να αρνηθούν την επιβίβαση ατόμου με αναπηρία που έχει έγκυο εισιτήριο και κράτηση.
- Στον κανονισμό (ΕΕ) 181/2011 (Παράρτημα Δ) ορίστηκαν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όταν είναι επιβάτες λεωφορείων και πούλμαν. Ας κρατήσουμε:
 1. Ο επιβάτης με αναπηρία μπορεί να ζητήσει να συνοδευτεί από άτομο της επιλογής του, αν κρίνεται απαραίτητο. Ο συνοδός αυτός μεταφέρεται δωρεάν και φυσικά θα πρέπει να του παραχωρηθεί θέση δίπλα στο άτομο με αναπηρία.
 2. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να υιοθετήσουν όλα τα κατάλληλα μέτρα όπως νόμους, για να μη γίνεται καμία διάκριση κατά των ΑμεΑ.

3. Σε περίπτωση ατυχήματος, ο μεταφορέας είναι υποχρεωμένος να αποζημιώσει τον επιβάτη με αναπηρία για την φθορά ή και απώλεια του βοηθητικού του εξοπλισμού.

4. Φυσικά δικαιούνται δωρεάν συνδρομή βοήθειας και επιστροφή του αντιτίμου του εισιτηρίου τους σε περίπτωση καθυστέρησης ή και ακύρωσης του δρομολογίου.

- Στον κανονισμό (ΕΕ) 1177/2010 (Παράρτημα Ε) μπορούμε να δούμε τα δικαιώματα των ΑμεΑ στις θαλάσσιες και πλωτές μεταφορές ενώ στον κανονισμό (ΕΕ) 1371/2007 (Παράρτημα ΣΤ) βρίσκουμε τα δικαιώματα τους ως επιβάτες σιδηροδρομικών σταθμών. Τα δικαιώματα αυτά δεν διαφέρουν πολύ από αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Πολλοί ιδιοκτήτες καταλυμάτων έχουν ευαισθητοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στο συγκεκριμένο θέμα και προσπαθούν να προσφέρουν μια οικονομική και σωστή εμπειρία σε άτομα με αναπηρία. Φυσικά δεν λείπουν και οι τεχνικές προδιαγραφές των ξενοδοχείων από τον Εθνικό Οργανισμό Τουρισμού. Συγκεκριμένα στο ΦΕΚ 43/Α/7-3-2002 (Παράρτημα Ζ) (το οποίο καταργήθηκε με το ΦΕΚ 10/Β/9-1-2015 και τροποποιήθηκε – συμπληρώθηκε με άλλες διατάξεις) αναφέρονται οι προδιαγραφές αυτές. Ας κρατήσουμε ότι:

- Θα πρέπει να υπάρχουν ράμπες για πρόσβαση σε όλους τους κοινόχρηστους χώρους, όπως και ειδικές θέσεις στάθμευσης για ΑμεΑ (τόσες όσες και τα διαθέσιμα δωμάτια για ΑμεΑ).
- Θα πρέπει στους κοινόχρηστους χώρους να υπάρχει ένας χώρος υγιεινής όπου θα έχουν πρόσβαση άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο.
- Ο πάγκος της υποδοχής και η τηλεφωνική συσκευή δεν θα πρέπει να ξεπερνούν το ύψος των 0,90 μέτρων, ενώ ο ανελκυστήρας δεν θα πρέπει να είναι μικρότερος από 2,40*1,10 μέτρα.
- Επιπροσθέτως, στον ανελκυστήρα θα πρέπει να υπάρχουν χειρολαβές στήριξης και οι αριθμοί ορόφων να αναγράφονται εσώγλυφοι.
- Στους χώρους εστίασης του καταλύματος θα πρέπει να υπάρχει τέτοια διάταξη ώστε να μπορούν να εξυπηρετηθούν κι άτομα σε αμαξίδιο.

- Τα δωμάτια που φιλοξενούν ΑμεΑ και ειδικά για επισκέπτες με αναπηρικό κάθισμα, θα πρέπει να φτιαχτούν έτσι ώστε να μην υπάρχουν εμπόδια. Οι πόρτες στο δωμάτιο πρέπει να έχουν πλάτος 85-90 εκατοστά, τα πόμολα και οι χειρολαβές να βρίσκονται σε κατάλληλο ύψος, όπως και οι ηλεκτρικές παροχές αλλά και διακόπτες να είναι ανάμεσα στα 40-90 εκατοστά ύψος. Στο μπάνιο, θα πρέπει να υπάρχουν χειρολαβές στη λεκάνη αλλά και στη ντουζιέρα. Στη ντουζιέρα θα πρέπει να είναι διαθέσιμο ένα ανακλινόμενο κάθισμα, ενώ στη περίπτωση μπανιέρας, θα πρέπει να υπάρχει μια περιστρεφόμενη καρέκλα.

4.4 Εμπόδια ατόμων με αναπηρία στον τουρισμό.

Ως εμπόδιο ορίζουμε κάτι, φυσικό ή τεχνητό, που δυσκολεύει ή δεν επιτρέπει την πορεία/κίνηση/ενέργεια/πρόοδο μας. Πολλές φορές οι ανάγκες των ΑμεΑ γίνονται και τα ίδια τους τα εμπόδια σε ένα ταξίδι, με αποτέλεσμα έστω κι απο ένα μικρό προβληματάκι, όπως για παράδειγμα ένα μη προσβάσιμο κτίριο, να υποβαθμίσει όλη την τουριστική εμπειρία. Ο τουρισμός είναι δικαίωμα όλων και θα πρέπει όλα τα άτομα, με αναπηρία ή χωρίς, να μπορούν να αξιοποιήσουν την ευκαιρία του ταξιδιού. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, τα ΑμεΑ έχουν να αντιμετωπίσουν αρκετά εμπόδια κι έτσι ο τουρισμός δεν είναι τόσο προσιτός γι' αυτή την πληθυσμιακή ομάδα. Έτσι, από τα φυσικά εμπόδια (ένα αντικείμενο που εμποδίζει την κίνηση τους) και τα αρχιτεκτονικά (το σχεδιασμό των κτιρίων), μέχρι και τα εμπόδια των πολιτικών διαδικασιών (κανονισμοί, πρακτικές) ή ακόμη εμπόδια λόγω συμπεριφοράς, μπορούμε να βρούμε διάφορους λόγους που απομακρύνουν ένα άτομο με αναπηρία από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού. Για να γίνει πιο κατανοητό, θα μπορούσαμε να χωρίσουμε τα εμπόδια ενός ταξιδιού ενός ατόμου με αναπηρία, στις εξής κατηγορίες (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2003):

- *Κοινωνικά και πολιτισμικά εμπόδια*
- *Εμπόδια στη πληροφόρηση και οργάνωση του ταξιδιού*
- *Εμπόδια στις μεταφορές*
- *Εμπόδια στη διαμονή*
- *Εμπόδια στην τουριστική εμπειρία*

4.4.1 Κοινωνικά και πολιτισμικά εμπόδια.

Τα ΑμεΑ συνήθως αντιμετωπίζονται από την κοινωνία σαν υποβιβασμένα μέλη του πληθυσμού μας, τόσο που πολλές φορές αυτή η εχθρική κοινωνική στάση δημιουργεί την ανικανότητα περισσότερο από ότι η ίδια η αναπηρία του ατόμου. Το εχθρικό περιβάλλον στη χώρα του ή ακόμη και στη χώρα όπου θα πάει σαν τουρίστας, πέρα ότι χαλάει την τουριστική εμπειρία του ατόμου, το απομακρύνει κι από την πραγματοποίηση κάποιου ακόμη ταξιδιού.

4.4.2. Εμπόδια στη πληροφόρηση και οργάνωση του ταξιδιού.

Στις μέρες μας, η τεχνολογία εξελίσσεται όλο ένα και περισσότερο, παρέχοντας πληροφορίες και ενημέρωση από την μια άκρη της Γης στην άλλη. Δυστυχώς όμως, ακόμη πολλοί άνθρωποι, λόγω κάποιας αναπηρίας δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες, είτε γιατί οι ιστοσελίδες από μόνες τους δεν είναι προσβάσιμες, είτε γιατί μια εφαρμογή ή ακόμη και συσκευή που διαβάζει την οθόνη είναι πολύ ακριβή. Έτσι, όσο χρονοβόρο είναι για έναν υγιή άνθρωπο να οργανώσει ένα ταξίδι, άλλο τόσο και ίσως ακόμη περισσότερο είναι για κάποιον με αναπηρίες. Ενώ το επικοινωνιακό πρόβλημα (μη γνώση της γλώσσας) γίνεται ακόμη μεγαλύτερο όταν οι εργαζόμενοι σε τουριστικές επιχειρήσεις δεν έχουν εκπαιδευτεί ώστε να έρχονται σε σωστή επαφή με ανθρώπους με αναπηρία.

4.4.3 Εμπόδια στις μεταφορές.

Το κομμάτι των μεταφορών αποτελεί ίσως και το πιο σημαντικό τομέα του τουρισμού, αφού χωρίς αυτές δεν θα μπορούσαμε να ταξιδέψουμε. Τα πλοία, τα τρένα, τα αεροπλάνα αλλά και τα λεωφορεία, έχουν βοηθήσει πολύ στη πρόσβαση των τουριστών στους προορισμούς τους. Παρά την ύπαρξη νομικών πλαισίων, τα δημόσια μέσα μεταφοράς δεν φαίνεται να είναι τόσο βοηθητικά, είτε από την πλευρά του προσωπικού τους, είτε στο ότι ο εξοπλισμός τους δεν είναι επαρκής. Για παράδειγμα, οι θέσεις αναπήρων σε ένα μέσο μεταφοράς είτε δεν φτάνουν, είτε δεν υπάρχουν καθόλου, δεν είναι προσβάσιμες όλες οι διαθέσιμες υπηρεσίες κατά την αναμονή και η επιβίβαση αλλά και αποβίβαση ενός ΑμεΑ είναι δύσκολη, σε κάποια μέσα δε αδύνατη.

4.4.4 Εμπόδια στη διαμονή.

Όπως είδαμε και παραπάνω, υπάρχουν προδιαγραφές ώστε τα ξενοδοχεία να μπορούν να υποδεχτούν και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε άτομα με μειωμένη

κινητικότητα ή κάποια αναπηρία. Ενώ τα τελευταία χρόνια πολλοί ιδιοκτήτες ξενοδοχειακών μονάδων έχουν επενδύσει στην προσβασιμότητα, άλλοι δεν έχουν καταλάβει την σημασία της. Έτσι, έχουμε καταλύματα που προσφέρουν την κατάλληλη πρόσβαση σε ΑμεΑ, άλλα καταλύματα που χρησιμοποιούν την έννοια της πρόσβασης για κέρδος χωρίς να έχουν τις κατάλληλες υποδομές, δυσκολεύοντας περισσότερο τα άτομα που τους επισκέπτονται, κι άλλα που δεν έχουν δώσει καθόλου σημασία στην έννοια αυτή, αποτρέποντας κάποιον να επισκεφθεί έναν προορισμό.

4.4.5 Εμπόδια στην τουριστική εμπειρία.

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν εμπόδια στη γενική εμπειρία των ΑμεΑ τουριστών σε έναν ή και παραπάνω τουριστικούς προορισμούς. Οι μεταφορές, η διαμονή, οι κοινωνικές σχέσεις, τα αξιοθέατα, η εξυπηρέτηση κλπ, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, με τρόπο τέτοιο ώστε το περιβάλλον του ταξιδιώτη να είναι κατάλληλο για μια απολαυστική τουριστική εμπειρία. Παρόλα αυτά, κυρίως από την άγνοια μας για τα άτομα με αναπηρίες αλλά και από την ιδέα πως η παροχή υπηρεσιών σε ΑμεΑ είναι πολυτέλεια, κάνουμε τον τουρισμό άλλη μια διάκριση τους.

4.5 Από τα άτομα με αναπηρία μέχρι τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Κατά την κοινή λογική, η αναπηρία συνδέεται συχνά με αρνητικές υποδηλώσεις που περιορίζουν το άτομο με αναπηρία σε εξάρτηση, απώλεια αυτονομίας, έλλειψη, ανικανότητα, που απαιτούν ανθρώπινη ή τεχνική παρέμβαση σχετικά με τη βοήθεια. Είναι κατανοητό ότι, για μια μεγάλη πλειοψηφία, το άτομο με αναπηρία ενσαρκώνει αυτόν που δεν ξέρει ή δεν μπορεί να κάνει κάτι ή ακόμα και όταν μπορεί, σημαίνει ότι επωφελείται από υποστήριξη και βοήθεια για να πραγματοποιήσει τη δράση του. Μάλιστα, αυτός που είναι ανάπηρος είναι ανίκανος και βοηθούμενος. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, ο κύριος «δείκτης» της αναπηρίας, δηλαδή αυτό που τη σηματοδοτεί, την ορίζει, τη χαρακτηρίζει, πηγάζει από μια προσέγγιση βιολειτουργική, και ελλειμματική. Η Διεθνής Ταξινόμηση Αναπηρίας (ICID) εμπίπτει σε αυτήν την προοπτική με το τρίπτυχο «αποδυνάμωση-αναπηρία-κοινωνικό μειονέκτημα» (CTNERHI, 1988). Η βλάβη ως «απώλεια ουσίας ή αλλοίωση μιας ψυχολογικής, φυσιολογικής ή ανατομικής λειτουργίας ή δομής», αφορά τις διαφορετικές λειτουργίες των μερών του σώματος του ατόμου. Αναφέρεται σε οργανικές ή ψυχικές δυσλειτουργίες που οδηγούν σε ανικανότητα, δηλαδή σε «μερική ή ολική μείωση (που προκύπτει από ανεπάρκεια) της ικανότητας να εκτελεί

μια δραστηριότητα με τρόπο ή εντός των ορίων που θεωρούνται φυσιολογικά για έναν άνθρωπο. Η τυπολογία των ειδικών αναγκών, μπορεί να οικοδομηθεί γύρω από λειτουργικές δυσλειτουργίες και ανικανότητες που διαμορφώνονται ανάλογα με τη μεταβλητότητα των τύπων ανεπάρκειας (νοητική, αισθητηριακή, κινητική). Προσέχοντας την κατάχρηση συστηματικών γενικεύσεων, που διασταυρώνονται με τη μοναδικότητα κάθε περίπτωσης, μπορεί να σημειωθεί ότι ένα άτομο με προβλήματα όρασης αντιμετωπίζει δυσκολίες στο να βρει τον προσανατολισμό του και να μετακινηθεί στο χρόνο και στο χώρο. Για τα άτομα με κινητικές αναπηρίες, αυτές οι δυσκολίες εμφανίζονται στην κινητικότητα και την κίνηση καθώς και στην σύλληψη αντικειμένων. Ενώ τα άτομα με νοητικές αναπηρίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη χωροχρονική τοποθεσία, στην επικοινωνία και μερικές φορές στη μάθηση. Τέλος, για τα άτομα με προβλήματα ακοής υπάρχουν δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία. Ωστόσο, η αναπηρία δεν περιορίζεται αυστηρά σε αυτή τη βιο-λειτουργική διάσταση, εντοπίζεται επίσης σε κοινωνικό επίπεδο με την τρίτη διάσταση του ICIDH: κοινωνικό μειονέκτημα ή μειονέκτημα. Ορίζεται ως «βλάβη που προκύπτει από αναπηρία ή ανικανότητα και που περιορίζει ή απαγορεύει την εκπλήρωση ενός κοινωνικού ρόλου που θεωρείται φυσιολογικός λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, το φύλο και τους κοινωνικοπολιτιστικούς παράγοντες» (CTNERHI, 1988), αφορά τον περιορισμό των κοινωνικών δραστηριοτήτων και την άσκηση κοινωνικών ρόλων. Πράγματι, το δίπτυχο ανεπάρκεια/ανικανότητα θα έχει επιπτώσεις στο επίπεδο της πραγματοποίησης κοινωνικών, πολιτιστικών, αθλητικών, επαγγελματικών, τουριστικών δραστηριοτήτων. Έτσι, υφαίνεται ένας σύνδεσμος μεταξύ της βιολογικής λειτουργίας και της κοινωνικο-συμβολικής λειτουργίας: ένα άτομο με αναπηρία δεν μπορεί να έχει δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, δεν μπορεί να αθληθεί ή να πάει διακοπές. Η ιδιότητα του ατόμου με αναπηρία γίνεται μια ταυτότητα από μόνη της, βασισμένη στην ανεπάρκεια και την ανικανότητα που έρχεται να αποκλείσει την πιθανότητα οποιασδήποτε άλλης κοινωνικής θέσης όπως αυτή του αθλητή, του τουρίστα. Το «στίγμα» (Goffman, 1975) ή το στερεότυπο (Gilman, 1996) διασφαλίζουν ότι το άτομο με αναπηρία δεν αναπαριστάται, δεν φαντάζεται, δεν προβάλλεται, δεν αναγνωρίζεται ως ταξιδιώτης ή ως ένα περίεργο ον στο να ανακαλύψει νέους πολιτισμούς και χώρους. Γίνεται αντιληπτός ως αιχμάλωτος του σώματός του, μειωμένος στην ανεπάρκειά του, συχνά αποτρέπεται από τις κοινωνικές σχέσεις. Ο LeBreton (1993: 316) χαρακτηριστικά διατυπώνει ότι: «*Τα όρια του σώματος τραβούν στην κλίμακα τους την ηθική και σημαντική τάξη του*

κόσμου. Η σκέψη για το σώμα είναι ένας άλλος τρόπος σκέψης για τον κόσμο και τον κοινωνικό δεσμό: μια διαταραχή που εισάγεται στη διαμόρφωση του σώματος είναι μια διαταραχή που εισάγεται στη συνοχή του κόσμου». Τα άτομα με αναπηρίες θεωρούνται ως outsiders σύμφωνα με τη φόρμουλα των Elias and Scotson (1997). Πρόκειται για πολύ ισχυρούς ψυχοκοινωνικούς φραγμούς που λειτουργούν ως τροχοπέδη στην πρόσβαση στον τουρισμό.

Από τη δεκαετία του 1990, η διεθνής ταξινόμηση της αναπηρίας δέχεται ολοένα και μεγαλύτερη κριτική, ιδιαίτερα για την έλλειψη συνεκτίμησης του περιβάλλοντος (Winance, 2008). Με βάση μια ολιστική προσέγγιση της αναπηρίας, αναπτύσσονται σταδιακά κοινωνικο-περιβαλλοντικά μοντέλα: έτσι η Διεθνής Ταξινόμηση Λειτουργίας και Υγείας (ICF) θα «ντύσουν» την ατομική διάσταση με ένα «περιβαλλοντικό κοστούμι». Από αυτή την αλλαγή παραδείγματος προέκυψε μια έννοια πιο δημοκρατική: η προσβασιμότητα. Προς το παρόν, δεν εναπόκειται στο άτομο να προσαρμοστεί στο περιβάλλον αλλά στο περιβάλλον να μεταμορφωθεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ατόμου. Οι πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης βρίσκονται σε κίνηση. Παράλληλα με αυτή την εννοιολογική εξέλιξη που σηματοδοτεί τη μετάβαση από ένα ατομικό όραμα σε ένα οικολογικό όραμα της αναπηρίας, αναδύθηκε μια πολιτική διάσταση. Το άτομο με αναπηρία έγινε υποκείμενο δικαιωμάτων και διεκδίκησε τα ίδια δικαιώματα με όλους τους άλλους. Η αναπηρία απαιτεί δικαιοσύνη και ισότητα: όσοι είναι ανάπηροι έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους. Ένα ευρύ φάσμα κειμένων και διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πηγών υποστηρίζουν και συγκεκριμενοποιούν αυτήν την πολιτική διάσταση, επιβεβαιώνοντας τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο σχολείο, την εκπαίδευση, την απασχόληση, την ιδιότητα του πολίτη, αλλά και την αναψυχή, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και τον τουρισμό.

Σε αυτή την εξέλιξη, η έννοια του ατόμου με αναπηρία καταρρέει και αποστασιοποιείται από μια ιατρική τυποποίηση ως προς τα ελλείμματα, προτιμώντας αντ' αυτού τους πιο θετικούς όρους των ατομικών αναγκών. Η έννοια των ειδικών αναγκών που στηρίζεται στη θεώρηση της ετερότητας και της πλήρους ιδιότητας του πολίτη αναπτύσσεται, σπάζοντας την ελλειμματική προσέγγιση. Μάλιστα ενσωματώνεται σε διάφορες εθνικές νομοθεσίες (Γερμανία, Γαλλία, Καναδάς, Ηνωμένες Πολιτείες, Ηνωμένο Βασίλειο, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία). Ως παράδειγμα αυτής της μετατόπισης από τον ασθενή στον πολίτη και την κοινωνική

συμμετοχή είναι το ευρωπαϊκό πλαίσιο της Μερικής Συμφωνίας, που συνήφθη το 1959, (αναθεωρήθηκε το 1996), του Συμβουλίου της Ευρώπης (1993, 9), παραπέμπει στη «μετάβαση από σύστημα αποκατάστασης σε ένα ίδρυμα, βασισμένο στην εξάρτηση του ατόμου με αναπηρία, σε ένα σύστημα ανοιχτό στη ζωή όπου δίνεται έμφαση στην ευρύτερη δυνατή ανεξαρτησία του ατόμου».

Εν τέλει, μεταξύ εθιμικών ή ηθικών προσεγγίσεων, η αναπηρία και κατ' επέκταση οι τουριστικές πρακτικές είναι κοινωνικοπολιτισμικές κατασκευές που αξίζει να παρατηρηθούν στο παραγωγικό τους πλαίσιο. Έτσι, η πρόοδος στην κοινωνική συμμετοχή ακολουθεί το περίγραμμα του εκδημοκρατισμού των κοινωνιών. Εάν στις δυτικές χώρες ο τουρισμός και η αναψυχή έχουν απογειωθεί μεταξύ των ατόμων με αναπηρία, αυτό είναι μέρος μιας παγκόσμιας κίνησης στον τομέα της αναψυχής και του τουρισμού. Αν βασιστούμε, για παράδειγμα, στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (UNDP) ή στην Ατζέντα 22 «Τοπικές αρχές – Σχεδιασμός πολιτικής για την αναπηρία», βλέπουμε ένα παγκόσμιο χάσμα μεταξύ των χωρών Βορρά και Νότου: ο χάρτης του εκδημοκρατισμού συμβαδίζει με αυτές κοινωνικής προόδου για τα άτομα με αναπηρία.

4.6 Προς τον προσβάσιμο τουρισμό: προέλευση, ανάπτυξη και προκλήσεις.

Είναι μάλλον πολύπλοκο να προσδιοριστεί το σημείο προέλευσης του προσβάσιμου τουρισμού. Ωστόσο, σε πρώτη ανάλυση, μπορεί να ειπωθεί ότι έχει τα θεμέλιά του στον κοινωνικό τουρισμό και τη λαϊκή εκπαίδευση, που αναπτύχθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα στη Δύση. Αυτό σταδιακά επιτρέπει σε κατηγορίες πληθυσμών και κοινωνικών τάξεων που είναι φτωχές, αποκλεισμένες, εύθραυστες, ευάλωτες, περιθωριοποιημένες ή στιγματισμένες να «απολαμβάνουν» το δικαίωμά τους στις διακοπές μέσω του τουρισμού. Σε έναν ολοένα και πιο νομαδικό κόσμο, ο τουρισμός αναψυχής είναι ένας κοινωνικός δείκτης, μια νέα τελετουργία, όπως επισημαίνει ο Viard (2000: 27-28): «Επομένως, το να πηγαίνεις διακοπές έχει γίνει κανόνας. Μην ξεκινάτε από πρόβλημα, σύμπτωμα οριακής θέσης ή προϋπόθεση αποκλεισμού. Οι διακοπές και τα ταξίδια εμφανίζονται σήμερα ως σταθερά ορόσημα που σημαδεύουν τη συλλογική μας προσωρινότητα και επιλύουν, στην ιδιωτική μας ζωή, έναν όλο και πιο εύθραυστο τρόπο ζωής. Η υιοθέτηση το 1936 από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) της σύμβασης με αριθ.Ν°52 για την άδεια μετ' αποδοχών ενίσχυσε τον κοινωνικό τουρισμό από άποψη δημόσιας πολιτικής και ειδικότερα επέτρεψε στους

εργαζομένους με αναπηρία και τις οικογένειές τους να ταξιδεύουν χάρη σε ειδική βοήθεια και προγράμματα.

Στη δεύτερη ανάλυση, η ανάπτυξη του προσαρμοσμένου τουρισμού ποικίλλει ανάλογα με τα τοπικά πλαίσια, που καθορίζονται από την τουριστική ανάπτυξη κάθε χώρας και περιοχής, αλλά και από τη σχέση με τα μειονεκτήματα κάθε κοινωνίας. Υπό αυτή την έννοια, μπορούμε να θεωρήσουμε πλήρως την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον τουρισμό ως δείκτη που αποκαλύπτει και αναλύει τις κοινωνικές αλλαγές του τόπου που μια κοινωνία παραχωρεί σε διαφορετικούς ανθρώπους. Από πρακτικής και ιδεολογικής άποψης, υπάρχουν δύο τύποι μηχανισμών και τρόπων πρόσβασης στις τουριστικές δραστηριότητες: ορισμένοι μηχανισμοί δομούνται γύρω από τις υπηρεσίες που είναι ειδικές για την ανεπάρκεια και ευνοεί την ομαδοποίηση ελλιπών ατόμων μαζί. Άλλοι προτιμούν την υποδοχή και την εγγραφή ατόμων με αναπηρία στις λεγόμενες γενικές τουριστικές υπηρεσίες. Στην περίπτωση αυτή, οι παραμονές γίνονται σε ένα συνηθισμένο περιβάλλον, αποτελώντας κοινωνικό χώρο και σχεσιακή ανταλλαγή μεταξύ ανεπαρκών και μη ελλιπών ανθρώπων. Μιλάμε για τουρισμό χωρίς αποκλεισμούς ή για ολοκληρωμένο τουρισμό (Reichhart, 2011). Όταν η διαμονή προσφέρεται μόνο σε παραθεριστές με αναπηρία, ομαδοποιημένη ανάλογα με το είδος και το επίπεδο αναπηρίας τους, μιλάμε για εξειδικευμένο ή κλαδικό τουρισμό. Από την άλλη, αυτές οι δύο μέθοδοι δεν είναι αντιφατικές ή αντίθετες, συμβάλλουν στην ποικιλία και τη συνάφεια της τουριστικής προσφοράς, επιτρέποντας σε όλους να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες ανάλογα με τα κίνητρα και τις ικανότητές τους.

4.7 Από την τουριστική προσβασιμότητα μέχρι την ταξιδιωτική εμπειρία.

Σε πολλές χώρες, παρατηρούμε την εφαρμογή ενεργών πολιτικών που προωθούν τον προσβάσιμο τουρισμό: συχνά ρυθμίζονται από νομοθετικό πλαίσιο, περιλαμβάνουν πολιτικές για την προσβασιμότητα των μεταφορών και του δομημένου περιβάλλοντος. Αυτές οι πολιτικές στοχεύουν να υποστηρίξουν μια διαδικασία προσβασιμότητας πολλών τουριστικών, πολιτιστικών και αθλητικών εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων: μουσεία, πάρκα, εκκλησίες, ξενοδοχεία, εστιατόρια, κέντρα και ναυτικές βάσεις στοχεύουν και είναι εξοπλισμένα για να φιλοξενούν όλο και περισσότερους επισκέπτες και ανάγκες τουριστών. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι πολιτικές προσβασιμότητας συνοδεύονται από διαδικασίες επισήμανσης των οποίων η πρόκληση και ο σκοπός είναι να κάνουν ορατό αυτό που είναι προσβάσιμο

(Reichhartetal., 2013). Έτσι, ο εξοπλισμός, η υποδομή, οι δραστηριότητες και μερικές φορές προσβάσιμες περιοχές προσδιορίζονται χρησιμοποιώντας ένα εικονόγραμμα με ετικέτα. Μπορούν να αναφερθούν οι ετικέτες «passe-partout» και «Access-i» στο Βέλγιο ή το σήμα ATH (Association TourismeetHandicap) στη Γαλλία. Δυστυχώς, οι διαδικασίες επισήμανσης δεν είναι τυποποιημένες ή συντονισμένες. Οι ετικέτες που αναπτύχθηκαν και υποστηρίζονται από διάφορους φορείς, όπως το κράτος και οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες, ενώσεις ή τουριστικοί φορείς, έχουν χρήση και ισχύ συχνά περιορισμένη σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν υπάρχει κοινό σήμα, δηλαδή διαπεριφερειακό ή διακρατικό. Ελλείπει ευρωπαϊκής ετικέτας, υπάρχουν πολλές εθνικές ετικέτες, χάρτες και εικονογράμματα στο πεδίο. Αυτή η κατάσταση εξηγεί το συνονθύλευμα των ετικετών και των εικονογραμμάτων που οδηγεί σε έναν σχετικά κατακερματισμένο και μη αναγνώσιμο χάρτη προσβασιμότητας. Ωστόσο, όσον αφορά την επικοινωνία, αναπτύσσονται και άλλες δράσεις και πρωτοβουλίες. Τα τελευταία χρόνια έχουν πολλαπλασιαστεί οι προσβάσιμοι οδηγοί διακοπών και μπροσούρων. Η παραγωγή αυτών των εγγράφων συμβάλλει στη διάδοση πληροφοριών σχετικά με εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς προορισμούς σε ένα κοινό-στόχο. Μπορεί να αναφερθεί για παράδειγμα, το LaRouteaccessible (www.larouteaccessible.com), τουριστικό κατάλογο του Κεμπέκ που απαριθμεί 1000 εγκαταστάσεις και σημεία ενδιαφέροντος αυτού του κράτους, αξιολογημένα σύμφωνα με τα κριτήρια του πλέγματος προσβασιμότητας του οργανισμού Kéroul . Μπορούν επίσης να αναφερθούν οι περιφερειακές και εθνικές εκδόσεις της αγγλικής ένωσης «Τουρισμός για Όλους». Σε ορισμένες περιπτώσεις, επικεντρώνονται σε δήμους και παρουσιάζουν όλους τους πόρους που είναι προσβάσιμοι στη δημοτική επικράτεια. Εκτός από τους οδηγούς, τα εργαλεία του Διαδικτύου χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο. Έχουν επίσης αναπτυχθεί διαδικτυακές πύλες και ιστολόγια που παρέχουν λεπτομερείς συμβουλές και πρακτικές πληροφορίες στις σελίδες τους. Ο ιστότοπος accesstourismnz.org συγκεντρώνει διάφορες πληροφορίες για τον τουρισμό για ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες στη Νέα Ζηλανδία και σε όλο τον κόσμο. Από την πλευρά του, ο ιστότοπος accessible.travel εστιάζει στον αστικό τουρισμό σε μεγάλες πόλεις όπως η Νέα Υόρκη, το Βερολίνο ή το Άμστερνταμ. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί η εμφάνιση μερικές φορές διαδραστικών χαρτών σε ορισμένες πύλες. Ο σκοπός είναι να εντοπιστούν και να χαρτογραφηθούν προσβάσιμες τοποθεσίες και δραστηριότητες: ο ιστότοπος της παραλίας με ειδικές ανάγκες παραθέτει τις

προσβάσιμες γαλλικές παραλίες, οι ιστότοποι wheelmap.org και planat.com παρουσιάζουν ένα πλήθος προσβάσιμων πόρων.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί η εμφάνιση νέων πρωταγωνιστών αφοσιωμένων στον τουρισμό για άτομα με αναπηρία: πρόκειται για εξειδικευμένους παρόχους υπηρεσιών, αλλά και για οργανισμούς ή ιδρύματα αυτοϋποστήριξης. Αυτοί οι παράγοντες βρίσκονται σε αυστηρά εθνικό επίπεδο, κάθε φορά σε μια συγκεκριμένη χώρα. Μπορούν να αναφερθούν το ΑΤΗ στη Γαλλία, την Εταιρεία για Προσβάσιμο Ταξίδι & Φιλοξενία (SATH) στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Κέρουλ στο Κεμπέκ, τον Τουρισμό για Όλους στο Ηνωμένο Βασίλειο ή το Ιαπωνικό Προσβάσιμο Τουριστικό Κέντρο για την Ιαπωνία. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μια προσπάθεια ομοσπονδιοποίησης βρίσκεται σε εξέλιξη με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προσβάσιμου Τουρισμού (ENAT).

Από μικροκοινωνιολογικής άποψης, σημειώνουμε την ανάπτυξη ενός αυξανόμενου αριθμού περιβαλλοντικών διευκολυντών που επιτρέπουν την πρόσβαση σε τουριστικές δραστηριότητες. Με τον όρο διευκολυντής, εννοούμε μέσα που προάγουν την προσβασιμότητα. Προτείνουμε να θεματοποιήσουμε αυτούς τους διευκολυντές με μια τριπλή τυπολογία που διακρίνει αρχιτεκτονικούς διευκολυντές, τεχνολογικούς και υλικούς και ανθρώπινους διευκολυντές. Η έννοια του αρχιτεκτονικού διευκολυντή αναφέρεται στη φυσική προσβασιμότητα του χώρου: οι πιο συχνές περιπτώσεις αναφέρονται σε ανελκυστήρες ή ράμπες πρόσβασης, στις οποίες μπορεί να προσθέσει καθοδήγηση στο έδαφος χρησιμοποιώντας λωρίδες αφύπνισης στην εγρήγορση. Μπορεί επίσης να είναι κάλυμμα δαπέδου προσαρμοσμένο για να διευκολύνει την κίνηση ατόμων σε αναπηρικά καροτσάκια ή με μειωμένη κινητικότητα στο αμμώδες έδαφος μιας παραλίας ή σε ασταθές έδαφος ενός δάσους. Οι αρχιτεκτονικοί μηχανισμοί μπορούν να συμπληρωθούν με τεχνολογικούς μηχανισμούς ενίσχυσης και υλικό, που προέρχονται από τεχνολογικές προόδους και καινοτομίες. Μπορούμε, για παράδειγμα, να αναφέρουμε καρέκλες πεζοπορίας που επιτρέπουν σε άτομα που έχουν χάσει τη χρήση των κάτω άκρων τους να βγουν στο βουνό: αυτό είναι ένα κέλυφος τοποθετημένο σε έναν τροχό χρησιμοποιώντας μια ανάρτηση και το οποίο ελέγχεται από δύο "φορείς" ή "βοηθοί" μπροστά και πίσω. Όσον αφορά την καρέκλα μπάνιου, είναι μια καρέκλα με φαρδιούς τροχούς που διευκολύνουν την κίνηση στην παραλία, εξοπλισμένη με δύο πλαϊνούς πλωτήρες και ρυμουλκείται από ένα λεγόμενο «έγκυρο». Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται για τη σύνταξη πλήρους απογραφής, αλλά για την έμφαση στην ύπαρξη ενός ευρέος φάσματος προσαρμοσμένου

αθλητικού και ψυχαγωγικού εξοπλισμού που επιτρέπει στα άτομα με αναπηρία να ασκούν υπαίθριες σωματικές και αθλητικές δραστηριότητες όπως σκι, αλεξίπτωτο πλαγιάς, ιστιοπλοΐα, ράφτινγκ.

Επιπλέον να αναφερθεί ότι οι ανθρώπινοι παράγοντες δεν πρέπει να παραμεληθούν. Με τον όρο ανθρώπινο περιβάλλον, εννοούμε συμπεριφορές και αναπαραστάσεις που είναι εχθρικές ή ευνοϊκές για την υποδοχή ενός ατόμου με αναπηρία, αλλά και την παρουσία και δράση ατόμων. Αυτές οι παρεμβάσεις μπορούν να λάβουν ποσοτική διάσταση όσον αφορά το ποσοστό επίβλεψης, αλλά και ποιοτική μέσω εκπαίδευσης/ευαισθητοποίησης και δεξιοτήτων προσωπικού. Υπό αυτή την έννοια, από τη δεκαετία του 1990, συγκεκριμένο περιεχόμενο για επαγγελματίες έχει συμπληρώσει τα αρχικά μαθήματα κατάρτισης και πανεπιστημιακά μαθήματα έχουν εμφανιστεί σε όλο τον κόσμο.

Οι τεχνολογικοί, αρχιτεκτονικοί και ανθρώπινοι διαμεσολαβητές συνδυάζονται ανάλογα με το είδος και τον βαθμό της αναπηρίας αλλά και με τις κατηγορίες δραστηριοτήτων που πρέπει να γίνουν προσβάσιμες. Για να απολαύσει ένας παραπληγικός το κολύμπι στη θάλασσα, πρέπει να έχει πρόσβαση στην παραλία και, ως εκ τούτου, το μονοπάτι να διευκολύνεται με τη βοήθεια κατάλληλης επένδυσης δαπέδου. Επιπλέον, για να έχει πρόσβαση στη θάλασσα, πρέπει να μπορεί να επωφεληθεί από ένα αναπηρικό καροτσάκι μπάνιου που ρυμουλκείται από άτομο. Για να έχει πρόσβαση στην κολύμβηση ένα άτομο με προβλήματα όρασης, είναι απαραίτητοι άλλοι συντονιστές: είτε το άτομο καλεί έναν «βοηθό» για καθοδήγηση ή η παραλία είναι εξοπλισμένη με το «σύστημα ήχου-παραλίας» και μπορεί να κολυμπήσει με κατάλληλο ρολόι μπρασελέ.

Σε μια βρετανική έρευνα του 1999 για άτομα με αναπηρίες, «το 75% των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι οι διακοπές είναι σημαντικό μέρος της ζωής» (Shaw and Coles, 2004). Η εν λόγω έρευνα ανέλυσε τις προσδοκίες των ατόμων αυτών και τις επιλογές τους για τον προορισμό ή τον τύπο διαμονής και τις ταξιδιωτικές τους φαντασίες. Επίσης αναφέρουν τι αντιπροσωπεύουν οι τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που συνδέονται συχνά με μια λογική αλλαγής σκηνικού, ελευθερίας και ευχαρίστησης, όταν κάποιος θεωρείται ότι βρίσκεται σε κατάσταση εξάρτησης και ποια είναι τα κίνητρά τους. Εξετάζει αν όλες αυτές οι πτυχές είναι διαφορετικές από αυτές του γενικού πληθυσμού όπως προτείνονται από τα «τουριστικά μοντέλα»

(Pearce, 1987). Ορισμένες απαντήσεις δίνονται και σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε με βάση ημιδομημένες συνεντεύξεις και παρατηρήσεις στη Γαλλία μεταξύ 2011 και 2012 σε πληθυσμό ενηλίκων με νοητικές ή ψυχολογικές αναπηρίες (Lomoetal., 2013). Ακόμα κι αν αυτές οι απαντήσεις δεν μπορούν να επεκταθούν αυστηρά σε όλες τις αναπηρίες, δίνουν τον τόνο των βιωμένων εμπειριών. Ένα πρώτο σημείο που πρέπει να υποδειχθεί είναι η ρυθμιστική σημασία του περιβάλλοντος διαβίωσης, δηλαδή των φροντιστών (επαγγελματιών ή οικογένειας που τους περιβάλλουν). Για παράδειγμα, μια 31χρονη γυναίκα με ήπια διανοητική αναπηρία, εργαζόμενη σε Ίδρυμα και Υπηρεσία Βοήθειας Εργασίας (ESAT) που ζει στο σπίτι των γονιών της, υπογραμμίζει: «Παραλαμβάνουμε τον κατάλογο και η μητέρα μου επιλέγει. Εκείνη διαλέγει τα πάντα. (...) Κάποτε ζήτησα από τους γονείς μου να κάνω θαλασσοθεραπεία διότι ήταν στον κατάλογο. Αλλά δεν ήθελαν. (...) Για μένα, οι ονειρευμένες μου διακοπές είναι μια φορά να πάω σε ένα spa για να κάνω μασάζ, σε νερό που αναβράζει» (Lomoetal., 2013). Βρίσκουμε τον ίδιο θεσμικό περιορισμό στα λόγια μιας άλλης 47χρονης γυναίκας με ήπια διανοητική αναπηρία που εργάζεται σε μια Υπηρεσία Βοήθειας Εργασίας και ζει σε ένα σπίτι για άτομα με ειδικές ανάγκες: «Είναι (οι εκπαιδευτικοί) που έχουν τον κατάλογο, οπότε εμείς δεν μπορούμε να επιλέξουμε. Στο ίδιο μήκος κύματος, τα λόγια ενός 25χρονου νεαρού άνδρα, με μέτρια πνευματική αναπηρία, άνεργος και εξαρτώμενος από Στέγη Κοινωνικής Στήριξης: «(...) είναι ο εκπαιδευτικός που έρχεται να βοηθήσει έχει προετοιμάσει τα πάντα (...) Ο παιδαγωγός είναι αυτός που επιλέγει τον προορισμό» (Lomoetal., 2013). Η ισχυρή οικογενειακή και θεσμική εξάρτηση επιβάλλει την επικράτηση της κλαδικής πρακτικής της αναψυχής και του τουρισμού. Τα περισσότερα από τα 46 άτομα που ερωτήθηκαν δεν επιλέγουν το μέρος ή τον χειριστή των διακοπών: το 70% ανακοινώνει μια ιατρική συνταγή και το 30% αυτή της οικογένειάς τους (Lomoetal., 2013). Δεν υπάρχει ελεύθερη επιλογή, πέρα από το βαθμό αναπηρίας των ανθρώπων, που έρχεται σε αντίθεση με την επιθυμία για ενδυνάμωση των ανθρώπων που εμφανίζονται στα κατεστημένα έργα. Αυτό συνεπάγεται ένα ανάμεικτο συναίσθημα σχετικά με τις λεγόμενες «κοινές» ή μικτές πρακτικές, επειδή μόνο τα μισά άτομα στο δείγμα είναι υπέρ αυτών. Το άλλο μισό, που χαρακτηρίζεται από αρνητικές εμπειρίες «από το βλέμμα του άλλου», δεν επιθυμεί να απολαύσει διακοπές με άτομα χωρίς αναπηρία. Εμφανίζεται εδώ μια διπλή σύλληψη των φροντιστών και των ατόμων με αναπηρία μπροστά στην εμμονή των προκαταλήψεων των λεγόμενων ικανών ατόμων, που συνδέονται με τις ανησυχητικές, ανασφαλείς ή φανταστικές

επιπτώσεις του συνηθισμένου περιβάλλοντος. Αυτά τα τελευταία εμπόδια είναι επίσης προϊόν της θεσμοθέτησης της αναπηρίας και του «πατερναλιστικού» ή «υπερπροστατευτικού» λόγου των κοινωνικών λειτουργών, που έχει ως αποτέλεσμα τη νηπίωση των ατόμων με αναπηρία.

Σε δεύτερη ανάλυση, η πρακτική του ελεύθερου χρόνου και των διακοπών αποτελεί για πολλούς ανθρώπους μέρος ενός στόχου ευεξίας (ηθικής ή σωματικής) ενσωματωμένο στη διάσταση της ποιότητας ζωής. Όσον αφορά τον γενικό πληθυσμό των τουριστών, η υπέρβαση της πλήξης και η απομάκρυνση από όλα είναι επίσης λόγοι που προβάλλονται, όπως και οι παιχνιδιάρικες πτυχές, η ξεκούραση και ο ηδονισμός. Οι προσδοκίες των ερωτηθέντων μας, οι περισσότεροι από τους οποίους εργάζονται στην υπηρεσία Βοήθειας Εργασίας, είναι οι προσδοκίες των συμπολιτών τους. Βρίσκουμε εδώ τα κλασικά υποστρώματα των κινήτρων των τουριστών που τόνισε ο Crompton (1979): απόδραση από ένα περιβάλλον που θεωρείται κοινότοπο, ανακάλυψη, χαλάρωση και διευκόλυνση των κοινωνικών σχέσεων. Αυτό το τελευταίο στοιχείο είναι εκείνο που τονίζεται περισσότερο από άτομα με νοητικές ή ψυχικές αναπηρίες: συνάντηση ανθρώπων, έξοδος από τον αυτο-διαχωρισμό που παγώνει την ταυτότητά τους (Crompton, 1979). Ωστόσο, δεν βρίσκουμε τα στοιχεία που εντόπισε ο Crompton σχετικά με την αυτοαξιολόγηση, την παλινδρόμηση και την ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών. Μια τελευταία πτυχή είναι η οικονομική επιβάρυνση που θεωρείται ως πρόσθετο κόστος για 4 στους 5 ερωτηθέντες: είναι, εκτός από τους ψυχοκοινωνικούς φραγμούς, ένα τροχοπέδη για να πάνε διακοπές (Crompton, 1979).

Κεφάλαιο 5^ο: Ο τουρισμός των ΑμεΑ στην Ελλάδα.

5.1 Τα ΑμεΑ στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα, τα άτομα με αναπηρίες, υπολογίζονται περίπου στο 1 εκατομμύριο. Παρότι η επίσημη απογραφή απουσιάζει, υπάρχουν τα στοιχεία των ποσοστών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των ατόμων, δηλαδή το 35% βρίσκονται στην Αττική. Αν υπολογιστούν μαζί και οι δομές φιλοξενίας των εν λόγω ατόμων, το ποσοστό των διαμενόντων στην Αττική ανέρχεται στο 50%. Στην πλειοψηφία τους, τα άτομα με αναπηρία έχουν συνήθως νοητική στέρηση και κατοικούν σε αστικές πόλεις, λόγω του ότι σε αυτές στεγάζονται τα Ειδικά Σχολεία, οι υπηρεσίες και οι φορείς της κοινωνικής πρόνοιας και οι παντός είδους υπηρεσίες ή τα Νοσοκομεία.

Τα κυριότερα προβλήματα των ατόμων αυτών είναι ο αποκλεισμός που βιώνουν από τις καθημερινές λειτουργίες και ανάγκες που έχει ένας φυσιολογικός άνθρωπος λόγω της αδυναμίας πρόσβασης στα δημόσια κτίρια, στους δημόσιους χώρους, στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στα χαλασμένα ή ανύπαρκτα πεζοδρόμια.

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, ένα άτομο με ειδικές ανάγκες μπορεί να ωφεληθεί την βοήθεια που παρέχει ελληνικό κράτος, όταν το ποσοστό αναπηρίας του είναι 67% και άνω (προσδιορίζεται ξεχωριστά για τον καθένα από μια επιτροπή ειδικών). Για να εξασφαλιστεί η ευημερία των ΑμεΑ το κράτος παρέχει:

1. Επίδομα απο την πρόνοια ή και αναπηρική σύνταξη.
2. Δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή κάλυψη.
3. Δωρεάν Δελτίο Μετακίνησης Αμεα (Δωρεάν μετακίνηση στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς της πόλης του καθένα, 50% έκπτωση στα ΚΤΕΛ και ΟΣΕ όλης της Ελλάδας) και δωρεάν διέλευση διοδίων.
4. Συμμετοχή σε επιδοτούμενα προγράμματα επιμόρφωσης του ΟΑΕΔ για ΑμεΑ.
5. Εύρεση επιδοτούμενης εργασίας στον Ιδιωτικό Τομέα μέσω ΟΑΕΔ για ΑμεΑ.
6. Απαλλαγή από την υποχρεωτική στράτευση.
7. Άμεση είσοδο σε πανεπιστήμια και γενικά την τριτοβάθμια εκπαίδευση (χωρίς γενικές εξετάσεις).

5.2 Η προσβασιμότητα στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα πριν τους Ολυμπιακούς αγώνες δεν είχε εναρμονιστεί με τις διεθνείς οδηγίες κι έτσι οι λίγες προσβάσιμες κτιριακές υποδομές ήταν κυρίως συγκεντρωμένες στην Αθήνα και πολλές φορές σε κακή κατάσταση. Μετά τους Ολυμπιακούς αγώνες έγινε μια αρχή, συγκεκριμένα από τις συγκοινωνίες, όμως δεν έφτασε ποτέ σε άλλες πόλεις πέρα της Αθήνας και φυσικά δεν ήταν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο. Ένα μεγάλο ποσοστό δημόσιων υποδομών όπως πεζοδρόμια, κτίρια, Μέσα Μαζικής Μεταφοράς μέχρι και σήμερα δεν τηρούν τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί γι' άτομα με αναπηρία, όπως ράμπες, τουαλέτες για ανάπηρους, οδηγοί τυφλών στους δρόμους, έξυπνα φανάρια. Επιπλέον, η οικονομική βοήθεια των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι αρκετά χαμηλή κάτι που κάνει την επιβίωση τους ακόμη δυσκολότερη. Επιπροσθέτως η έλλειψη ενημέρωσης είναι εμφανής, καθώς δεν υπάρχει κάποια πρόσφατη έρευνα – απογραφή στην οποία να βλέπουμε αναφορά σε αναπηρίες με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουμε ούτε τον ακριβή αριθμό των αναπήρων στη χώρα μας.

Τα στενά πεζοδρόμια και τα μη ρυθμιζόμενα πάρκινγκ έχουν δώσει στην Αθήνα ένα δύσβατο προφίλ πόλης. Τα τελευταία χρόνια, όμως, έχουν γίνει μεγάλες προσπάθειες στην πρωτεύουσα και σε όλη τη χώρα, να υπάρχουν προσβάσιμες υποδομές και να προσφέρονται υπηρεσίες προσαρμοσμένες στα άτομα με αναπηρία. Στα μέσα μαζικής μεταφοράς υπάρχουν χώροι ειδικά για το σκοπό αυτό, ενώ στα περισσότερα αστικά λεωφορεία υπάρχουν ειδικές ράμπες και σύστημα διευκόλυνσης της επιβίβασης και αποβίβασης των ΑμεΑ. Τα περισσότερα μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι είναι προσβάσιμοι.

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την προσβασιμότητα, στην Ελλάδα, αλλά κυρίως στην Αθήνα, όπου συναντώνται περισσότερες τοποθεσίες, ξενοδοχεία και εστιατόρια που είναι προσβάσιμα σε αναπηρικά αμαξίδια. Αυτό δεν συμβαίνει στην υπόλοιπη χώρα, όπου η τραχιά φύση του εδάφους περιπλέκει το ταξίδι του ταξιδιώτη με αναπηρία. Η υποδομή δεν ανταποκρίνεται ούτε στις ανάγκες των ατόμων με προβλήματα ακοής ή όρασης. Ωστόσο οι υποδομές έχουν βελτιωθεί και σε κάποια μεγάλα νησιά.

Τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ταξιδέψουν με το πλοίο για τα ελληνικά νησιά. Τα περισσότερα πλοία από την ηπειρωτική χώρα προς τα ελληνικά νησιά διαθέτουν

τυπικές εγκαταστάσεις προσβασιμότητας για άτομα με μειωμένη κινητικότητα. Η πλειονότητα των μεγάλων ελληνικών ακτοπλοϊκών εταιρειών διαθέτει καμπίνες προσβάσιμες σε αναπηρικά αμαξίδια, ράμπες, ανελκυστήρες και βοήθεια επιβίβασης.

Τα πλοία από τα λιμάνια της ηπειρωτικής χώρας προς Κρήτη, Επτάνησα, Κυκλάδες, και Δωδεκάνησα είναι πλήρως εξοπλισμένα. Τα μικρά πλοία εξυπηρέτησης μεταξύ ορισμένων νησιών δεν είναι πάντα κατάλληλα για άτομα με μειωμένη κινητικότητα, κυρίως λόγω του μικρού τους μεγέθους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούν οι καλές πρακτικές που έχουν αναπτυχθεί για τη βελτίωση της προσβασιμότητας της Ελλάδας. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η πρωτότυπη συσκευή Seatrac¹ (η οποία έχει σχεδιαστεί από το τμήμα Μηχανολόγων της Πάτρας) βελτίωσε την προσβασιμότητα των ελληνικών θαλασσών από άτομα με κινητικά προβλήματα από το 2010 που τοποθετήθηκε σε συγκεκριμένες παραλίες της Αχαΐας. Χάριν στην εν λόγω συσκευή τα άτομα αυτά απέκτησαν ελεύθερη και αυτόνομη πρόσβαση στη θάλασσα. Έχει τοποθετηθεί σε αρκετές παραλίες πλέον σε Ελλάδα και Κύπρο ενώ προωθείται και σε ευρωπαϊκές χώρες.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν φτάνει μόνο η αρωγή του κράτους και των δημόσιων φορέων καθώς θα πρέπει και οι πολίτες να ευαισθητοποιηθούν και να μην δυσχεραίνουν την καθημερινότητα των ανθρώπων ΑμεΑ εμποδίζοντας τους με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, δεν είναι λίγοι οι οδηγοί που παρκάρουν έστω και για λίγα λεπτά τα οχήματα τους μπροστά από ράμπες, εμποδίζοντας την διέλευση των αναπήρων. Ακόμη, η διάκριση στην εργασία είναι εμφανής καθώς πολλοί εργοδότες απορρίπτουν αυτά τα άτομα. Δυστυχώς, πολλά ΑμεΑ μένουν στο περιθώριο για όλους κι όχι μόνο αυτούς τους λόγους.

¹ Πρόκειται για οικολογική και λιτή διάταξη. Αποτελείται από ένα κάθισμα το οποίο κινείται σε σταθερή τροχιά χρησιμοποιώντας την ηλιακή ενέργεια. Είναι απλό στη χρήση για το χρήστη και διαθέτει αδιαβροχοποιημένο τηλεχειριστήριο. Χρησιμοποιείται από άτομα με κινητικά προβλήματα για να μπουν στη θάλασσα για να φτάσουν στο σημείο που θα μπορούν να κολυμπήσουν, δίνοντας τους εξαιρετική αυτονομία. Το βάθος που ενδείκνυται να αφεθούν οι χρήστες του, είναι τα 80 cm. Το κόστος αυτής της συσκευής φτάνει τα 30.000 €. Αποτελεί διάταξη που ενδείκνυται να τοποθετηθεί σε πολλές παραλίες για να μην αισθάνονται αποκλεισμένα από την συγκεκριμένη απόλαυση, τα άτομα με αναπηρία.

5.3 Προσβάσιμοι τουριστικοί προορισμοί

Πολλά ελληνικά νησιά είναι πλήρως προσβάσιμα για αναπηρικά αμαξίδια, ενώ κάποια άλλα δεν είναι ιδιαίτερα προσβάσιμα λόγω της τοπογραφίας τους.

Συνήθως τα μεγαλύτερα νησιά είναι καλύτερα οργανωμένα για ταξιδιώτες με μειωμένη κινητικότητα, επειδή διαθέτουν περισσότερες υποδομές που πληρούν τα κριτήρια προσβασιμότητας. Μερικά από αυτά, τα νησιά είναι η Κρήτη, η Ρόδος, η Κέρκυρα, η Λέσβος, η Σάμος, η Ζάκυνθος και η Σύρος.

Μάλιστα αρκετές από τις καλύτερες παραλίες στα ελληνικά νησιά είναι εξοπλισμένες με τη συσκευή SEATRAC (site στα αγγλικά), επιτρέποντας ανεξάρτητη πρόσβαση στη θάλασσα σε άτομα με κινητικά προβλήματα.

Αρκετές επιλογές διαμονής είναι τέλεια προσαρμοσμένες σε άτομα με μειωμένη κινητικότητα και αναπηρικά αμαξίδια. Τα ελληνικά νησιά διαθέτουν ξενοδοχεία με all-inclusive φόρμουλες, εξοπλισμένα με ράμπες, εξοπλισμένες τουαλέτες, χώρους και κοινόχρηστους χώρους χωρίς σκαλοπάτια καθώς και ιδιωτικές βίλες με βελτιωμένες ανέσεις για προσβασιμότητα.

Επιπλέον πολλές εταιρείες που ειδικεύονται στον εξοπλισμό κινητικότητας είναι διαθέσιμες σε μεγάλα κέντρα, προμηθεύοντας αναπηρικά αμαξίδια, περιπατητές, οχήματα προσβάσιμα από αναπηρικά αμαξίδια. Σε πολλές τοποθεσίες και αξιοθέατα διατίθενται επίσης δωρεάν εγκαταστάσεις για άτομα με ειδικές ανάγκες, επιτρέποντάς μια εύκολη και ευχάριστη επίσκεψη στους πολιτιστικούς θησαυρούς της Ελλάδας.

Τα 3 νησιά που ξεχωρίζουν και είναι πλήρως προσαρμοσμένα για άτομα με μειωμένη κινητικότητα είναι η Κέρκυρα, η Κρήτη και η Σύρος.

Το νησί της Κέρκυρας είναι ένας από τους πιο όμορφους προορισμούς στον κόσμο με πολιτιστικό πλούτο και επιπλέον είναι προσβάσιμο σε ταξιδιώτες με μειωμένη κινητικότητα. Το νησί έχει υποστεί σημαντικές εξελίξεις τα τελευταία χρόνια, με στόχο να γίνει όλο και πιο προσβάσιμο στους επισκέπτες με αναπηρία με προσβάσιμες παραλίες και ευκολίες προσβασιμότητας σε ποικίλες δραστηριότητες. Τα ξενοδοχεία, τα beachbar και τα εστιατόρια έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα ώστε να πληρούν τα κριτήρια προσβασιμότητας, ενώ πολλά θέρετρα και πολυτελείς βίλες είναι προσβάσιμα με αναπηρικά αμαξίδια. Περισσότερες από είκοσι παραλίες παρέχουν πλωτές καρέκλες και υπάρχει επίσης εποχική υπηρεσία θαλάσσιας

πρόσβασης και το ιστορικό κέντρο της Κέρκυρας, το οποίο είναι 80% εξοπλισμένο, υποδεικνύοντας τις προσαρμοσμένες διαδρομές για άτομα με μειωμένη κινητικότητα.

Το νησί της Κρήτης προσφέρεται για επισκέπτες με ειδικές ανάγκες. Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και οι πολυσύχναστες πόλεις της είναι καλά εξοπλισμένες για όλους τους επισκέπτες. Από εντυπωσιακά παραθαλάσσια θέρετρα προσβάσιμα από αναπηρικά αμαξίδια μέχρι απομονωμένα ορεινά χωριά για ένα εξωτικό καταφύγιο μακριά από τα πλήθη, η Κρήτη είναι ένας προορισμός επιλογής για ταξιδιώτες με μειωμένη κινητικότητα.

Τα πιο όμορφα και προσβάσιμα μέρη για διαμονή είναι στα Χανιά, στο Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο, καθώς και στις γύρω πόλεις και χωριά. Ειδικότερα, στο Ρέθυμνο, το έργο «Ρέθυμνο για Όλους» εργάζεται εδώ και αρκετά χρόνια για να κάνει την πόλη πιο προσβάσιμη σε ταξιδιώτες με μειωμένη κινητικότητα, παρέχοντας ράμπες για αναπηρικά αμαξίδια στα μεγαλύτερα μνημεία, θέσεις στάθμευσης για άτομα με αναπηρία και διεύρυνση των δρόμων της για μέγιστη κινητικότητα. Όσον αφορά τις προσβάσιμες παραλίες στην Κρήτη, υπάρχουν τουλάχιστον 7 παραλίες σε όλο το νησί εξοπλισμένες με τη συσκευή SEATRAC για ανεξάρτητη πρόσβαση στη θάλασσα. Επιπλέον, άλλες παραλίες διαθέτουν επίσης float καρέκλες.

Η Σύρος είναι ένα αξιόλογο κυκλαδίτικο νησί, που προσφέρει στους χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων πολλές επιλογές για παραλία και πολιτιστικές δραστηριότητες. Το νησί προσφέρει έναν τέλειο συνδυασμό κυκλαδικών παραδόσεων και κοσμοπολίτικων επιρροών. Τα τελευταία δέκα χρόνια η Σύρος έχει προσπαθήσει να κάνει τους χώρους της προσβάσιμους προκειμένου να ξεπεράσει τα κινητικά προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσει η τοπογραφία της.

Πολλές επιλογές διαμονής για χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων είναι διαθέσιμες σε όλο το νησί. Μεγάλα και μικρότερα ξενοδοχεία προσφέρουν δωμάτια προσαρμοσμένα και εξοπλισμένα για την κινητικότητα των ατόμων σε αναπηρικά καροτσάκια. Τέσσερις παραλίες του νησιού είναι εξοπλισμένες με τη συσκευή SEATRAC, επιτρέποντας ανεξάρτητη πρόσβαση στη θάλασσα: Βάρη, Αγκαθωπές, Βούλγαρη και Γαλησσάς. Διαφορετικά, οι μεγαλύτερες παραλίες παρέχουν αιωρούμενες καρέκλες για κολύμπι. Τέλος, πολλοί από τους περιπάτους γύρω από το νησί είναι εξοπλισμένοι με ράμπες και κιγκλιδώματα, ενώ οι χώροι στάθμευσης έχουν πάντα θέσεις προορισμένες για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Από το καλοκαίρι του 2019, οι επισκέπτες μπορούν πλέον να εξερευνήσουν την Άνω Σύρο (την «πάνω πόλη») της Ερμούπολης και, τέλος, να θαυμάσουν τα αριστουργήματα της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής αυτού του τμήματος της πόλης καθώς περιπλανώνται. Οι δρόμοι είναι πλέον καλά εξοπλισμένοι για τη διέλευση ατόμων με αναπηρικά καροτσάκια και ανελκυστήρες που επιτρέπουν την εύκολη πρόσβαση στα ψηλότερα σημεία της μεσαιωνικής παλιάς πόλης.

Μια εξαιρετική και πρωτότυπη ιδέα προσβασιμότητας και εξυπηρέτησης ατόμων με κινητικά προβλήματα αναπτύχθηκε στην Κομοτηνή στην οποία συμβάλλουν ακόμα και άτομα με αναπηρία. Η συγκεκριμένη ιδέα των συνοδών πόλης αναπτύχθηκε στην Αθήνα και στη Δράμα. Η εθελοντική ομάδα που έχει δημιουργηθεί στην Κομοτηνή αποτελεί μια καλή πρακτική και ένα παράδειγμα προς μίμηση για όλες τις τουριστικές πόλεις της χώρας μας. Έχουν δημιουργηθεί διαδικτυακοί οδηγοί πόλης για ΑμεΑ οι οποίοι ενημερώνουν για την πρόσβαση σε δημόσια κτίρια, σε παραλίες και τόπους διασκέδασης.

5.4 Παραδείγματα Ευρωπαϊκών προσβάσιμων πόλεων

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο προσβάσιμος τουρισμός γνωρίζει άνθηση. Στόχος του είναι να το κάνει προσβάσιμα όλα τα τουριστικά μέρη, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ταξιδεύουν με τη μεγαλύτερη δυνατή αυτονομία. Επίσης, σε ένα πλαίσιο όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση μάχεται κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, αρκετές φορές μελετήθηκε το πώς η τουριστική εμπειρία μπορεί να συμβάλει στην κοινωνικο-χωρική ένταξη και ευημερία των ατόμων με αναπηρία. Από έρευνες με ερωτηματολόγια που πραγματοποιήθηκαν με 427 τουρίστες με αναπηρία, μεταξύ του 2009 και 2011, και την επεξεργασία των διαγνώσεων προσβασιμότητας που πραγματοποιήθηκαν εντός τουριστικών τοποθεσιών σε γαλλικό έδαφος και συγκεκριμένα στο διαμέρισμα Charente-Maritime, υπογραμμίστηκε ότι ο τρόπος υλοποίησης ενός τουριστικού έργου απαιτεί από το άτομο με μειωμένη κινητικότητα μια πραγματική σωματική δέσμευση χωρίς να είναι βέβαιο ότι θα ξεπεράσει όλες τις χωρικές καταπιέσεις. Αυτό μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ικανότητα των ατόμων με αναπηρία να ανταποκριθούν στις ανάγκες των διακοπών τους. Παρόλα αυτά, η ζωή μιας τουριστικής εμπειρίας φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση της αίσθησης του ανήκειν των ατόμων με αναπηρία στις σύγχρονες κοινωνίες μας.

Από το 2010 έχει θεσπιστεί ο διαγωνισμός προσβάσιμης πόλης ο οποίος δίνει τη δυνατότητα στις ευρωπαϊκές πόλεις να παρουσιάσουν την προσπάθεια τους να γίνουν προσβάσιμες πόλεις για όλους και να βραβευτούν για αυτές. Το εν λόγω βραβείο συνεχίζει να απονέμεται κάθε χρόνο από το 2010 και έπειτα.

Πρόσφατα, το 2020 η πόλη της Βαρσοβίας κατέκτησε το 1^ο βραβείο προσβάσιμης πόλης ενώ εργάστηκε ακάματα για δέκα χρόνια για να βελτιώσει το επίπεδο προσβασιμότητας της και να εξαλείψει όλα τα εμπόδια.

Η πόλη της Βαρσοβίας ανοικοδομήθηκε από την αρχή σύμφωνα με τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού έτσι ώστε η πόλη να διαθέτει φαρδιές οδούς και λεωφόρους.

Συγκεκριμένα η Βαρσοβία δημιούργησε προσβάσιμες υπηρεσίες για τους πολίτες ενώ πραγματοποίησε συναντήσεις με ομάδες ατόμων με αναπηρία και επιτροπές για να ακούσει από τα ίδια τα άτομα τι θεωρούν σημαντικό για την εξυπηρέτησή τους. Για παράδειγμα δημιούργησε:

- Ένα δίκτυο δημόσιων κτιρίων, χώρους και δρόμους.
- προσβάσιμα μέσα συγκοινωνίας
- δημόσιους ιστότοπους με πληροφορίες

Άλλο όμοιο παράδειγμα αποτελεί η πόλη Καστεγιό ντε λα Πλάνα της Ισπανίας η οποία επίσης επένδυσε στην βελτίωση της προσβασιμότητας αλλά μέτρησε και την ικανοποίηση των αποκλεισμένων ατόμων. Όπως χαρακτηριστικά δηλώνει άτομο με αναπηρία το οποίο συνέβαλε με τη γνώμη του στην προσπάθεια της πόλης, *«ότι προσβασιμότητα για εκείνον σημαίνει να πηγαίνει παντού χωρίς να φοβάται ότι θα χάσει το δρόμο του ή να εξαρτάται από άλλους, εν ολίγοις σημαίνει να είσαι ΙΚΑΝΟΣ»*.

Η Καστεγιό ντε λα Πλάνα αναβάθμισε τις δημόσιες εγκαταστάσεις, την πρόσβαση στην ψηφιακή πληροφόρηση, τις στάσεις των λεωφορείων, εγκατέστησε υπερυψωμένες διαβάσεις πεζών ή φωτεινή σηματοδότηση για παροχή προτεραιότητας και βοηθητικά μέσα για ελεύθερη πρόσβαση στην παραλία. Είναι σημαντικό ότι όλες αυτές οι προσαρμογές έχουν δουλευτεί από το 2018 εντατικά ώστε όλοι οι πολίτες να αισθάνονται ενεργοί και όχι αποκλεισμένοι, γι αυτό και κέρδισε το 2^ο βραβείο.

Η πόλη Σκελεφτέα της Σουηδίας, κέρδισε το 3^ο βραβείο για τις πρωτότυπες ιδέες που ανέπτυξε. Επιδίωξαν να προσελκύσουν άτομα με διαφορετικά υπόβαθρα και δεξιότητες και το έπραξαν με μεγάλη επιτυχία. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η στην πόλη αυτή ο βαρύς χειμώνας, δυσχεραίνει την προσβασιμότητα. Οι ερευνητές οι οποίοι ασχολήθηκαν, δημιούργησαν μία συσκευή, τον ψηφιακό καθοδηγητή που παρέχει οδηγίες για διάφορες ασχολίες, από το καθάρισμα και το πλύσιμο μέχρι τη διαχείριση του χρόνου. Πολύ σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία αυτής της συσκευής στάθηκε η μαρτυρία ατόμου με μειωμένη όραση ο οποίος εξέφρασε την επιθυμία να αντιλαμβάνεται οπτικές πληροφορίες μέσα από την ακοή του και να μπορεί να κινείται με τη βοήθεια αντιθέσεων μέσω της αφής του ραβδιού του. Η Σκελεφτέα πέτυχε επίσης όχι μόνο τη βελτίωση της πρόσβασης στην εργασία και στον αθλητισμό (είναι γνωστή η παράδοση της πόλης στο χόκεϊ επί πάγου) αλλά προσηλώθηκε στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης για τα αποκλεισμένα άτομα ώστε να συμπεριλάβει άτομα με αναπηρία στο Σουηδικό Πρωτάθλημα Χειμερινού Αθλητισμού.

Η πόλη Εβρέ της Γαλλίας με το σύνθημα ότι το 80 % των αναπηριών είναι μη εμφανείς θέλησε να ευαισθητοποιήσει όλους του πολίτες για τη στήριξη των ατόμων με αναπηρία. Μάλιστα τοποθετήθηκαν 90 πινακίδες δίπλα σε θέσεις αποκλειστικής στάθμευσης για την ευαισθητοποίηση όσον αφορά στις μη εμφανείς αναπηρίες.

Στην πόλη αυτή θέλησαν να κάνουν πιο προσβάσιμη την πληροφόρηση για να βοηθήσουν τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, δημιουργώντας λεζάντες σε εκθέματα μουσείων ώστε να βελτιώσουν την εμπειρία αυτών των ατόμων από την επίσκεψή τους σε ένα μουσείο ή γενικότερα από επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους.

Πέρα από τις βελτιώσεις στα πεζοδρόμια και τις επιφάνειες χωρίς εμπόδια, ή τους ανάγλυφους οδηγούς όδευσης τυφλών, επίσης προσαρμόσαν τις πολιτιστικές δραστηριότητες σε διαφορετικές ανάγκες, δηλαδή δημιούργησαν χώρους παρέχοντας τη δυνατότητα σε άτομα με προβλήματα συμπεριφοράς να χορεύουν ή να κινούνται ή να τραγουδούν κατά τη διάρκεια κινηματογραφικής προβολής. Το σημαντικό σε τέτοιες δράσεις είναι ότι οι ομάδες εργασίας, περιλαμβάνουν εθελοντές, επαγγελματίες, αιρετούς και πολίτες και αυτό γίνεται δύναμη της ομάδας οι οποίοι δίνουν μάχη να συμπεριλάβουν στην κοινωνία και τα αποκλεισμένα μέλη της.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί μέσα στις πρωτοπόρες πόλεις που μόχθησαν για να μεταμορφωθούν σε προσβάσιμες, συγκαταλέγονται και τα Χανιά της Κρήτης τα οποία στις υποψηφιότητες για τη βράβευση των «προσβάσιμων πόλεων» κέρδισαν ειδική μνεία για τη ψηφιακή διαχείριση των προσβάσιμων θέσεων στάθμευσης.

Στον Καναδά, ο ιστότοπος «Κεμπέκ για όλους» είναι μια πλατφόρμα που προωθεί το προσβάσιμο Κεμπέκ. Η βάση δεδομένων του αποτελείται από περισσότερα από 2.000 τουριστικά ιδρύματα πιστοποιημένα προσβάσιμα ή μερικώς προσβάσιμα από την Κέγουλ, τη μοναδική οργάνωση που προωθεί τον τουρισμό και τον πολιτισμό για άτομα με αναπηρία στο Κεμπέκ.

Σε όλα τα παραπάνω παραδείγματα δράσης, αναπτύχθηκε εξειδικευμένος εξοπλισμός (μονοπάτια παραλίας, ράμπες, ανελκυστήρες, μονοπάτια καθοδήγησης, προσαρμοσμένες τουαλέτες, καρέκλες μάνιου, ωθητές ποδηλάτων, απτικοί χάρτες, μαγνητικοί βρόχοι, ηχητικοί οδηγοί, οπτικοί οδηγοί, πινακίδες ευαισθητοποίησης, ανθρώπινη βοήθεια) και προσαρμοσμένες τουριστικές πρακτικές (επίσκεψη σε μουσεία ή ενυδρεία, περπάτημα στη θάλασσα, λήψη δρομολογίων ανακαλύψεων, κολύμπι, βόλτα στην παραλία, ψώνια) με σκοπό την επίτευξη της προσβασιμότητας ώστε να δημιουργηθεί στα άτομα με αναπηρία ότι είναι μέλη ενεργά μιας κοινωνίας.

5.5 Συζήτηση.

Από τη δεκαετία του 1970, υπό την ώθηση του διπλού κινήματος που περιλάμβανε τις απαιτήσεις των ενώσεων υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις νομοθετικές προόδους που σημειώθηκαν σε διάφορους βαθμούς στον πλανήτη, είναι ορατός ένας μετασχηματισμός του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι βλέπουν τα άτομα με αναπηρία. Στις μέρες μας, τα θέματα που σχετίζονται με τις αναπηρίες γίνονται κεντρικά στις κοινωνικοπολιτικές ατζέντες και αποτελούν αναλυτές της κατάστασης εκδημοκρατισμού των σύγχρονων κοινωνιών (Stiker, 2000). Έτσι, στο πλαίσιο της κοινωνικής συμμετοχής, η πρόσβαση στην αναψυχή και τον τουρισμό για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί μείζον ζήτημα, το οποίο κατοχυρώθηκε από τη νομοθεσία σε διεθνές επίπεδο το 2006 από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Αναπηρία, ιδίως στα άρθρα 9 της (Προσβασιμότητας) που προβλέπει για «τον εντοπισμό και την εξάλειψη των εμποδίων και των εμποδίων στην προσβασιμότητα» και 30 (Συμμετοχή στην πολιτιστική και ψυχαγωγική ζωή) που τονίζει την ανάγκη «να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε χώρους

πολιτιστικών δραστηριοτήτων όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες .

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και οι τουριστικές δραστηριότητες του προσβάσιμου τουρισμού, είναι απαραίτητο να χαρακτηριστεί ο ενδιαφερόμενος πληθυσμός, να εντοπιστούν τα ιδεολογικά του θεμέλια, να αναλυθεί η θεσμική εξέλιξη του κλάδου και να καταγραφεί η αντίληψη και οι ανάγκες των τουριστών με αναπηρία.

Όπως όλοι οι άλλοι πολίτες, έτσι και τα άτομα με αναπηρία θέλουν να πάνε διακοπές για να ξεφύγουν από την καθημερινότητά τους. Αλλά το να είσαι σε διακοπές όταν έχεις αναπηρία σημαίνει να «ζεις», σε χώρους τους οποίους θα **χρησιμοποιείς** τουριστικά σε σχέση με την αναπηρία σου (Stock, 2004). Στην πραγματικότητα, όμως τα άτομα αυτά δεν μπορούν να «ξεκουραστούν, να παίξουν και να ανακαλύψουν» (Team MIT, 2002) ενώ έχουν αναπηρία. «Το να κάνεις τουρισμό σημαίνει να ξεχνάς την καθημερινότητά σου, να αφήνεις στην άκρη ό,τι σε ενοχλεί» (Équipe MIT, 2002) αλλά τα τουριστικά μέρη προσφέρουν στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα τη δυνατότητα να κάνουν επιτυχημένες διακοπές; Διότι, όπως και στην καθημερινή του «ζωή», το άτομο με αναπηρία πρέπει να αντιμετωπίσει «χωρικές ασυνέχειες» (Gay, 2004) στον τόπο των διακοπών του. Επιπλέον, οι τεχνικές και ανθρώπινες αντιδράσεις που πρέπει να παρέχονται για να ξεπεραστούν τα χωρικά εμπόδια είναι διαφορετικές ανάλογα με το κοινό με μειωμένη κινητικότητα, διότι για παράδειγμα «δεν κάνουμε τις ίδιες διακοπές όταν έχουμε ένα μικρό παιδί ή όταν είμαστε άρρωστοι» .

Από έρευνες που διεξήχθησαν σε 427 τουρίστες με αναπηρία μεταξύ 2009 και 2011 αναδείχθηκε ότι τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα ήθελαν να πάνε ταξίδι όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητα, εκτός των εξειδικευμένων εγκαταστάσεων υποδοχής, επιθυμώντας να επισκεφτούν τις παραλίες και τη θάλασσα. Άρα είναι πολύ σημαντικό για τους τουρίστες με μειωμένη κινητικότητα, να καταφέρουν να ξεπεράσουν τις χωρικές ασυνέχειες. Ωστόσο, έρχονται αντιμέτωποι με πολλές δυσκολίες κινητικότητας γι' αυτό και οι ενδιαφερόμενοι φορείς του τουρισμού προβαίνουν σε ρυθμίσεις που επιτρέπουν, στο μέτρο του δυνατού, διαφοροποιημένη πρόσβαση στις τουριστικές υποδομές. Τέλος, πολλοί τουριστικοί προορισμοί έχουν καταφέρει προοδευτική προσβασιμότητα στις τουριστικές τοποθεσίες και στις ακτές

προσφέροντας όλο και περισσότερες δυνατότητες στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα να «αναδημιουργήσουν» τον εαυτό τους (Équipe MIT, 2002: 104). Η χωρική μετατόπιση έξω από την καθημερινή ζωή μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνικο-χωρική επανατοποθέτηση των ατόμων με αναπηρία και πιο συγκεκριμένα στην ένταξή τους.

Ο David Amiaud, στο άρθρο του με τίτλο «Η τουριστική εμπειρία των κατά τα άλλα ικανών ατόμων: κοινωνικο-χωρική ένταξη και ευημερία» δείχνει τις επιπτώσεις της τουριστικής εμπειρίας στην οικοδόμηση της αίσθησης του ανήκειν των ατόμων με αναπηρία, τονίζοντας την ισχυρή και επιθυμητή διάσταση της περιεκτικότητας.

Όσον αφορά τον Eric Degros, από νομική άποψη, το κείμενό του «Προσβασιμότητα και δίκαιο: η άποψη του αξιοποιήσιμου τουρισμού, ίδια για όλους» βασίζεται στον νόμο της προσβασιμότητας για να υπογραμμίσει την προσβασιμότητα της κληρονομιάς ως κριτήριο της θεμελιώδους αρχής του βιώσιμου τουρισμού στην οποία βασίζεται το δικαίωμα στον τουρισμό.

5.6 Συμπεράσματα.

Όταν γίνεται αναφορά στην προσβασιμότητα, συχνά σκεφτόμαστε τα άτομα με αναπηρία. Αλλά το θέμα είναι στην πραγματικότητα πολύ ευρύτερο. Υπάρχουν ηλικιωμένοι (το ποσοστό των οποίων αυξάνεται συνεχώς), έγκυες γυναίκες, γονείς με καρότσι, ή άνθρωποι στο γύψο. Υπάρχουν πολύ περισσότεροι άνθρωποι με συγκεκριμένες ανάγκες από ό,τι μπορεί κανείς να φανταστεί.

Όταν γνωρίζουμε ότι το ένα τρίτο των ατόμων με αναπηρία δεν έχει ταξιδέψει ποτέ ή ακόμη και συμμετάσχει σε ημερήσιες εκδρομές, λόγω της απρόσιτης πρόσβασης των χώρων και των υπηρεσιών, καταλαβαίνουμε ότι η προσβασιμότητα είναι ένα πραγματικό ζήτημα.

Συγκεκριμένα τα άτομα με αναπηρία αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 15% του πληθυσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ το 35 με 40% του πληθυσμού αντιμετωπίζει δυσκολίες όσον αφορά την κινητικότητα (Europe and disability forum).

Παρότι έχει γίνει πρόοδος σε σχέση με την προσβασιμότητα σε κάποιες ευρωπαϊκές πόλεις, αυτή εξακολουθεί να είναι ατελής, αλλά προσφέρει όλο και περισσότερο σε ανθρώπους που διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να επιλέξουν να γίνουν τουρίστες. Επιπλέον, ο τουρισμός στις δυτικές κοινωνίες μοιάζει να γίνεται μια γνήσια σύγχρονη

ιεροτελεστία μύησης, την οποία τα άτομα με αναπηρία επιθυμούν να μπορούν να πραγματοποιούν και να αναπαράγουν την εμπειρία με τον πιο αυτόνομο τρόπο που τους επιτρέπεται, πολλές φορές στη ζωή τους. Εν ολίγοις, η «ικανότητα» να είναι τουρίστες βελτιώνοντας την ποιότητα των τουριστικών τοποθεσιών είναι ένας παράγοντας που δίνει στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα ένα νέο δικαίωμα, το δικαίωμα στον τουρισμό και την «ικανότητα» να ασκούν πλήρως αυτό το δικαίωμα τουρισμού το οποίο συμβάλει στην πραγματοποίηση της ευεξίας.

Η Ελλάδα διαθέτει ένα πολύ σημαντικό προφίλ «αιεφορικά» προσανατολισμένο, και αποτελεί προορισμό απaráμιλλου φυσικού κάλλους. Παράλληλα έχει κάνει κάποια βήματα στην προώθηση και οργάνωση του προσβάσιμου τουρισμού. Επενδύοντας σε αυτά τα δύο προφίλ θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε τουριστικό προορισμό αριστείας στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών σε ΑμεΑ. Οι ψηφιακές εφαρμογές μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη οργάνωση και ενημέρωση και να φέρουν επανάσταση σε αυτό τον τομέα του προσβάσιμου τουρισμού. Επιπλέον πολλά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της τρέχουσας περιόδου έχουν στοχεύσει κατευθείαν πάνω στον τουρισμό γι αυτό και οι τουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να επενδύσουν και να κερδίσουν ό,τι αυτό μπορεί να τους προσφέρει, είτε συνεργασία, είτε στήριξη ή χρηματοδότηση για τη δημιουργία προσβάσιμων εγκαταστάσεων. Πάντως σε κάθε περίπτωση απαιτείται εξαντλητική μελέτη για να σχεδιαστεί η άριστη πολιτική και να σχεδιαστούν τουριστικά προϊόντα που θα απευθύνονται σε άτομα ΑμεΑ.

Καθώς το θέμα του τουρισμού και της αναπηρίας στην Ελλάδα, αντιμετωπίζεται γενικά τόσο λίγο από την τουριστική έρευνα, θα ήταν σκόπιμο να προωθηθεί ιδιαίτερα η ευαισθητοποίηση της επιστημονικής κοινότητας και των επαγγελματιών του τουρισμού, για την πραγματική ανάγκη για έρευνα στον τομέα αυτό, ενώ παράλληλα να καταδειχθεί στην πολιτεία η ανάγκη να δράσει .

Εξάλλου ο προσβάσιμος τουρισμός θα μπορούσε να είναι επωφελής για την ελληνική οικονομία, καθώς παρέχει μια εξαιρετική επιχειρηματική ευκαιρία για προορισμούς που επιθυμούν να διευρύνουν το φάσμα των τουριστών τους. Προσεγγίζοντας ένα πολύ μεγαλύτερο κοινό, οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων μπορούν να προσελκύσουν ένα νέο πελατολόγιο.

Αν και υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος για να επιτευχθεί η καθολική προσβασιμότητα στον τουρισμό, οι πρόοδοι και οι θετικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί τα τελευταία

χρόνια δείχνουν ότι η κοινωνία κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Με τη συνεργασία των φορέων του τουρισμού (που περιλαμβάνει κυβερνήσεις, τουριστικούς οργανισμούς, επιχειρήσεις και τουρίστες), μπορούμε να εργαστούμε για να γίνουμε ένας τομέας πιο ισότιμος και χωρίς αποκλεισμούς.

Πρόταση της παρούσας εργασίας, θα ήταν λοιπόν να συμπληρωθεί και να αποσαφηνιστεί η τρέχουσα κατάσταση του τουρισμού και της αναπηρίας στην Ελλάδα από φορείς και επαγγελματίες. Όσον αφορά τον τουρισμό των συγκεκριμένων ατόμων θα πρέπει να γίνουν σημαντικές προσπάθειες για την κοινωνικο-χωρική τους ένταξη και ευημερία.

Η προσβασιμότητα των περιοχών και των υπηρεσιών κατέχει κεντρικό ρόλο στην υποστήριξη του τουρισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η έννοια της αλυσίδας προσβασιμότητας δείχνει τη λειτουργική σημασία της για την εξασφάλιση της καθημερινής πρόσβασης σε διακοπές και δραστηριότητες αναψυχής για τους πελάτες με συγκεκριμένες ανάγκες. Η προσβασιμότητα και η προσαρμοσμένη στις ανάγκες των ΑμεΑ ατόμων εξυπηρέτηση συμβάλλει στην τουριστική εμπειρία και απόλαυση.

Είναι απαραίτητο να μπορεί να δοθεί μια συγκεκριμένη και ακριβή απάντηση στα ερωτήματα αυτού του κοινού.

- Αν είναι προσβάσιμη η όποια τουριστική προσφορά, εν μέρει ή πλήρως.
- Αν είναι προσβάσιμη με πλήρη ανεξαρτησία ή απαιτείται βοήθεια άλλου προσώπου
- Αν διατίθενται λεπτομερείς πληροφορίες προσβασιμότητας.

Προσβασιμότητα στην τουριστική προσφορά σημαίνει να επιτρέπεται σε όλους:

- να συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή με πλήρη αυτονομία
- να κυκλοφορούν με ασφάλεια
- να μπορούν να αλληλεπιδρούν με άλλους στους χώρους που επισκέπτονται
- να μπορούν να κάνουν τις επιλογές που επιθυμούν
- να μπορούν να ταξιδεύουν όπως όλος ο υπόλοιπος κόσμος

Από την άλλη πλευρά τα άτομα ΑμεΑ θα πρέπει να έχουν την κατάλληλη οργάνωση και ενημέρωση για τον τόπο που θα επισκεφθούν και τις δραστηριότητες που θα ήθελαν να ασχοληθούν πριν ακόμα ξεκινήσουν. Η οργάνωση πριν από κάθε ταξίδι μπορεί να αλλάξει τα πάντα στην τουριστική εμπειρία και μπορεί να αποφευχθεί οποιαδήποτε ταλαιπωρία.

Βιβλιογραφία

AMIAUD, David (2012) *Tourisme et handicap : recherche sur les conditions d'accessibilité aux aménités du littoral*, thèse de doctorat, Géographie, La Rochelle, Université de La Rochelle.

Atout France (2009) *Adapter l'offre touristique aux handicaps. Étude de marché : la population des personnes en situation de handicap et l'offre touristique française*, coll. Ingénierie touristique – Guide de savoir faire, Paris : La documentation française.

CONSEIL DE L'EUROPE (1993) *Activités en faveur des personnes handicapées. Accord partiel dans le domaine social et de la santé publique. Rapport d'activité 1991-1992*, Strasbourg. Éditions du Conseil de l'Europe, 50 pages.

CROMPTON, John (1979) « Motivations for pleasure vacation », *Annals of Tourism Research*, Vol. 6, No. 4, p. 404-424. DOI : 10.1016/0160-7383(79)90004-5

DARCY Simon et Dimitrios BUHALIS (2010) « Introduction: From Disabled Tourists to Accessible Tourism », dans Dimitrios BUHALIS et Simon DARCY (sous la direction de), *Accessible Tourism. Concepts and Issues*, série Aspects of Tourism, Bristol: Channel View Publications.

Équipe MIT (2002) *Tourisme 1 : Lieux communs*, coll. Mappemonde, Paris : Belin.

Équipe MIT (2011) *Tourisme 3 : La révolution durable*, coll. Mappemonde, Paris : Belin.

GAY, Jean-Christophe (2004) *Les discontinuités spatiales*, 2e édition, Géographie-Poche, Ville : Economica, 112 p.

GLEESON, Brendan (1999) *Geographies of Disability*, Londres : Routledge, 242 p. DOI : 10.4324/9780203266182

GOLDSMITH, Selwyn (2001) *Universal Design*, New York : Taylor & Francis, 116 p. DOI : 10.4324/9780080520209

GRABURN, Nelson H. (1983) « The Anthropology of Tourism », *Annals of Tourism Research*, vol. 10, no 1, p. 9-33 DOI : 10.1016/0160-7383(83)90113-5

Hunziker, W., & Krapf, K. (1941). Tourism as the sum of the phenomena and relationships arising from the travel and stay of non-residents. Publications AIEST Association International expert scientific tourism.

Kaspar C. (1975) Die Fremdenverkehrslehre im Grundriß. Bern/Stuttgart, 458 S.

Leiper, N. (1979). The framework of tourism: Towards a definition of tourism, tourist, and the tourist industry. *Annals of tourism research*, 6(4), 390-407.

Mathieson, A., & Wall, G. (1982). *Tourism, economic, physical and social impacts*. Longman.

SHAW, Gareth et Tim COLES (2004) « Disability, Holiday Making and the Tourism Industry in the UK : a preliminary survey », *Tourism Management*, n°25, p. 397-403. DOI : 10.1016/S0261-5177(03)00139-0

United Nations World Tourism Organization (2008). *Tourism, regional development and public policy: Introduction to the special issue*.